

مرجانی.

روسیه مسلمانلری نك مشهور
عالم لندن .

«حج» ده هدايا .

امام محمد طاهر بابتوگالوف .

بز نيگه اونا قاي بز؟

عالم جان الادريسي .

عبدالسلام مفتينك خاطر

دفتری .

ملالقدن كوئل صوونو

و آنك سيبلری

جايق بوينده غي مسلمان

قازاچيلر . مرد عالم محمدوف .

سمرقند آثار عتيقه لرن

زيارت . سياح .

تربيه و تعليم .

«تل وادييات اوقتو اصوللری»

معلم عبدالرحمن سعدي .

مطبوع اثرلر .

مراسله و مخابره:

اوقا، غالجات دن .

اشعار .

مطبوعات خلاصه سی .

ادبيات .

«اميد» - عبدالله حساموف .

حكايه .

«مالداياي» . شاکر جان يعقوبی .

حوادث .

شورا

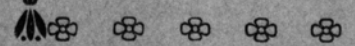
عدد ۱۰

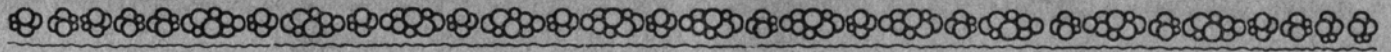
ماي ۱۵ — سنه ۱۹۱۴

محرری: رضاء الدیبه به فخر الدیبه

ناشری: «م. شاکر وم. ذاکر رامیفلر»

ترجمه نمونه سی، فارسیدن نور کی گه

(شیخ سعدی گلستانی نك باب اولندن بر حکایه ترجمه سی)

آندای کشی خیرلی وفائده لی گنه اشلرنی قیلورغه دیملابگنه تورماسه ظلم قیلغان بولور.

شیخ سعدی گلستانی اوشبو روشده ترجمه قیلسه یارارمی یا که باشقه بر اسلوب اختیار قیلورغه کیره کی. اوشبو خصوصه هم «شورا» طرفندن هم ده اوقوچیلر طرفندن کیگاش وجواب سوریم. اوزم یوقاریده غی اسلوب برله ترجمه ایتمکچی بولام. لکن آیت کریمه یا که حدیث شریفلر و یا خود ضرب مثل، فارسی و عربی شعرلر اوچراغانده اوز عبارتلری برله یازوبده هر برینگ ترجمه لرینی قوسین آراسنده سویله ب کیتمکچی بولام. چونکه آنلر، تورکی گه ترجمه قیلسه لر فصاحت و بلاغتلری و محسنات معنویهلری یوغالور دیب قورقام. موندن باشقه، ترجمه نی اوزون قیلورغه مجبور ایته طورغان بعض بر لفظلرنی اوز معناسی برله تفسیر و ترجمه قیلمی بلکه آگا یاقینراق بولغان معنا برله تفسیر ایتونی موافق کورهم. مثلاً: ترجمه قیلغان حکایتده «شفقتلی وزیر» سوزی «وزیر نیک محضر» جمله سینگ ترجمه سیدر. آنگ اوز معناسی عریجه «حسن المحضر» غه طوغری کیله. «حسن المحضر»، کشیلرگه حسن ظنلی و آنلرنی یامانلق برله توگل بلکه یاخشلیق برله ذکر ایته طورغان آدمدر. لکن آلائی ترجمه ایتولگانده سوز اوزیایه چق بولدی. شونگ ایچون، بز «شفقتلی وزیر» دیب ترجمه قیلدی. ترجمه قیلورغه تله وچی.

حکایت. بر پادشاه نی ایشتم بر اسیرنی اولوم جزاینه حکم ایدی. بیچاره اسیر، امیدسز حال گه کیلگچ تلینگ بار قوتیه پادشاه گه تل اوز ایدی. خلقنگ: «جائدن امید اوزگان کشی سوزدن توقالماس، آوزینه نی کیسه شونی سویله» دیکان بر مقال صمان سوزلری بار. منه ایدی اسیر نی حالده؟! وقت ضرورت چونماندگریز دست بکیرد سر شمشیرتیز. قاجارغه ممکن بولماغچ ظالمنگ اوتکون قلیچین توتوب قوللرن کیسوب بترگان بر مظلوم کبی اسیر اوزینه ضررلی بولسه ده پادشاه غه تل اوز ایدی.

اذا یس الانسان طال لسانه کسور مغلوب یصول علی الکلب انسان عمرندن امید اوز گچ تلی اوزونایور، ماجی، جیکلگچ آت که سیکره باشیلر.

پادشاه، اوزینگ یاننده غی وزیرلردن «اول اسیر، نی سویله نه؟» دیب سورادی. پادشاهنگ بر شفقتلی وزیری بار ایدی. اول: والکاظمین الغیظ والعافین عن الناس آیتن اوقیدر» دیدی. آیتنگ مضمونی: «آچولرون یوتقوچی و کشیلردن عفو قیلغوچی مؤمن لر جنتکه کرلر» دیمکدر. قسقه سی وزیر، اسیرنی پادشاهدن عفو اوتنه دیب کورساتدی. پادشاه کوکلی یومشاب مذکور اسیرنی عفو قیلدی.

مجلسده بولغان ایکنچی بر وزیر بو وزیرگه دشمن ایدی، اول: «بز، پادشاه خدمتده بولغان ذاتلرغه یالغان سویله رگه یاریمی صولت؟! اول اسیر برده آیت اوقوغان یوق بلکه اول پادشاه حضرتلرینه تل اوز ایدی» دیدی. پادشاه بو یاخشی آتلی بولغان وزیرنگ سوزینه التفات قیلمادی هم ایدی «بنم قاشمده آنگ یالغان سوزی سینگ چن سوزگدن آرتغراق کورندی، چونکه آنگ سوزی یالغان بولسه ده حکمتلی و مصلحتیلدر، سینگ سوزلک چن بولسه ده فته وقان توگه رگه خدمت ایته تورغان سوز بولوب بو سوزنگ باشقه ناچارلقری ده آز توگلدز. یالغان بولسه ده مین اولگی وزیرنگ سوزین یاراتام. عقلیلر آیتکانلر: «دروغ مصلحت آمیز به از راست فته انگیز» دیدی. (مصلحت قاتشقان یالغان سوز، فته قوزغاوچی چن سوزدن خیرلدر). حکایت تمام بولدی. اولگی وزیرنی تحسین قیلوب شیخ سعدی اوز طرفندن: هرکه شاه آن کندکه او گوید- حیف؛ باشدکه جز نکو گوید، دیه در. بر کشی بولسه پادشاه آنگ بول کورساتکانونگنه قیلب تورغان،

اواره: اوقوچیلر، شاید یاخشی مشورتلر بیرلر، بزده بلکه اوز فکرمننی عرض قیلورمز.

تابشماقنک جوابلری:

۸

لامپا. درست جواب بیروچیلر: قاسم فخرالدینوف، علی اسماعیلوف، عالمجان اسماعیلوف (آقوللا). نعم الله محمودی (اورالسکی). مدرسه رقییه ده برنجی رشدی شاگردی). عبدالله خواجه پادشا خواجه یوف (آقوللا). اشرف ذاکری، عارف محمدجان، میگن دمین (اوشبو اوج آدم طرفندن یالغان جوابنگ قایدن بیارلگانلگی معلوم توگل). فاتح امیرخانوف (کرکی). رامانوفسکی تارغاووی اشقولا شاگردی). عارف فیضی. شمسیه خانم حکیمه (سبر اویازی الوغ تارخانده معلمه). علم الدین مانجوکوف (الیشچینسکی). معلم امیر غالجاتی. عیسی بک حاجی موسی یگیف غالجاتی.

شورا

۱۵ مای - ۱۹۱۴ سنه

۳ رجب - ۱۳۳۲ سنه

شهر آذربایجان و الوغ حادیه

مرجانی

(بشی ۹ نجی عددده)

۸) بسم الله الرحمن الرحيم . الامام الهمام المستعلي بهمهته على ازغام كل ضرغام الشيخ العارف بالله الاستاذ المعظم المحقق البارع في جميع الفنون اعني به العلامة المرجاني رحمه الله بر وقت مدرسه كه كراچ مينم بر كتابمك بوش كاغدينه اوشبو عبارتتى اوز قولى ايله يازدى: «والمقيمين الصلاة نصب على المدح لبيان فضل الصلاة وهو باب واسع قد كسره سيويه على امثلة وشواهد ولا ياتفت الى مازعموا من وقوعه لحنا في خط المصحف وربما التفت اليه من لم ينظر في الكتاب (۱) ولم يعرف مذاهب العرب وما لهم في النصب على الاختصاص من الافتتان وغيبى عليه ان السابقين الاولين الذين مثلهم في التوراة ومثلهم في الانجيل كانوا ابد همة في الغيرة على الاسلام وذب المطاعن عنه من ان يتركوا في كتاب الله ثلمة ليسدها من بعدهم وخرقا يرفوه من يلحق بهم». موندن صوڭ آخريته «كشاف من نفسه» ديه يازوب قويدى . مذكور عبارتتى كتابدن قاراب توڭك ، بلكه كوڭكندن يازدى . درس صوڭكرنده محققين سوزلريني سويلهب ، خواجه حافظ ، شيخ سعدى هم عارف جامى وشمس تبريزى شعرلريني اوقوب اوطورر ايدى . بعض وقت بر آيت كريمه اوقوب شوڭك تفييرى طوغروسنده كشاف ، يضاوى و مدارك تفييرلريني كوڭكندن اوقوب «شولاي تفيير قيلهز» ديه سويلهب ايدى . محقق طوسى ، صدر شيرازى ، محقق

دوانى ، محقق هروى ، فاضل بهارى ، مير باقر داماد گيلرني اعتبار قيلور ايدى . ۱۲۹۷ نجى سنه عربستان سفرندن يوروب قايتديفنده كورشور ايجون ديه پاراخود ايله قازان شهرينه باردم و حضرتلرى ايله كورشدم . بيك خوش كوروب قبول ايتدى و اوينه آلوب كردى ، ماء زمزم كيتوردى . «آياق اوزره طوروب ايج!» ديدى . باشمده بورك ايدى : «بوركگنى ، كله پوشگنى صال ، باشك يالانچاق بولسون!» ديدى . مرشدكامل حقنده سوز بولديفنندن قرآن اوقو ايله بيوردى . مين اوزم ۱۸۴۹ نجى يل ۱۸ نجى فيورالده دنيغه كيلوب مبادى علومنى «چاقاق» قريه سنده عبدالله حضرتدن تحصيل ايتدم . صوڭره ۱۸۷۰ نجى ميلاديه قازانغه باروب داملا شهاب الدين المرجاني حضورنده استفاده قيلدم . ۱۸۷۵ نجى يل فيورال آخرنده آنامز وفات بولديفنندن آنك اورينه امام بولور ايجون ديه «مسلم» اولينك برنجى محله اهللرى چاقروب قايتاديلر . عطاء الله بن عبد اللطيف بن عبدالناصر بن عثمان بن ايشالى .

۹) اتكامز ، اسممز كه يازمش مکتوبنده : «فارتلغ سبيل حاضرنده هيچ نرسه خاطرمدنه طورميدر ، شويله ايسهده برگنه جمله يازدم (۱) شونى يباررسز هم اوزك مرجاني حضرتلرى حقنده تورلى وقتلرده سويله مش سوزلرمدن خاطرگده قالغانلرى بولسه شولرني ده يازارسن» ديمش . خاطرمدنه اهميتلى نرسهز بولمامهده بعضيلريني يازمقنى موافق كوردم . اتكامدن ايشتكان سوزلرمدن بعضيلرى شوشلردن (۱) شيخ عبدالله اچاقاق حضرتلرى

(۱) بو ايسه يوقارنده بولغان ۸ نجى مکتوبدر .

(۱) يزيده كشاف سيويه وهو المراد عند الاطلاق . ر . ف .

مسجدده قربان مسئله لرینی سویله ر شوشی وقتده مائده سورده سنده گی قایل وهایل قصه سینی اوقوب معنای شریفی بیان قیلور ایدی .
 (ج) اتکامز مرجانی حضرتلرینک دوانی نی اعتبار قیلوینی یازمش .
 اتکامزینک بزگه سویله گان سوزلری اوشبو مفهومده ایدی :
 دوانی نی اعتبار قیلووی ادبیات عربیه ، کتاب و سنت علملرینه مناسبت ایله توگل ، بلکه عقلیات جهندن بولوب عقلی مسئله لرده دوانی نی اعتبار قیلور ، خصوصا «هیاکل» درسارنده دوانی طرفندن بولغان شرحلر نی لذت ایله اوقور ایدی . مونک ایله برابر : «دوانی فوق العاده عالم بولسه ده تأسفدرکه اوزینک علمینی اهل کلام وهلرندن تهذیب قیله آماغان ، شونک نتیجه سی اوله رق اعتقاد بابلرنده فنا سوزلر سویله گان» دیور ایدی . (خصوصی فیکر مه کوره دوانی غه محبتی بردن آنک ابن عربی گه مخلص بولوویدر .
 مرجانی اوزی ابن عربی گه مخلص بولدیغندن اوزینک فیکرده شینی سویه چگی طبیعی . ایکنچیدن دوانی ، تفتازانی قیلندن افراط و جزاف سوزلی بولمادیغیدر . تفتازانی بددعا و قارغشدر ، تفسیق و اکفار کبی طعنلردن صاقلانا آلمادیغی حالده دوانی موندی نرسه لرگه تنزل ایتمه شدیر) . (د) مرشد کامل حقنده اتکامزینک بزگه سویله گان سوزی اوشبو مضمونده در : «مرجانی حضرتلرینه : بزنگ طرفده ملالر آراسنده ایشان غه یورو شائع بولوب کیتدی ، ایشان غه یوروچیلر نی بیک اعتبار ایته لر حتی آنی معاذ الله رسول اکرم نی کوروچیلرگه تیگ بله لر ، شیخ ذاکر صاصناوی . عبدالله الجفافی ، احمد لطیف تمتقی لرغه منسوب مریدلر طرفلر نی قاپلاب آلدیلر ، اگرده برر مرشد کاملنی کورساتسه کز بزهم شول اش گه کرشور ایدک ، دیدم . موگا قارشو : «مرشد کامل یوق شول ، اگرده بولسه ایدی اوزمده مستغنی توگل ایدم» دیدی . سوزنی دخیده قایتاروب : مولانا ! بز سزنی مرشد کامل دیب بله مز ، دیدیکمده : «بزنگ اول اش ایله شغلنورگه وقتمز مساعده ایتمی ، آندنده اهمیتلی اشلر کوب ؛ بزنگ اخص آمالمز ایسه اقتدارمز قدر ، آز بولسه ده خلق آراسینه علم نشر ایتمک ایدی ، طریقت ایله شغلانو علم نشر قیلوغه سبب توگل ، بلکه آکا مانع بولور ، شونک ایچون سزگه هم موافق کوریم ، بوش وقتلر گرده قر آن شریف اوقورکز ، حق تعالی قر آن اهللرینی انشاء الله ضائع ایتماز . دنیاوی مرادلر بولماسه کیله چکده بولور ، قر آن اوقومق اوزمنک عادتیم بولدیغندن شاگردلر منی ده اوشبو یول غه کوندره سم کیله در» دیدی .
 میر علاء الدین حضرتلری بر وقت قورصاوی حسن حضرت حضورینه باروب خدمتده بولورغه رخصت صورامش ایدی . آکا هم : «یوق اش ایله یوری کورمه !» دیه جواب ویرمشدر .
 (ه) توینگدی قریه سی منهاج الدین حضرت والدی ابوالمعالم ،

حج سفرندن قایتوونده چانا یولی بتوب ، پاراخود یولی توشوب یتمادیکی سبیلی «قازان» شهرنده ایکی هفته قالدی . شول وقت کونلرینک برنده بز فقیرنی یباروب عبدالله حضرتنی اوز رفیق ایله برلکده خانه سینه دعوت قیلدی . مین اوزم هم اوشبو مجلسده بولدم . صحبت بیک خوش کیچدی . شیخ حضرتلرینه مرجانی حضرتلری اهل اسلام قولندن دولت کیتوگه تأسف قیلوب ، شونک سینندن کیلگان بلا و فلاکتلر نی تزدی و بوکا اصل باعثلر نیدی نرسه لر بولدیغنی برر برر سویله دی . اوشبو جمله دن اسلام حکمدارلری آراسنده عداوت حکم سوروب اتفاق و اتحاد بولمادیغی ، برینک باشینه کیلگان فلاکت گه باشقلرینک شادلانوب طورولری بولدیغنی ، موگا سبب ایسه شرع شریفی کتاب و سنت تعلیم ایسکان و ساف صالحون آکلاغان روشده آکلامی . بلکه صوگ عصر عالملری طرفندن تألیف ایدلوب ده تورلی بدعت و خرافات ایله طولوغ کتابلر مسلکندن ، جدل گه بنا ایدلگان کلام مسئله لرندن عبارت دیه اعتقاد قیلولری بولدی دیه سویله دی .
 همده اوشبو روشده سو فهم سینندن مسلمانلرینک طبیعتلری بوزولوب فطری ایمانلرینه ضعیفک کیلدی ، دماغلرینه عداوت اورنلاشوب حقیقی وجدی مسئله لر ایله اشتغال ایتمه علمامزینک حتی خاطرلرینه ده کیلمادی . اوشبو حاللرینک نتیجه سی اوله رق بو کونگی زبون حاللرگه توشدک ، باشمز موهومات و خیال ایله طولمش ، عقللر مزغه ضعف کیلمش ، فکرمز بوزولمش و کوکلر مز قارانغولانمش ، روحلر مز توشمش ، ایمدی استقبالمزنی اویلاب قاراغان کشیده یوق . مکتب و مدرسه لر مز ویران حالده در ، اوقوغان شاگردلر مز گه اورن یوق ، امام و مؤذنک اورنلری کفایت ایثارک توگل ، امام و مؤذن بولا آماغلرینی نیدی یرلرگه اورنلاشدررغه کیره ک؟ عام و معرفت اهللری آز بولسه لرده شاگردلر آراسنده بار ، لکن شونلرینک اوز حاللرینه مناسب اورنلر کورلمی : شوشی اشلرینی نیچوک آکلا تورغه ، قایسی یردن طوتوب باشلارغه کیره ک؟ آز بولسه ده برر تورلی ترتیب که صالورغه بیک وقت ایدی . دیب قایغروب سویله ب اوطوردی . شیخ حضرتلری داملانک هر بر سوزینی تصدیق ایتمدی و فیکرینه اشتراک قیلدی . (ب) مرجانی حضرتلری بیضاوی تفسیرندن «یا ایها الانسان ماغرک بربک الکریم» آیت کریمه سینک تفسیرینی هر وقت اوقور ، مضاسینی مفهوم و حکمتلی سرلرینی بیان قیلور و شاگردلرینه شونک ایله نصیحتلر ایدر ایدی . خطبه لر ، وعظ هم نصیحتلرگه دائر یرلرینی «مقامات حریری» دن کوکلندن اوقوب معنالرینی سویله ر ایدی .
 موندن مقصودی نصیحت بولسه ده شاگردلرینه عربی و فصیح عبارتلرینی الفت ایتمرو هم بولورغه ممکن . قربان عیدی آلدنده

مجتب، بدعت و خرافات شرك و نفاقى رد خصوصند مجاهد، قرآن و حديث علمارنده فوق العاده ماهر، عقلى كامل و كوكللى درست، فكري طوغرى، طبيعتى خوش، علمى مستقيم، وجدانى پاك، حر فكري و ديندار، متقى و شريعتى مراعى، حكيملىگى حقيقى معناسى ايله بولغان حكيملىكدر. كتابلرني مطالعه قىلو كوكلگه راحت كيتوره، ذهنلرني آجا، روحلرني شادلاندره، قرآن و سنت علملرني محبت ايتدره، اولگيلرنگ حاللرني ايله آشنا قىلدره در. عبارتلى فصيح و بليغ بولوب كورسنيچ زمخشرى و يضاوى عبارتلى اوشاديعنى، قورصاوى و غزالى عبارتلى ننده لذتلى و سليس ايديكنى سيزدم. غزالى، علم و معرفت طوغروسنده اوزندن فرسخلر ايله يوقارى آدملىر حقنده (مثلا احيانگ ۱ نچى جلد ۱۴ نچى صحنه سنده ابو يوسف و ابو حنيفه گه اسناد ايدوب) هيچ آدم اشاغزلق نرسه لر يازديقى حالده مرجانى، محمد بن ادرىس الشافعى حقنده حتى باشقه لر طرفندن اسناد ايدلگان سوزلرني رد قيله در. غزالى حكماى عظام و فلاسفه اسلام حقنده بوزوق فكرده بولوب: «وجب الحكم بغير الاستطاليس و من قبله من الفلاسفة كافلاطون وسقراط وغيرهما وكفر متبعهم من متفلسفة الاسلايين كابن سينا والفارابى واماثلهم» كى سوزنى (تهافت و باشقه اثرلر نده) كوب سويله ديكي حالده مرجانى ايسه بالعكس موندى علم اهللرني احترام قيله در. مرجانينگ بو اشى ايسه حكما مذهبى تمام آچيق بلديكندن و آنده شريعت گه خلاف نرسه يوق ايديكنى كورديكنددر. محمود بن عطاء الله السلمى. ۷ جادى الازلى ۱۳۳۱ سنه. «چاقاق» مدرسه سنده.

•••

مرجانى حضرتلى حقنده بازار ايجون ديب «آثار» دن اتخاب قىلغان سوزلر اوشبو يرده تمام بولدى. دنياغه كيلورينه آلدغى ۱۹۱۵ نچى يل غينوارنده يوز يل طولاددر. شول كونده قازان شهرنده مخصوص بر دعا مجلسى بولاچقددر. اطرافده بولغان مسلمانلر و خصوصا علملر شول كونده اوزلرينك حرمتلو آدملرني خاطرلرنيه توشروب قدر دانق ايتسه لر كبرهك.

حاضر نده قازان شهرنده مرجانى حضرتلرينگ مفصل روشده ترجمه حالى طبع ايتوله در. مرجانى احوالندن خبردار آدملر، خاطرلر ترتيب قىلوب يبارسه لر البته مذكور اثر گه درج قىلورلر.

•••

مرجانى حضرتلى ۱۳۰۶-۱۸۸۹ نچى يل ۲۸ نچى شعبان بگشبه كون وفات بولوب ۲۹ نچى دوشنبه كون دفن ايتولدى (آپريل نك ۱۷-۱۸ كوني). تربيه سى قازان شهري نك پاكيا مقررده در، بر د الله مضجعه و گراه و جعللر اجنه مقرر و مثواه،

قازان شهري نه بارديغنده مرجانى حضورينه كروب: «قورصاوى، عقائد نسفيه گه يازغان شرحينگ «الواحد» بجمنده علامه تفتازانى نك: واعلم ان قوله تعالى لو كان فيهما آلهة الا الله لفسدتا حجة اقتناعية و الملازمة عادية، ديگان سوزى ايجون زهرلى صورتده مؤاخذه ايتمش و باشقه اورنلرده شوشى روشده اساءة ادب قيلمش، قورصاوى احتمال كلام فننده علامه درجه سنده بولسه بولور اما معانى و بيان فنلر نده علامه درجه سنده بولماز، ائدى اوزندن اوستون بر آدم و عالم حقنده شوندى معامله سى ادب سزلك و تربيه سزلك بولمازنى؟» ديه صورادى. اوشبو سوزنى ايشتيديكنده حضرتنگ چهره سى اوزگردي و يوزنده غضب علامتلى ظاهر بولدى و بر آز سكوتدن صوك اوشبو روشده جواب پيردى: «بزنگ خاتمى باغار و قازان مملكتلر ندى فيض الهى كيسلديكن ظن قيله لر، شونگ ايجون آرلر ندى حقيقى علم گه مالك بولغان كسه نك ظهورىنى و صوكغيلرده بورونغيلر درجه سینه ايرشمك ممكن بولمايه چغنى اعتقاد قيله لر. اوز قوملرني تنقيص قىلو و اوز عالملرنيه حقارت كوزى ايله قاراو بونلرده طبيعت بولمشدر. اوشبو سببدن بونلرده جن معناسى ايله عالم بر كسه ظاهر بولسه آكا اذا و جنا، جور و ظلم ايتمك عادت حكيمنه كرمشدر. داملا عبدالنصير كلام فننده ده، علوم ثقله ده ده، معانى و بيان هم ده عموما علوم عربيه ده ده تفتازانى درجه سینه ايرشوگنه توكل، بلكه آندن بيك كوب درجه يوقايردر. بلغار و قازان مملكتلر نده فيض بابى كيسلديكى يوق. حق تعالى نك مرحمتى زمان و مسافه لر ايله تحديد ايدلماز درجه ده واسعدر. اگرده بلغار و قازان خلقى قورصاوى قىلندن يولى ايله سى ايتكان بولسه لر ابدى قورصاوى قىلندن درست علمنى تابمش بولورلر ايدى». ابوالعالم بو سوز گه قارشو سويله مادى فقط صوكندن شيخ عبدالله الجاقاقى. احمد اللطيف التمتقى كيلر حاضر بولغان مجلسلرده اوشبو سوزنى بر قاچ دفعه لر روايت ايتدى.

اتكامدن ايشتيكان سوزلر مدن بو دفعه يازارغه قصد ايتكان سوزلرم شوشى قدردر. ايندى بو يرده اوز ملاحظه منى دخى بر كره يازوب اوتسم ضرر بولماز. هيچ كم گه تقليد ايتى، بلكه اثرلرني تيكتر ووم و مطالعه قىلووم سببى حاصل قىلغان معلومات اوشبوندى عبارت: مرجانى، اصحاب و تابعون كرام و علماء عارفون انقراضى صوكنده كيلگان اسلام عالملى آراسنده جن معناسى ايله اشانچلى علم گه مالك بولغان طائفه دنه در. اوز ماقبته و اوز ديشنه خدمت ايشتمنى بو آدم، مسلك اتخاذا قيلمش ابدى، بو كسه خالص اسلاف كرام مذهبنده بولوب كتاب و سنت گه معتمص. اصحاب كرام و تابعون عظام بوللرنيه ملازم، هوى و بدعتدن

« حج » ده هدايا

يعظم شعائر الله فانها من تقوى القلوب» لسان حكمتى ايله شعائر الله نى تعظيم، تقوى قلوب كه دلالت قیلدیغندن تعظیمنى الزام قیلدی. بو تعظیمنگ کیفیتى «لكم فيها منافع الى اجل مسمى ثم محالها الى البيت العتيق» آية محترمه سياه بيان قلوب هدايانى تعظيم امت اسلاميه ايجون بولغان منافعى جهتندن رعايه قیلدیغنى و بو منافعتك ايك بيوگى حرمده بولدیغنى اشاره ايدر. ديتك تعظيم هدايا اهت اسلاميه ايجون هديلر ايله فائده قيلمق بو فوائدنك ده ايك بيوگى حرمده بولمقدرد. شويله ايسه هدايدان قايسى وجهله آرتق نفع كورر بولسه شول وجهله تصرف لازم اولور. شارع: «واطعموا القانع والمعتر» لسان تشريعيه سياه هديلر امتنك فقيرلرينه صرف قیلو بيله بيورر. ديمك هديلر فقراء امتنك حوائج و ضرورتلرينى دفع ايجون مشروع قیلدى. امتنك حوائج و ضرورتلر غايت متنوع و تورلى بولوب بو كې غايت مختلف ضرورتلرني فقط ايت و تيرى ايله اوتهمك ممكن توگلدرد. اوشبو كونلرده انسانلر حق تعالى نك اضياى اولمق رسولمز لسانيله بيان قیلدیغندن بو نعمتك شمولى واجب ايكان فقيرلرنك ضرورتلرينى كيتارو هر بر وجهله هديلرني صرف ايتتمك مشروع اولور.

شويله ايسه هدايدان مقصود مجرد اراقة دم بولمادىغى بلكه فقرانك احتياجىنى دفع قیلور و اتقا قلوبه دلالت ايدر هر بر وجه ايله تصرف بولدیغى ايتنك دلالتيه ثابت اولور.

اوشبو دعوانك اولگى قسمنى شارع حكيم «لن ينال الله لحومها ولا دماها» نظم محترميه افاده قیلدى ايسه «ولكن يناله التقوى منكم» نظم معجزى ايكمنچى قسمنى تعيين ايتمش اولور. يعنى هدى و قرباندىن مقصد ايت ياكه فان توگلدرد. بلكه انسانتك محبوبى بولغان مالينى منافع عموميه كه صرف ايله اتقانى تحصيل ايتمكدرد. شويله ايكان اوشبو ايتنك اشاره سى ايله مطلوب ثابت اولمش اولور.

درواقع انسانلرني مادى و معنوى سعادتلرينه ايرشدر و ايجون

«والبدين جعلناها لكم من شعائر الله. فمن تمتع بالعمرة الى الحج فما استيسر من الهدى. فاذا احصرتم فما استيسر من الهدى. ومن قتله منكم فجزاء مثل ما قتل من النعم» آيتلر ايله سوق هدينك مشروعيتى شكرانه جهتيله ايجاب، جنابت حسييله الزام، احصار سبيله لازم اولور هديلر بيان ايدلش ايدى. رسولمز حج و داعده يوز دوه سوق ايتدى. اصحابدن بعضيلر هم سوق ايتمش ايدلر. شويله حجده هدايا، قول هم فعل ايله ثابت اولدى. هديلر نك مشروعيتى امت اسلاميه كه مخصوص بر عمل توگلدرد. بلكه اولگى امتلرده هم مشروع ايدى. ابراهيم عليه السلامنى امتحان ايجون بولسه كيرك اوغلىنى ذبح ايله امر ايدلش ايدى. «ان هذا هو البلاء المبين». لكن ابراهيم عليه السلامنك صدق نيق قلىنك اتقاسى «ان صدقت الرؤيا» لسانيله شهادت و برلور مرتبه ده كمالى ايله ظاهر بولدىغى زمان بر مذبوحي شارع حكيم فدا ايدرك و برمش ايدى: «وفديناه بذبح عظيم». انسانتك قانى معصوم و محترم بولووى همه دينلرده مقطوع بر امر بلكه عالمك زىنتى اوله رق خلق قىلنمش انسانتى ذبح شول زمانتك متمدن قوملر طبعتمده منفور بر شى بولدیغندن انسانتى ذبح ايله امر، مجرد بر ابتلا ايدى. تشريع هدايدان غايه نى كماليه اظهار قیلور بر تكليف ايدى، شونك ايجون شارع، كندى بر مذبوح ايله تبديل قیلدى. اتقاء قلىنك تحقيقنه دلالت ايدر بر اتفاق ايله ذبحنى تبديلنك جوازىنى «وفديناه بذبح عظيم» ديه سويله دى. ابراهيم عليه السلامنك فعلى ايله تا كيد قیلدى.

حجده هدايانك مشروعيتى «والبدين جعلناها لكم من شعائر الله. لكم فيها خير فاذكروا اسم الله عليها صواف فاذا وحيت جنوبها فكلوا منها واطعموا القانع والمعتر كذلك سخرها لكم لعلكم تشكرون» نظمييه سويله دى. شارع حكيم بدتى شعائر الله دن قیلدى. «ومن

شویله ایسه هدايا کیرهك سوق قیلنمش و کیرهك مندور، کیرهك شکرانه حسبیله، کیرهك جنایت سبیله، کیرهك احصار جهتهله لازم بولسون مطلقا عیننی هم بدلی تصروف جائز اولور؛ هدی هم اضحیه هر ایکلوسی بر حکمده در. هدیده جائز بولغان تصروف بعینه اضحیهده جاریدر.

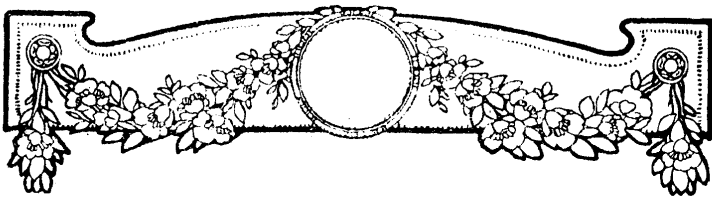
بزم فقیهلر مز اراقة دم مقصد دیه سویلمش ایسه لرده بعض مسائلی حل مقامینه گرچه اراقة دم مقصود دیولسه ده لیکن اضحیهك عینن صرف ایله فقر انگ احتیاجینی دفع مقصود بولو احتمالی ده بار دیمشلرده هم شول احتمالیینه مسئله شرعیه نی بنا قیلوب حل ایتمشلر. دیمك فقیهلر مز ننگ فکری غایت مضطر بدر. «ما من عمل احب الی الله فی هذا الیوم من اهراق الدم» کبی حدیثلر ایله اراقة دم مطلوب بولوینه استدلال ایدلنور ایسه ده بو استدلال تمام توکلدر؛ چونکه اهرافنگ محبوب بولووی مقصود بالذات بولووینی افاده ایتمی بلکه اتمنگ ضرورتلرینی کتیرمك. محترم کونلرده الله تک قوناقلر ننگ قابیلرینی شاد قیلماق یوللر ندن بررسینه وسیله بولووی ایله ده ممکندر.

بعضیلر «هدی» لفظی ایله استدلال ایتمش ایسه لرده هدینگ مفهومی اشمل بولووی کوز آلدنده در. درست بعضیلر فیدیح قیدنی آرتدرمشلر ایسه ده فانی توسط ذبحنگ مفهومیگه عدم دخولینه آچیق بر دلیلدر. رسولمز، حج وداعده اوزی ایچون تعیین ایله یوز ده وه سوق ایتمش ایدی. علی رضی الله عنه رسولمز نیتی ایله نیت قیلدیغنی سویله گاج رسولمز اوزیننگ سوق هدی ایله نیت قیلدیغنی بیان قیلوب علی ننگ هدیی بولمادیغندن اوزی ایچون سوق قیلمش یوز ده وه دن اوتوز اوچنی علی گه ویرهش ایدی؛ یعنی هدیلرینه علی نی شریك ایتمش ایدی. دیمك مهم بر احتیاجنگ ظهوری ایله کندی ایچون تعیین ایتمش معنوی هدیلرینی ذبح گه باشقه وجهله تصروف قیلدی. شویله احتیاجنگ مصلحتینه قاراب باشقه صرفلر ننگ جوازینی فعلی ایله بیان قیلدی هم رسولمز سوق هدی قیلماق مصلحتنگ اقتضاسینه مبنی بر عمل بولدیغنی ائینه اعلام قیلوب «ولوانی استقبلت من امری ما استدبرت ما سقت الهدی» دیه حج وداعده سویله مش ایدی.

ایندی کیکه یك هدیلرینی چالغان تقدیرده نی وجهله تصروف قیلماق فرض اولور؛ فقیهلر مز ننگ سویلمشلر نجه هدايادن مجرد اراقة دم مقصود بولووینه بنا قیلوب اراقة دم حاصل بولدیسه ایتارینی وتیریلرینی تاشلاقی یعنی اسراف قیلماق «عصموا منی دمائهم واموالهم» لسان تشریحی ایله سویلمش عصمتی، عصمه دمه مساوی بولغان ملتنگ محترم ماللرینی زماغزنگ حجاجی بر باد قیلماق جائز میدر؛ یا که عموم ملته نافع بولغان بر وجهله تصروف قیلماق فرضی؟

احکام اسلامیه نی تشریح ایدوب دینده حرجی اراده قیلماغان هم بولغان بولاجقلمزنی عالم بولغان خیر بر ذاتک مدنیت عالمینک کیکه چکده قان آغزونی مطلقا منفور بر شی عد قیلور مرتبه گه ایرشه چکنی و طبیعتنگ سوقیه شوگا مجبور بوله چغینی یاور ایکان شول مرتبهده بولغان بر عالمنگ ترقیسی هم اوزی ایچون حاضرلنگان سعادتلرینه وصولی ایچون خلاف طبیعت بولغان بر امرنی مؤید مشروع قیلماسی نوع انسانی طبیعتنگ خلاقیته سوقله حرجی ایجاب قیلماسی ملاحظه ایدلورمی؟ شویله ایسه بو کبی ایجابلرنگ شارع طرفدن تمهید ایدلنور محامل صحیحه سی لازم اولور. حق تعالی «فاستیسر من الهدی» لسانیه شکرانه حسبیله ایجاب قیلنور هدايانی بیان ایدر. امام واحدی: الهدی ما اهدی الی بیت الله من ناقة او بقرة او شاة. امام رازی: ما یهدی الی بیت الله تقربا الیه بمنزلة الهدیه یهدیها الانسان الی غیره. خازن: ما یهدی الی الحرم من حیوان او غیره دیه تفسیر ایتمشلر در. شویله ایکان هدینگ مفهومی ذبح و غیری وجهله تصروف عامدر. امت اسلامیگه نفعسی آرتق بولغان هر وجهله تصروف هدیده جائز اولور. درواقع شارع حکیم ذبحی مراد بولغان اورنلرده افاده سی ظاهر بولغان نسک عباره سینی کیتوره مشدر. اما بو اورنلرده هر وجوه خیرگه صرفنی شامل بولغان «هدی» عباره سینی کیتوره مشدر. جنایت حسبیله لازم اولور هدايانی بیان مقامنده «فجزاء مثل ما قتل من النعم هدايا بالغ الکعبه» تنظیمله ایجاب ایدرکه، امت اسلامیگه نافع بولغان هر وجهله تصروف مشروع بولووینه یه آچیراق دلالت ایدر. چونکه جزائی ایجاب ایله مقولوننگ مثلی بولووینی الزام ایدر. مثلینی رعایه سی لازم بولغان جزائی نعمدن بولغان هدی ایله تعیین ایدر. حیوانلر مثلیانندن بولمادیغندن مماثلتی قیمت جهتندن رعایه ایدلووی لازم کیلور. مماثله، قیمت جهتندن رعایه ایدلسه قیمت اصل اولوب قیمتنی یا که عیننی هر وجهله تصروف جائز اولور. فقیهلر مز ننگ قولینه کیلسهك امام اعظم رحمه الله جانی گه قیمتنی ایجاب بعدنده جانی تله سه هدی یبارر، تله سه طعامی تصدق قیلور دیمش. محصر حقنده امام ابو یوسف: هدی طابلماسه تقویم ایله هر فقیرگه نصف صاع ویرلور دیمش. ابی سلیمان روایتنده مندور بولغان هدینگ قیمتینی ویرمك مطلقا جائزدر. امام رازی محصرنگ هدینی تقویم قیلوب طعام ایله اداسی مطلقا جائز دیر. هیچ بر انسان اوزینه تعلق بولماغان بر جسم ایله انتفاع ایده آماز بلکه اوزینک فعلی ایله منتفع اولور، انساننگ فعلی نافع بولووی بر غایه حسنه سی منوی بولووی ایله بولورکه اولده هدايا باندیه نصوص شرعیه ننگ دلالتی ایه تقوالقدر. قلبنگ تقواسینی تصدیق ایدر هر تصروف هدیده جائز اولور.

ایسه بو کبی عمل ایله نیچوکه الله ننگ رضالغینی ایسته لنور و نیندی یوز ایله خدا قارشینه وارلور؟ خداینگ رضالغینی ایسته مک یولنده محترم اورنلرغه صاف قلب، خالص کوکل، حقیقی ناموس ایله حیولمش بتون کره ارضده نارالغان امت اسلامیة ننگ حاجت و ضرورتلرینی قاراب مصاحترلرینی تدبیر، فریضه لرینی ایفا قیلور ایچون اجتهاد ایدر حجج کرامارمننگ کوکلرینی رنجتور، خلوص قلبلرینی قایتارر. شارع حکیم «ولا تلقوا ابیدیکم الی التهلکة» لسانیله هلاکت که دوشمک و دوشر مکدن نهی قیلور ایکان، آنلرینی هلاک چقورینه اوسترار ایسه بو کبی تصرفلرنگ عدم جوازینه هیچ سوزدیمه که هیچ بر انساننگ حق یوقدر. بلکه بو امرلرینی تدبیر قیلوب خالقنگ رضاسینه داعی اولور روشینه کیلترر که طرشمق همه مزنگ قطعی فریضه سیدر. امام محمد طاهر بن ملا احمد زکی بایتوگولوف. «تایصوغان».

بز نیگه اوناقای بز؟ (*)

بو سوکغنی اون بیش کون ایچنده هر بر پارتیه ده کورنگان قزولقلرغه رعنا (چونکه بو سوک کونلر ده فرانسیه ده یاگا صایلاو بولغانلقدن هر فرقه اوزلرندن کوربرده مبعوث چیغارر ایچون بیک طریشدیلر. فرقه لرنگ باشقلری هر جیرده قونفرانس لر بیروب، غزته لری اوزون اوزون مقاله لر یازوب وطن و ملت ایچون اوز فرقه لرینک مسلگی فائده لی ایکانلغینی اثبات ایتوب ماناشدیلر. مقاله صاحبی دوکتور «اوکس» ده شول حالگه ایما ایتارگه تلی) مین بو سؤالنی اورتاغه قویوبله سیاسی فکرلردن هیچ برسینه تعریض و هیچ برسینی جرح ایتارگه تله میم. شونداق بولسه فرقه لرنگ همه سنده ده اک صول سوسیالیستلرغه قدر بزنگ همه بزنگ دیه لرک «اوناقای» بولوو بزنگ بیک بدیهی و هیچ ده اعتراض قبول ایتمه سلتک بر حال ایکانلغینی ییلورگه تیوشلی.

دنیاده غی کیشیلرنگ همه سی دیه لرک بولای «اوناقای» بولولری، هر بر اشد صول قوللرندن اوک قوللرینی ترجیح ایتوب

(*) صول قوللری برله اشله وچیلرگه «صولاغای» دیلر. بو سوز بیک مشهور هر کیم بله. اما مونک خلافی یعنی اوک قول برله اشله وچیلرگه نیچوکه آبتوله در؛ مقاله صاحبی موگا «اوناقای» سوزی استعمال قیلادر. بو سوز باشده بیک غریب طوبولدی. یوقسه مونک درستی «اوگاغای» می؛ دیبده فکرله دک. لکن اوگاغای سوزی ده استعمال قیلنغانی یوق. بارا طورغاج «اوناقای» ایله ده الفت ایقه باشلادق. «شورا».

حج عملرینی بیان قیلور آبتلرنگ غایت مختصر بولووینی البته انکار ایدلماز. شونک ایچون مناسک حجنگ بیک کوبلرینی بلمک ایچون رسولمننگ فعلینه قایتمق لازم کیلور. ابن عمر رضی الله عنه حج مسائیلنگ بیک کوبسنده «لقد کان لکم فی رسول الله اسوة حسنة» دلیلینه تمسک ایدر ایدی. رسولمن حج و داعده هدیلرینی تدبیر ایچون حضرة علینی مأمور تعیین ایتمش هم آکا معاونلر ده قویمش ایدی. هدیلرنگ فائده بولور هر بر کیساگینی هیچ قالدرماینچه صرف قیلورغه حتی جلالرینی ده صرف قیلورغه هم مواساة ایچون کیلمش ضعفا اعرا بنگ احتیاجلرینی دوشنرک و قینک اقتضاسینه نظر ایله هدیلرینی اوچ کوندن آرتق صاقلادون نهی قیلمش ایدی. علی رضی الله عنه ده زمانینه نسبتله فائده قیلور هیچ بر کیسه گینی قالدرماینچه صرف قیلدی.

رسولمننگ وفاتی بعدنده اوشبو تدبیرلر حقنده سوز بولدیغنده عائشه رضی الله عنها بو تدبیرلرنگ زماننگ اقتضاسینه نظر ایله بر تدبیر بولدیغنی اگر وقتنگ مصلحتی ایتی صاقلاونی اقتضا ایدر سه اوچ کوندن آرتق حفظ درست دیه سویله دی. البته بو کبی امرنی عقل ایله بلو ممکن بولمادیغندن سماعغه حمل ایدلنور هم اصحابدن هیچ انکار قیلغان بولمادی. شویله ایسه هدیلرنگ امت اسلامیة که فائده قیلووی ممکن بولغان آرزو کوب هیچ بر جزئی اسراف قیلماق، بوغزالابده چقورلرغه اطوب بر باد قیلمق «لا تحلوا شعائر الله» آیتی ایله حرمتلرینی تقضدن نهی قیلنش ایکان بوللرینی هیچ مرتبه سینه عد قیلوب حقارت قیلماق هیچ بر وجهله جائز اولماس، مطلقا حرام اولور. بلکه زمانینک اقتضاسینه نظر ایله موقعنگ مصلحتینه نسبت ایله حجج کرامننگ نفسلرینه ضرر تیکرماسدی روشلی عموم امت که فائده سی تیار وجهله تدبیر قیلماق ایچون امیرلر نصب قیلماق فرض اولور. «ومن يعظم شعائر الله فانها من تقوى القلوب» نص جلیلی ایله عمل قیلماق لازم اولور. اما زمانمزدده غی کبی عمل قیلو یعنی قطعی نصوصلرغه تام تمامینه مخالف اولورق هدیلر چالغاج تیری، ایتلری، باش و سویه کلری هیچ بر فائده سز روشله قاید صویلسه شونده تاشلانور ایسه امت اسلامیة ننگ عصبلری یومشاغان، جسمی ضعیفلنگان، بیلگی کییکان، برتین آغغه محتاج، یاوروپالیلرنگ استعبادندن بیزار بولمش، اقتصادی اسارتدن اوزینی قوتقارر ایچون قایسیغنه طرفه ایله نور ایسه آباغی قولی بایله ننگان، آوروپا آج بوریلری ایچون قربان قیلورغه یاتقرلغان ایکان بو کبی نیچه یوز مک صوملرینی اسراف قیلماق هیچ عفو قیلناس جنایتدر. خصوصیه چالغان هدیلرنگ اچ باورلری، تیزک و قانلری قارمه قارشق قالدربلوب ضررلی بحارلری ایله امت اسلامیة نی آغولانور ایسه، وبا کبی امراض ساریه لر طاراتلور

كوره آنك آست طرفده قالغان صول ياق اعضالري باصیلو سببلی اوڭ ياغينه قاراغانده نه زرهك كچرهك و قوتسزدهك ، اوست طرفدهغی اوڭ ياق اعضالري صول ياغينه نسبتا آزده بولسه زورراق و قوتليرهك بولا . كيرهكلرنی تدارك ایتو و حاجتلرنی اوتهو ایچون قوتلیرهك قورالنی استعمال ایتو طبیعی بر حال بولغانلقدن كشی «اوناقای» بولا ، بو حالد «صولاقای» كشیلر بو عمومی قانوننگ مستثنالری قیلندن آنالرنیك رحمنده چاغنده اوڭ ياقلری بله یاتقان كشیلر بولا . بو فرضیهده یك گوزهل بر فرضیه . حاضرگه قدر مونی رد و جرح ایته طورغاندی زور بر نرسه طابلغان بوق . قایچان طابلغانه قدر بو فرضیهنی ده باشنگ بر چیستنده «هربر» فرضیهسی یانده صاقلی طورورغه یاری .

(۳) محترم «بروكا» (۱) جنابلری «بز دماغ جهتندن صولاقای بولغانه كوره اوناقای مز» دیه طورغان ایدی . حقیقتاده دماغنك اوڭ طرفی وجودمز نك صول ياغينه و بالعكس دماغمز نك صول ياغی وجودنك اوڭ طرفینه قوماندا و حاكملك ایتكانلگی معلوم بولغان «فالج» خستهلغندن یك كوب مثالر بله اثبات ایتلگان بر کیفیتدر . یعنی دماغنك اوڭ ياق یارتیسی «پارهلیج» بولسه اول وقتده وجودمز نك صول ياق یارتیسی «فالج» بوله و بالعكس . فی الواقع دماغمز نك صول طرفی اوڭ ياغنه قاراغانده طاغن یاخشیراق صوارلغان - فان بله - و هیترهك توسیع و ترتیب ایتولگان . مونك اوزرینه سوبلی طورغان تل - انسان تلی - نك مرکزی ده دماغنك صول طرفنده ، لهذا سوبله شورگه تل قدرلی - اوڭ آلت و واسطه بولغان قوللرنك ده اوڭ طرفی قوتلیرهك بولورغه تیوش .

بروكا جنابلرینك بو سوبلگانلری همهسی ده دیهرلك یك ماطور و كیاشلی سوزلر . بروك بو نظریهغه یك قوتلی بر اعتراض کیله ، منه نیچك : بره و طوروبده «بز قول جاغندن اوناقای بولغانلغبرغه كوره دماغ جهتندن صولاقای بز» دیسه یعنی «بروكا» نظریه سینك بتونلهی عكسن دعوا قیلسه ، مونارغه قارشى نی دیهرگه و نیچك ایتوب «بروكا» نظریه سینك طوغریلغن اثبات ایتارگه كیرهك . بو «دورباطل» دن باشقه بر نرسه ده بولمی . لهذا بو نظریهنی ده عكس دعوا ایتوچی چیقغانه قدر صاقلاب طورورغه یاری ، آندن صوك طاشلاب قاجارغه غنه .

(۴) دوكتور «هربر» بوغاریدهغی فرضیهلرنك همهسندن ده

آیغنه استعمال ایتوگه طبیعی بر روشده میل ایتولری قایدن کیله ؟ و مونك سببی بارمی ؟ بولسه نی نرسه ؟ .

دنیاده هیچ بر حادثه سببمز بولمغانلقدن یك ایسکی زماندن بیرلی بو طوغریدهده كوب اجتهاد و فكرلر صرف ایتولگان و «اوناقای» لفتك سببنی ایضاح ایتو ایچون یك كوب و یك قزق فرضیهلر میدانغه كیتورلگان . عصرداشلر مزدن دوكتور «هربر» نك بو طوغریدهغی اڭ صوكغی اجتهادی بو سؤالنی یاگا بر موضوع اوزرینه قویا . آندن طاغن ده یاخشیراغی طابلغانه قدر دوكتور «هربر» فرضیه سیننی «اوناقای» لق حقتدهغی فرضیهلرنك اڭ معقول و اڭ بسیطراغی دیب قبول ایته طورورغه یاری . انسانلر قاعده و فرضیهلر اوپلاو خصوصنده هیچ مانعگه اوچر اما یاچق اولدقلرندن بو طوغریدهده «هربر» فرضیهسندن مكملرهكگی طابور دیب امید ایتهمز .

(۱) یك كوب زمانلر مشهور «بنیامن فرانكلن» (۱) بله «سیزارلومبروز» (۲) ده داخل اولدیغی حالدله باتاق كشیلر طرفندن «اوناقای» لق تعلیم و تربیه دن کیله دیب اوپلانا و «صولاقای» لرنك كویسی تعلیم و تربیه دن محروم قالغان جانلر - حاضرگی زمان مستثنا ، چونكه حاضرده اڭ زور جانلر اڭ زور عائله گه منسوب و اڭ كوب تعلیم و تربیه كورگان كشیلر - آراسنده بولنووی بو فرضیهنی قوتلی طورغان بر دلیل شیکلی سانالا ایدی . فقط بو فرضیهنی قبول ایتو ایچون یكی طوغان بالالرنك احوالینی هیچ ده تدقیق ایتمگان ؛ انسانلردهغی بو «اوناقای» لفتك تعلیم و تربیه دیگان نرسه لرنك آلا آرسانده اسمی ده ایشتمولمگان یك ایسکی بر زماندن بیرلی کیلگانلگن ، هیچ بر زمان هیچ بر جیرده «صولاقای» خلق و ملت بولمغانلغن ییلمه گان كشی بولورغه كیرهك .

(۲) بالانك «اوناقای» بولوینك سببی آناسینك رحمنده گنی وقتدهغی وضعیتی دیب ده فرض ایتوله ایدی . بو فرضیهغه كوره «جنین» طوماغان بالا آناسینك رحمنده صول ياغی بله یاتا ، شوگا

(۱) بنیامن فرانكلن : آمریقالی . حكومت و خلق كشیسی ، آمریقا نك انگلیز مستبلكهسی حائندن چیقوب مستقل بر حكومت بولووی ایچون یك كوب طرفشان . انگلتره علیهده فرانسیه بله اتفاق یاساو ایچون ۱۷۷۷ده پاریزغه کیلگان و موفقده بولغان . سیاسی مقصودی حاصل بولفاج علم و فن بله اشتغال و یهشندن صاقلوچی «سپر صاعقه» نی ایجاد ایتكان . «بابالق فنی» اسملی یك مهم كتاب یازغان . (۱۷۰۶) ده «بوستون» ده طووب ۱۷۹۰ده اولگان . ع .

(۲) سیزارلومبروز : ایتالیالی دوكتور و جنایتچی ، اوزی جانی توگل جانلرنی یاقلوچی و آلارنی معذور كوروچی . «جنایت بر قباحت توگل بلکه بر خستهلق» دی ایكان . یك بای موزهسی بله بتون عالمگه مشهور بولغان «وندیک» شهرنده ۱۸۳۶ده طووب ۱۹۰۹ده اولگان .

(۱) پول بروكا : فرانسز . مشهور دوكتورلردن ، جراح . آقادیماك طب شعبه سنده و مجلس اعیانده اعضا . «تاریخ طبیعی بشر» مکتبن تأسیس ایتوچی كشی . اون طوغرنچی عصرنك صوكغی یارتیسنده پاریزده طوغان ، حاضرگه سلامت .

ایکنجیسی : فعالیت بدنیه میداندند یعنی ژیناستیک واسپورده بالخاصه ملی اسپورمز بولغان قلیج اوبوندند شولوق «صولاقای» لردن ایکی کشینک الڭ آدانی صفده بولورلی .

بولاردن باشقه صولاقای لرننگ کویسی جانیر و نچار کشیلرنگ آراسنده بولسده بز بو قباحتنی صولاقایلرنگ همه سنده شامل ایتمیک بلکه ایهلرینه گنه حصر ایتیک . (وللا کتر حکم الککل قاعده سنه رعایت ایتولمی بلکه ولا تزر وازرة و ذر اخری حکمنه اطاعت ایتوله بولا) منه شولای ایتسهک بولار اوزلری عیبلی و قباحتنی بولغانقلرنندن اوز قصورلرینی ییلوب بزگه هجوم ایتمه سلر . نتیجه و معترضه : یوغاریده ذکر ایتولگان نظریه ایهلریننگ هر بری اوز نظریه لری بله اونا قای لقتنک سینی بیان و آنی طبیعتکه یعنی طبیعت قانونلرینه تطبیق ایتارگه طریشارلر ، فقط بولارننگ فرضیه لری تله سه طوغری بولسون تله سه یا گلش ، طبیعت بوفرضیه لرغه برده قاراب طوره ی ، اشله ی چک اشلم فیلسوفلرننگ فاسفه لرینه نظریه چیلرنگ فرضیه لرینه موافق کیلورمیکان؟ دیب برده اویلامی ده اول هان اوز جولی بله بارا بیرد ، بعضا بیک کوب فاسفه و نظریه لرنی آتلاب ده کیتکه لی ، نظریه چیلرننگ «هر بر اشنگ و حادثه ننگ حقیقی سینی بر گنه بولورغه ممکن» دیگان نظریه لری بله استهزا ایته . جمله معترضه بیتدی .

تاریخ دورندن باشلاب بو کونگه قدر اونا قای و صولاقای اقلرننگ نسبتی هیچ ده اوزگارمگان و همان بر کوی قالغان شیکلی کورونه . چونکه حضرت موسی - عه م - بر زمان بنیامین بالالرننگ آراسندن قورال استعمال ایتوگه یارارقلرن آیرغان . بولارننگ مجموعی یکرمی آلتی مگ کشی بولغان . شولارننگ ایچنده یدی یوز کشی اوک قوی بله قلیج طوتا آلی صول قوی بله بیک شهب استعمال ایته طورغان صولاقایلر بولوب چیققان . یوزده اوچکه یاقین . ۲ ، ۸ ، ۱۰ . بو کونگی کونده ده شولوق نسبت یعنی هر یوز اونا قایغه قارشی اوج صولاقای طابیللا .

حضرت موسی زمامتدن بو کونگه قدر اوزگارمگان مونگ شیکلی طاغن ده بیک کوب نرسه لر بار . بیک عجیب حال : بو کونگی شیکلی اوک موندن یوزلرچه عصر اولده اونا قای لقی اوزینه

طبیعیوندن حکمت طبیعیه متخصصلردن . رسام معمار مهندس ، موسیقی شناس . بو صانالغان علم و هنر بوتاقلرننگ همه سنده ده باشقلردن ممتاز بر درجه ده ، نظیرسز بر عالم ، اثرلری «میکل آنز» تی قدر کوب بولماسه ده بارلری قیمت اعتباری بله آقتندن کیم توگل بلکه آرتغراق ده . یعنی اثرلری کیت جهنتدن «میکل» نکندن آذراق بولسه ده کیفیت جاغندن آیتلردن قالشمی ، میکل آنز بله «رافائل» ننگ رقیبی و خصمی فقط هر ایکسینه غالب ؛ چونکه هر ایکسندن ده عالمه ک ، ۱۴۵۲ ده فلورینسه ده طوبوب ۱۵۱۹ ده وفات ایتکان .

بسیطره ک و مقبولرده ک بر نظریه اورتاغه قویا ودی : «قلبمز صول یاقده بولغانغه کوره اونا قای مز» . دلیلی : اوک قولغه قاراغانده صول قول قلبکه طاغن ده یاقیزراق بولغانقلدن آنک حرکتلرننگ قلبکه تأثیری اوک قولقندن البته کوبره ک . شولای بولغاچ مونگ اوستینه صولاقای ده بولساق بیچاره قلب که صول قولنگ دائمی حرکتلری سببلی طاغن ده آرتغراق بورچلورغه ، متأثر و معذب بولورغه لازم بوله . حالبوکه انساننک سلامتگی و اوزاغراق یاشی آلووی ایچون طیشقی معضالرددی حرکتلرننگ تأثیری بله قلبنک کیره گندن آرتق درجه ده بورچلماوی تیوش ایکانلگی طبییلر قاشنده قبول ایتولگان بر فرضیه .

بروکا نظریه سننگ استنادکاهی (آرقه طایانچی) بولغان «عملیات سربریه» - کلینک ده اشله نه طورغان اشلر - می دیهرگه کیره ک؟ یوقسه اولگیسی می یاخشیره ق؟ بلمیم نیچک ایتارگه ، یوق بیت تلمزده موندی اصطلاحلر ایچون تعبیرلر ، شونگ ایچون چاقغه بولسده تورکله شه توشمی چاره یوق - بو صوگغی فرضیه نی قوتلی توشه لر . منه بو نظریه بیک هییت و بیک معقول ، بروک - دنیاده غی همه نرسه ننگ بولغان شیکلی - مونگ ده بر نچار یاغی بار . بو نظریه غه کوره انسانلرننگ آزده بولسه بر قسمینی ، صولاقایلرنی خورلارغه ، فن اهللری ایتکان شیکلی آراغه همه سنده بر «غلط طبیعت» یعنی یا گلش یارانلغان مخلوقلر دیهرگه طوغری کیله . نیحال ایتسه ک؟ ایتسه ک شول . بروک بز بولای دیهر دیمه س صولاقایلرغه ده طق طمالدن صول قوللرینه بالطه پچاقلرینی آلوب بزگه قارشی صوغش آچارغه تیوش توگل . چونکه آلارنی ده تسلی ایتارک جواتورلق ایکی حال بار .

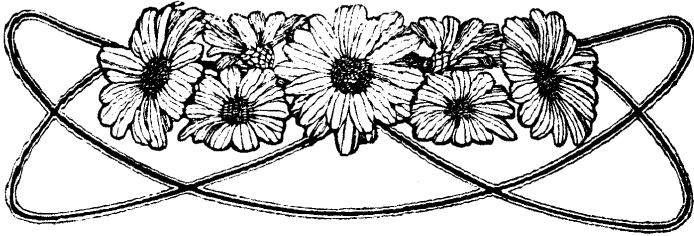
برسی : فعالیت عقایه عالمنده یعنی کوبرده ک عقل بله طرشوچی عالم و متفکرلر آراسنده ده «هولابین» (۱) ، «میکل آنز» (۲) ، و «وینسی» (۳) شیکلی صولاقای داهیلرننگ ده بولووی .

(۱) هولابین : آلمان ، بیک مشهور و زور رسام ، اسویچره ننگ «بال» شهرنده گی زیارتلرننگ برسنده گی قهرنک دیوارنده طوغریلق و چنلنی تصویر ایتوب یاصاغان رسمی صوگ درجه گوزل و قیمتدار . مشهور danse macabre «اولو رقصی» ننگ محوری ۱۴۹۷ ده «اوکسبورغ» شهرنده طوغان ، صوگندن انگلتره گه کیتوب عمرینک همه سن دیهرک شونده اوتکارگان و ۱۵۴۳ ده شونده وفات بولغان .

(۲) میکل آنز : ایتالیان ، مشهور رسام ، هیکتراش . معمار و شاعر . ایس کیتکچ درجه کوب و تورلی موضوعلرغه دائر شعرلری و رسملری بار . اثرلرننگ همسده دیهرک طبیعتکه موافق لقی و فوق العاده ک بله باشقه رسام و شاعرلرنقندن ممتاز . شوگرغه کوره بو کونگه قدر «تیکلی یوق اوبتا» دیب ایتوله ، ۱۴۷۰ طوسقانه ایالتنده گی «کابریز» شهرنده طوبوب ۱۵۶۴ ده وفات ایتکان .

(۳) ویتسی : ایتالیان ، بیک مشهور یازوچی و شاعر ، عین زمانده

بالاری ایهرتوب آروپاغه کیلوب هر توری علم و صناعت یورطلرینه کرگانلرن کورسهم - نیکین رده بولغانه کوره - یوغاریدهغی خیالغه حقیقت نظری بله قاری باشلابه چقمین .
عالم جان الادریسی .
لیهز بلجیقا .

عبدالسلام مفتینک خاطر دفتری

(باشی ۹ نجی عددده)

قایجان کیم (ایمپراطورنک) کیتار کونی ایرته غازی وقتنده کیتهدر دیب ایشدوب ایرته نمازینی اوقوب کوروب قالایق دیب بارساق بز بارغانجی صابورغه کیتوبدر . قایجان کیم صابوردن چقعاغی قاراب کوتوب طوردق ، قلعه نک بارچه اکابر گنیراللری و غیر منصب ایهلری باری جیولغان ایرکان . صابوردن چقعاغ کاریته سینه اولتوروب قوزغالوب کیتدی . بزگه یاقینراق یته باشلاغاج بز ، تعظیم و تکریم ایدوب « اورا! » دیب چقراغچ باشندن اشلابه که سینی آلوب ایکی قولینه طوتوب باشلرینی انخنا قیله قیله بزم طوغرومزدن اوزوب بر نجه برگه چه باشینه اشلابه که سینی کیمی (بلکه) ایکی قولینه طوتوب کیتدی . هر قابو اوغ گنیرالار و غیر منصب ایهلری بارچه سی حیران قالدیلر بادشاه ایمپراطور اعظم حضرتلرینک بو روشلی بزگه تعظیم و تکریم ایدوب اوزغانینه .

بعده اول ایمپراطور اعظم حضرتلرینه قارشی استقبالغه چقغانلر سعید یسته سینک بارچه علمائری و آخوندلری و آقصالایلری ، اورنبورغ برله صاقمار قلعه سی اورتاشنده آماشدررغه اولول حاضرله گان برگه .

شول یرده طوقتاغاندن بادشاه ایمپراطور اعظم حضورینه کیلوب بارچه لری تعظیم و تکریم قیلوب طورغاندن (ایمپراطور) صورغان : « بونلر نه کیشلر؟ » دیو . آکا قارشی اولاداملا عبدالرحمن (۱) حضرتلرینی کورگانلر : « بو کشی تارخان ملا

(۱) عبد الحبیر المسلمی قلندن اوشوجله نی کوچروب آغان ایسم : « داملا عبد الرحمن القارغالی ناک وقت وفاتنده مدرسه سنده بیش قدم طلبه سندن عبد الحبیب بن ایلخان نام موی سفید بو سنه مونده (پیتراولغه)

مخصوص بولغان علامتزدن بعضیسنی ده اغکه طبع و ترسیم ایکنانلگی صوگ کونلرده Chapelle-aux-Saints دن طایلغان و تاریخدن اولگی عصرلرغه عائد بولغان « قفا طاسلری » باش بسویه کلری اوزرنده یاصالغان تجربهلر بله کشف و اثبات ایتوله .

خاتمه مقال اوله رق اولک قولنک اوستونلگی نی تصدیق و اونا قایلرنی تعظیم ایتیک الوغلیق ، مونک بله برابر اولک قولنک صول همشیره سینی ده کیمسوتیمک و صولاقایلرنی تحقیر ایتیمک خورلامیق . چونکه هر نیکدر عوام و زادکان آراسنده صولاقایلر بله شوملانو بولسده صول قول قابکه طاغندن ده یاقینا قدر .

دوقتور « اوقس » ننگ اوچنجی مای تاریخلو « ماتن » غزته سنده گی باش مقاله سی منه شونده تمام بولدی . « ماتن » غزته سنده فرانسیه ننگ الگ مشهور علم و قلم اهللری طرفندن یازلغان شوشندی علمی ، فنی و فلسفی مقاله لرگه جیش جیش اوچرالار . یوک بر ذوق ولذت بله اوقیم . اگرده محترم اوقوچیلرنگ ده نه زره لذت آلاچقیرلرینی بیلسهم ترجمه ایتوب تسمزله توبره ک بولسده « شورا » صحیفه لر نده حرمتلو اوقوچیلرغه تقدیم ایتمه کچی بولام . آروپا اخلاق جهتندن قوط اوچقچ درجه ده سقوط ایکنان و آرتق کیتکان بولسده علم و معارف جاغندن ایس کیتکچ درجه ده ترقی ایکنان و آله کیتکان و همان کیته بارا ، قاید باروب طوقتا لور ؛ مشهور شاعر توفیق فکرت افدینک « طویماز انسان دینلن قوش اعتلارده » دیگانی شیکلی نیکدر ترقی ایتسده هیچ ده طویمیچه همان آله طابا کیته بیررمی ؟ بو طوغریده قطعی بر نرسده ایتوب بولمی . فقط بر طرفه شوشی آروپالیلرنی ایکنیچ یاقفه بز تورکلرنی قویوب مقایسه ایتوب قاراساق آزاده شولقدر اوزاق بر مسافه کورده بزگه برنجی قاراشده بزنگ آلارنی قووب جیتوویز ممکن توگل شیکلی کورونه . لکن بو کونگه قدر مکلرچه مثاللر بله ثابت بولغان « انسان عزمی قارشوسنده طاغریله طایانامز » یعنی جدی آلماس ، یاخود عریچه سن ایتساک « همه الرجال تفلع الحیال » قاعده سینک نلگی مکلرچه مثاللرندن بر ایکیسنی گنه کوز آلمزغه کیتوروب تصور ایتوب قاراساق بزنگ آروپالیلرنی جیتوگنه توگل اوتوب کیتوویز بیک ممکن ایکنانلگینه تیزوک حکم ایتارمز . بو خیالی و نظری حکمنی حقیق و فعلی بر روشکه ایله ندره همه الرجال تفلع الحیال قاعده سنه تمامیه اشانوب همی ، عزم و ثباتی بله طاولرینی یرلرندن اویناتاچاغنه جن کوکل بله ایمان ایتوب اشکه کریشه چک یاشلرمننگ الگ مقدس و بلکه یکانه وظیفه لریدر . مین ، روسیه ده ، یگره کده بخاراده ، استانبولده بای و زیره ک بیک کوب مخدوملر طانیم . منه تره اوزم آروپادن کیتکانگه قدر شولاردن هیچ بولماسه اونسینک یانینه برر فقیر

کندی الی ایله اسم شریفلرینی یازوب امضا قیلغان اورنبورغ آخوندی عبدالسلام ملا عبدالرحیم اوغلینی مفتی قیلم دیو ۱۸۲۵ نجی یلده سنتابرنک ۳۰ نجی کوننده تاغانروغ شهرنده فرمان هایون صادر اولوب کل روسیه مملکتینه اعلام ایتولگان . اول فی الجمله مرحمتلو و عنایتلو پادشاه ایمراتور اعظم الکساندر پاؤلیچ حضرتینک فرمان هایونلری . موجنبچه پراؤیتلستؤیوشچی سینات محکمه سندن اورنبورغنک باش حاکمی و ایانتوی غوییرناطور گنیرال اوت اینفانتری هم غراژدانسکی بعض اشلرنی ادا قیلوچی هم قوالیر پیتیر کیریلیچ اسسین که اوکاز یازغان اوکتابرنک ۲۸ نجی کوننده ۱۸۲۵ نجی یلده ۹۰۵۸۱ نجی نومیرده ، قایو اوکازنی یولقاندن اول عالی منصبلو و مرحمتلو دولتخواه پیتیر کیریلیچ اسسین کند اوزینه دعوت ایدوب مفتیک درجهسی ایله مبارک بادلق قیلوب زیاده شاد و مسرور اولوب کون بکون الله تعالی آبروی بیروب پادشاه ایمراتورنک مرحمتلرینه ، انعام واحسانلرینه یولقورغه نصیب و روزی قیلسون دیو .

مذکور اوکازدن کوییه یازوب گواھلاندروب بیردیب پراؤیتل کانسلاویه غصپادین شموینن که بیوردی . مونک بعدنده هر قایو الوغیر قوتلوغلاب خوش امدلر قیلدیلر . تلاوتکه اول حق سبحانه و تعالی حضرتی مفتیک درجه و مرتبه لرمنی و منصبمنی اولین و آخرین مبارک و خیرلی قیلوب کون بکون عزیز عمرمنی اوزون و دولت و اقبالمنی بر فزون قیلوب بارچه اعداء بدخواھلرنک شردن و بارچه آفات دهردن صاقلاب مفتیک لوازممنی ادا قیلورغه قوت و هر بر طوغریده عزت و آبروممنی زیاده قیلوب دنیا و آخرت عزتین و دولتین نصیب و روزی قیلغای ایدی بفضلہ و کرمه آمین . هر یلغه ایکشار مک صوم وظینه تعیین قیلونغان . الله تعالی نفعن نصیب ایدوب دخی موندن زیاده ایله گای ایدی . بفضلہ و کرمه آمین . « سگا شکر آغالی ای کاشف راز! نلمنی مک تلم قیلسم ایرر آز » .

مونک بعدنده ۱۸۲۶ نجی یل ماینک ۷ نجی کوننده اورنبورغنک کاجوتنی پالاتا محکمهسی بگا اعلام قیلوب (اوقا شهرینه) یازغان : « فی الجمله مرحمتلو پادشاه ایمراتور اعظم نک فرمان هایونلری موجنبچه بیورولغان سز و نسیوکی استیدینوی مفتی که یورت بنا قیلمق ایچون یا که صاتوب آلمق ایچون دورت مک صوم آچقه عطا و بخشش قیلونغان » دیو . قایو دورت مک صوم آچقنی کندی اوزمن بنا قیلدردق . اول آچقه یانینه دوست و آشناندن قرض آلوب بیک زور یورتلر بنا قیلدردق اون ایکی مکدن زیاده توشدی (اوقا شهرنده برنجی مسجدنک قویاش چفش کورشینسده) الله تعالی حضرتی خیرلی اوزون عمرلر و یروب و صحت و عافیت

عبدالرحمن « دیو . « نیچوک تارخان؟ » دیو صوراغان . آکا قارشی ایتکانلر : « اوزگنر قیلغان تارخان » دیو . آندن صوگ ایکنجیلرنی صوراغان « بونلر نه کشیلر؟ » دیو . ملا نادر آخوندنی کورگازگانلر « بو آخوند » دیو ، ایکنجیلرینی قایوسی مدرس (و) قایوسی اوشبو پاصدانک اماملری دیگاج پادشاه ایمراتور اعظم صوراغان : « اورنبورغداغی آخوند استارشی مو یا که بو آخوند استارشی مو؟ » دیب . آکا جواب بیرگانلر « هر ایکسی بر » دیب . آندن صوگ پادشاه ایمراتور اعظم حضرتلری ایتکان : « اظناکا اورنبورغسکی آخوند لوتچی خاروشی اومنووی چالوینک » دیو . نادر آخوند برله محمد امین ملا ایکسی کیلوب بگا سویله دیلر هم غیریلردن ده ایشتم .

حاصل کلام پیتربورغ قایتقاندن صوگ دوخاونوی مینیستر (بو یرده یا گلش سویلی) غصپادین شیشکوف عریضه قیلغان : « اورنبورغسکی مفتی اولگان ، آنک اورنینه مفتی حاجت بولور ایدی » دیگاندن صوگ پادشاه ایمراتور اعظم حضرتلری ایتوبدر : « مفتی لک که لائق کوردم بن اورنبورغ آخوندینی ، آنک برله بن کندیم سوزلاشوب کماهو لیاقتینی آ گلادم » دیو (۱) .

بعده پادشاه ایمراتور اعظم سانکیت پیتربورغدن « تاغانروغ » شهرینه سفر ایدوب کیتکاندن صوگ دوخاونوی مینیسترستوا منی مفتی لک که تعیین قیلماق حقنده اش یاصالغاندن صوگ پادشاه ایمراتور اعظم حضرتلرنک نظر شریفلرینه عریضه قیلغان بعدنده پادشاه ایمراتور اعظم حضرتی مبارک اللرینه آتون قلم (۲) آلوب

ورود ایتوب داملای مرحومنک وفاتی ۱۸۲۲ نجی یا که ۱۸۲۳ نجی یلده ثالث شهر رمضان لیلته الجمعه بعد نصف اللیل ساعت ۱ ده واقع بولدی ، سن مبارکاری توقسان اوچده ایدی « دیب سویله دی . بس (عبدالرحمن حضرت) هجرتنک ۱۲۳۸ یا که ۱۲۳۹ نده وفات بولغان بولادر . هم ملای مذکورنک بیان سن خصوصی الله اعلم سنه شمسیه برله بولسه کیرهک . انتهى .

عبدالجیب حضرتلرنک بو یرده خاطرلی یا گلشکان بولورغه اوخشی . مونه عبدالسلام مفتی . عبدالرحمن حضرتنک ایمراتورغه قارشو چیقانلغینی آچیق سویلیدر . حالبوکه ایمراتورنک بو سفری ۱۸۲۴ نجی یل سنتابرنده ایکانلگی معلوم هم قارغالی اماملردن ملا خیرالله الثمانی کوچروب ییاروینه کوره عبدالرحمن حضرت قبر تاشنده یازغان تاریخ اوشبودر : « ملا عبدالرحمن بن ملا محمد شریف الکرمانی توفی فی سنه سته و عشرين بعد الالف وثمانائة من يوم المسيح علیه السلام » .

(۱) شوشی یرگه قدر بولغان یازولر بر قلم هم بر رسم ایله یازغان ایدی ، موندن صوگمبسی ایکنچی قارا ایله بر آز باشقه رسمده یازغان . اراده بر آز و قتلر اوتکان بولورغه اوخشی . اما هر ایکسیده عبدالسلام مفتیک اوز یازویدر .

(۲) مفتی حضرت بر آز آرتدروب ییاره در . ایمراتور یازا طورغان قلم ، آتون بولورغه ده ، آلماس بولورغه ده ممکن . لکن اورنبورغ یا که اوفاده طوروب آنک یتندی قلم برله امضا قیلغانلغینی سویله و کیشمی .

ملا لقدن کو گل صوونو و آنک سبیلری

۵۳

(۱) ملا لق مسلمان رنگ دینلری، اخلاق لری اجتماعی و اقتصادی حال لری نقطہ سندن عزیز و حرمت لی اورن، بو اورنده بر افاده مدتده اوز اوزگنی طوتا بلسهک، ملت گه یک زور فائده لری، بیوک خده تیر تیدررگه ممکن زیر ا عوام، ملا نك سوزینی هر کمینک سوزندن مقدم هم مقدس طوتادر، اگرده ملا بولغان یکشی اوزی هم وقتی ایله آیته بلسه، لیاقت لی و عظم و نصیحت قیلا بلسه.

(۲) یاخشی، و آنلکل کی کثیر رنگ بو اورندن تاپوب طوزولری سببندن لیاقتسز و بولدق سز آدم لرنک اورناشوندن ضرر بولوی ممکن گنه توگل بلسه چیکسز ضرر بار. مونک ضررینی آیتوب بتررگه ممکن توگل. شوشی طریقه باصقان اورنمزده قاتوب قالوومز، باشقه ملتر صوده یوزوب، کوکده اوچقان بر وقتده بیر اوستنده ره تلهب یوری آماومز باری شوندا این لیاقتسز آدم لرنک اش باشند بولووندن دیب کمال جسارت ایله آیته من.

(۳) فکر لری آچیق ملالر ملا لقدن نیچون قاجار، آکا رغبت ایتیلر و بالارینی نیچون باشقه خدمت لری ایچون حاضر لیلر؟ مینم ایچون ایگ آغر سوال شوشی سوال. بونده بر طرفنی غنه عیب ایتوب بولیدر. فکر قاصر مه کوره «آطده ده بار ته رته ده ده باز» دیگان کبی هر طرفده عیب بولورغه کیردک. فکر لری آچیق ملالر ملا لق غه رغبت ایتیلر. زیرا: ملا نك معیشتی هیچ بر طرفدن تأمین ایتولمی. ملاغه بعض بر اورنلرده وظیفه تعیین ایتسه لرده آنی ده راحت لاندروب وقتده اوته میلر. کوب اورنلرده وظیفه بتولنه یوق. اولده بولسه، ملا بولغان کشی عوام ره تندن بر گه قراشلرینی اشلر گه کیردک، صوقا صوقالارغه کیردک، اوراق اوررغه کیردک، پچان چابارغه کیردک، شولای ایتمانه توغری کیلمی، طماغی طویعی. شهر لرده ایسه یاخشی معیشت قیلیم دیسه برار سودا آچارغه کیردک، سودا آچار لیدی قولده آچه یوق. ملاغه ایسه کوتار گه بیر میلر. شوندا این سبیلر دن ملا لقدن آچیق فکر لی آدم لرنک رغبت لری سونه. باشقه یولغه کرر گه مجبور بولالر. (اوزم هم شوشی لر جمله سندن من).

شاد لقده دولتده سعادتده طاعتده و عبادتده روزگار کیچر مکمزنی نصیب و روزی قیلغای ایدی بفضله و کرمه آمین یارب العالمین بحرمة (یوغالغان).

وبعدہ غالونوی اوپر اولایوشچی دوخا ونوی دیل ایناستراتوی ایسپو ویدینه ده منیستر نارودنوغو بر وسویت چینیه غصایدین آکساندر شیشکوف بگا یازغان: «غوسودار ایمراتور پو دو قلا دمو یامو و سی میلوستوی شچی سوزولیل پوزالوات وام سو بولنوی شوبو» یعنی بنم اول پادشاه ایمراتور اعظم حضرتینه عرضیه ایتکم بوینچه اول فی الجمله مرحتلو پادشاه ایمراتور اعظم شاهانا الوغ مرحتلر ندن سز گه عطا و بخشش قیلیدیلر کیش طوون، دیو یازغان مارتک ۱۸ نجی کوننده ۱۸۲۲ نجی یلده. ۴۳۸ نجی نومبرده قایو کیش طوونتی اورنورغ و ایاتوی غوبیر ناطوری اسسین گه بیارلدی سز نك اینکسز گه صالحق ایچون دیو (عبدالسلام مفتی بو طوون تاریخنی اوز قولی و اوز قلمی ایله ۱۸۲۲ نجی یل دیب یاگلش یازادر، درستی ایسه ۱۸۲۷ نجی یلدر). مونک، بعدنده و ایاتوی غوبیر ناطور اورنورغ غه چاقروب یازدی. آنده واروب کوب الوغ گنیرالر آلدنده پیر کیریلج اسسین مذکور طوونتی اوزی ایله بر آدیواتتی طوتوب بگا کیدردیلر و زیاده مبارک بادلق قیلوب هر قایولری قوتلو غالادیلر. الحمد لله ثم الحمد لله حمدا کثیرا کثیرا. الحمد لله الذی کسانیه ورزقیه من غیر حول منی و لا قوه. اللهم اجعل خیره و خیر ما فیہ (اجعل نك ایکنچی مفعولی یوق) و نمود بک من شره و شر ما فیہ. تلایمز که اول حق سبحانه و تعالی حضرتی کون بورن عزیز عمر منی اوزون و دولت و اقبال منی کون بکون بر فزون ایدوب دائما صحت و عافیتلکده دولت و سعادتده شاد و مسرور اولوب طاعتده و عبادتده روزگار کیچر و ب دنیا و آخرت عزتن و دولت نصیب و روزی قیلغای ایدی آمین. الحمد لله ثم الحمد لله حمدا کثیرا کثیرا. «سکا شکر آغالی ای کاشف راز- تلمنی مگ تام قیلسم ایرر آز». «از دست زبانی که بر آید وز عهدده شکرش بدر آید». «بنده همان به که ز تقصیر خویش عذر بدر گاه خدا آورد».

بعدہ ۱۸۳۰ نجی یل ایوتک ۲۴ نجی کوننده بولقدم ۱۸۸۴ نجی بومیرده غصایدین استات سیکریتار غالونوی اوپر اولایوشچی غو دوخا ونوی دیلامی ایناستراتوی ایسپو ویدینه غصایدین بولودوفدن، یازادر: سز نك اخلاص خدمت لری ایچون پادشاه ایمراتور اعظم فی الجمله شاهانه مرحتلری ایله سز گه (موندن صوگ یازو یوق. بیت دورت بیش یول قدر طولمی قالغان، ایکنچی بر بتون بیتدن باشلانوب یازلو دوام ایتکامی یوقی البته بو معلوم توگل).

بو حقدہ خلق دہ ہم عیب بار . ملانی ناچار تریہ قیلہ لر
 معیشتن تأمین قیلملیر . اوزلرینگ واق تیاك صدقہ لرینہ اُشانوب طوررغہ
 قوشه لر . شولای ایتوب ملانی اوزلرینگ بر خدمتکارلری اورننده
 طوتالر . ملا معیشتنی تأمین یولنده یوروب نمازدن قالسه یا که آشفه
 صوگه راق قالوب کیلسه هنوز ملانی عیب ایدہ لر .

ملاق اورنی فی حدذاته عزیز و حرمتلی اورن بولسه ده مونک
 صوگ و قتلرده قدر و حرمتسز اورندن حساب ایدلووینہ باش سبب
 ایسه . قولنده پریگاؤری بولغان هر آدمنی ایسکی پروغرام بوینجه
 امتحان قیلوب ، «ملاق غه مستحق» دیو شهادتنامه بیرو دیمن .
 ۴) برنجی سؤالنک جوابی ایله اوز اوزندن ساقط بولادر .
 ۵) بومسئله ملت منفعتی جهتدن بیک مهم ، التفات و اعتبارسز
 قالدردرغہ جائز بولماغان بر مسئله دیب بله من .

۶) سؤال شوشی بولورغہ تیوش ایدی : آچق فکری
 آدملرنی ملاق غه اورنناشدرغہ ، مطلق لازم . خصوصاً قریه لرگه .
 شوگا نی طریقہ رغبت قیلدردرغہ کیره ک؟ بوسؤالنک جوابنی
 باشقه لردن التماس ایدہ مز . هادی ظاهری «یکاتیرینبورغ» .

۵۴

«شورا» ده ، فکری آچقلا ملالقدن قاچوب توری تیبده گی
 اشکولارغہ کره باشلادیلر و فکری آچق ملالر ، بالالرنی
 شونده بیروب آدوا کاتلق ، اینترنیرلق ، میراویلق یا که زعیسکی
 نچائیکلککه یاخود اوچیتیلککه حاضرلیر ، دیوب مونی تحسین
 مرتبه (؟) سنده کورسته در . حالبوکه بو ، تحسین و قبول اولتور
 اش توگل ، آلارنی بو اشلیر بله فکری آچلغان دیرگه یاری
 تورغان توگل . زیرا که فکری آچق کشی ملتکه حاجت بولماغان
 اشنی کوبایتورگه طرشماز . ملت ایچون هیچ یرده آدواکات غه ،
 زیمله میرگه ، میراویغه یا زعیسکی که فقیرک یوقدر . ملت ، فکری
 آچق اماملرغہ بیک محتاجدر . مونی کورمگان فکرنی آچق ،
 گوزل دیب ایتو اوزی فکرسزلکدر . «شورا» آلارنی فکری
 آچق دیب آلارنی ، ملالقدہ تأمین معاش ایدلمگانین بله لرده کوب
 معاشق آلا تورغان یولینی بلوب آدوا کاتلق ، میراویلق ، زعیسکی لک
 یا اوچیتیلککه حاضرلنه باشیلر دیگچیدر . موگا ایسکی جواب
 بیررگه یاری . بری ملالقدہ تأمین معاش توغروسی تار بولوب
 قایسی ملا قاپچق کوناروب چققانی بار؟ قاراسا ک غبی و جبن گنه
 ملاده ملا بولوب اوز درجه سنده بیک یاخشی غنه معیشت ایتہ ،
 بخت و بختسزلکده بنی آدم مشترک بولدیغندن ملالر آراسنده ده
 بیک فقیرلری بولوب کشی ایشک توبنده یورگان عامی کیلری هم
 بولورغہ کیره ک ایدی . یوق آلا ی توگل ، کیم گنه برکچکنه گنه

محلہ گه امام بولماسون اول هنوز چیمارگنه ترکک ایتہ . ایکنچی ،
 ملالرنک ده تار معیشت گه اوچراغانلری بار ، آلارنی تیکشروب
 قاراغانده : اوزی بیک یالقاو بولا ، اوزنده هیچ اقتصاد بولمی ،
 بار تابقانی طوزدروب تورغان بولا . بس آندیلر آدواکات
 یامیراوی بولسه لرده هنوز محتاج بولاچقلا . الحاصل فکری
 آچق کشیلر ملتنی طاشلاب اوز شخصیتلری ایچون یعنی اوزلرن
 گنه تأمین ایتار ایچون گنه طرشماسلر بلسکه تیزرک بر اورنغه
 امام بولوب شول اورتنی آقرین ، آقرین ترقی یولینه اوسترارلر .
 چونکه موندای ملالر حاضرندده بار . بعضیلری اومارتاچلیق ،
 باقچیلیق بله قومینه اورنک بولوب بتون قریه لرینی یاقتورتقائلر .
 شولای بولماغانده وشونی اوزینه اورنک ایتہ بلمگان یعنی اوز
 نفسی ایچونگنه اوز طماغی ایچونگنه قایغروب اسؤیتسکی لوازم
 بله زور ژالونیه آلب بایوب طورونی قایغرتوب ملتنی اوز
 حالینه قویاق حیوان فکریگنه بیت . بس کمنک فکری آچق بولسه
 اول ملتنی تریه ایتہ رگه ، بار فکرن صرف ایتوب ملت یولینه
 بار وجودن صرف ایتہ رگه تیوش . حتی کیره ک اورنلرغہ اوز
 قولنده غی برله یاردم له شورگه تیوش . بو ایسه کشی کسه سینه
 کوز تگودن امیدنی ، طمعنی کیسدرر . مونه تأمین معاشنی صوراماس
 بولور . یاشلر-یاشلر دیوب و یاشلر ملتپرورلر دیوب کوب شادلانیدیلر ،
 لکن یاشلردن ملت که بر فائده کورلمیدر . آلارنک همه اجتهادلری
 اوز نفسلری اوچونگنه ایدکی بیک معلوم . یاشلر معلم بولوب
 قارادیلر اما تأمین معاش یوقلغندن واز کیچدیلر . بس معلم
 بولولری ده ملتنی اوگره تو ، کشی یتشدرو ایچون بولمای کسه طوترو
 ایچون ایدیکی معلوم اولدی . الوکشی حضرتلر وظیفه مازیفه بامادیلر .
 هر مدرسه ده اونار یا که یشار خلنه بالا اوقتیدیلر . شولای ایتوب
 نی قدر عالملر چیقاردیلر . اما یاشلردن قایه بو؟ مونلر کمنی
 چیقاردیلر؟ آلا هر بر یا کئی فکریلر چیقاروچی مثلا جهانگیر ،
 حسن عطا ، و ضیاء الکمالی کییلرنی کورساتوب آلا برلن
 فخرله نمکچی بولالر . حالبوکه آلاز همه سی ایگی ایسکی ترتیبسز
 مدرسہ لر . ایگی کشی باشن چروته تورغان صوری قودتلر
 دینلگان حضرتلرده پشوب چققان یمشدردر . بونلرنک هیچ
 برسن یا کئی و چیرتوکلی یاشلر تریه قیلما دی . بلکه آلاز
 سویمی طورغان اوزون چاپانی اوزون یاقالی الوغ چالمالی ، بورش
 یوزلی ، بویق یوری طورغان مبارک تریه قیلیدیلر . ایشته قوللرندن
 بر نرسده کیلمه گان یاشلر مز شول زکی لر اسمی بله کوناریلوب
 اوچوب قاراغانلر ایدی ، همه سی اوچقان جیرلرنده یوقغه چغوب
 بتیدیلر . الحاصل «شورا» سؤالنه جواب یازمق اوشبولرنی بیک
 یاخشی توشنگان صوگنده بولور . یعنی ایسکیلرنی سوکمی ، ایسکی

واز کیچسه لر، بیانگی بولار اورنینه مدینتگه قارشی، آننگ ظامرنه بالطا چابوچی، درستنی تیرس آ کلاوچی، علم اورنینه جهالت، توغریلق اورنینه خرافات اورناشدروچی، اجتهاد، غیرت، جدیت، و متانت کبی شیلردن بیزدروب، غفلت و یالفاولقغه، ذات و رذالتگه لونده وچی، الکی دین سوداگرلری، الکی یالغان صوفیلر اورنلاشاچق. شول وقت بزنگ حالمز نه اولاقق؟ البته جهالت، خرافات ایرکنه ب حکم سورگان اون توقزنجی عصر حالینه قایتاچق. تاتار ملتینگ ده جهالتگه قارشی قورغان پلانلری بمرلوب عیاض نك «ایکی یوز یلدن صوگ انقراض» دیگان سوزینگ نتیجه سی ده شول وقت توواچق.

۳) آچق فکری ملالرنک ملالقغه رغبت ایتاولری، عموم ملتک بو اورننه، و بو اورنده غی کشیلرگه بیک توبه ن (حقیر) قاراولری، آزغه بولسون بولارننگ مادی یاغی اصلاح قیلنمی، اصلاح قیلنورغده اولانمی، ملا افندی خلتنگ بر اینکی تینی برلن کیچنورگه طوری کیلگنلگی، آخرنده بو بیچاره لرننگ قزغایج حالرگه آور مشقتلرگه توشولریدر. ملت همانده بولارغه حقیر کوز برلن قاراسه بر وقت خلق خدمتچیلری توب تاتار ملتک ده بته چگنده شبهه یوقدر.

۴) ملالقنی دنیا و آخرت اوچون فائده لی، مقدس، ملتگه خدمت اورنی یاصاو، ملالرننگ اوز وظیفه لریدر. ملا، بو اورنتی، حاضرگی بعض قارت ملالر کبی سؤ استعمال قیلماسه، اوزینگ خلق خدمتچیلیسی ایکانن بلوب ماتینگ کیچیلگن قاراب، ممکن بولسه بتایتوب، بولماسه چاره سن ازله ب، ملت باشینه نی کیلوب نی کیتوون آ کلاتوب طورسه؛ خلاصه: اوزینگ آلاغه دین و اخلاق اوگره توجی معلم، آورولن قاراوچی دوقتور، ملت باشینه کیله چه گن آ کلاتوب طوروچی ایکانن آ کلاسه؛ منه شول وقتده ملالقنی اوزی ده اول، نیندی اورن ایکانن آ کلاب، باشقه لرغه ده بو اورننگ مقدس ایکانن آ کلاتقان بولا.

جیلای: معلم عبدالرحمن ذالقرنیف،

۵۷

۱) ملاللق اورنی محترم اورن، خدمت قیلوده ممکن. لکن ملاننگ معیشتی نامین قیلنغان بولوب، خاق قوشتالرنینگ بیره تورغان ۳ تین لرننگ کیسلووندن قورقماستق بولو شرطدر.

۲) عموم اوچون ضرر یوق. لیاقتسز بولسه لر ملت آلارنی هر بر اشده قاندر یول باشچیلر دیوب قاراماس - بلکه اولک یووچی، اسم قوشوچی، نماز اوقتوچی، نکاح طلاق مسئله لری حقتده میتریکه دفتری یوروتوب حکومت خدمت اوناوچی دیکنه

یولنی یاخشورتو بله بولور. یوقسه جدیدچی بولوب ماتنی بتولنه ی تاشلاب اشکولارغه کروب تون مدرسه گه طلاق یرو بله اسلامیتنی ابقا قیلو هیهات و هیهاتدر. اسلام ایچون آدوا کات، میراوی، زعیسکی بولونک هیچ حاجتی یوق. هر کم قر آنی یاخشی صافلاسه میراوی سز زیمسکی سز، و آدوا کات بولمیچده یاخشی معیشت ایتار. یاشار آبرازوونی ملا بولوب ماتنی آیاقغه باصدررغه قصد قیلسه لر دینی عامنی بیک جدی صورتده اوقوسونار، وظیفه مازیفانی بلماسونار، ملت یولنده قربانمز دیکنان لافنی اورغاج ملت یولنده آچلق یالانغاقلقنی اوزلرنه بر نعمت بلوب شکر ایته ایته خدمت ایتسونلر. بعضیلری اوچیتلک گه حاضرلنوب بزلر ملت بالارن یاقتامز دیلر. خوش! بو بر یاقدن یاری، اما مدرسه کورمگان اوچیتلر ملت بالاسینی نیچوگ یاقترتا آلور؟ مدرسه نی تاشلاب اوچیتل بولغان شاگرددن ملتگه نیندی خدمت کونازگه کیره ک؟ آخوندجان الحقری. بوری او یاری «چقر» قریه سنده امام.

۵۵

۱) ملاللق اورنی البته ایگ خیرلی بر اورن بولوب ملت بالارینه دنیا و آخرت اوچون فائده لی اش قیلورغه ممکن. ۲) یاخشی استقامتی و خوش فکری علم ایدسی اول اورننه کرمی ایکنچی بر لیاقتسز و نادان کشی اول اورننه خواجه بولا قالسه البته عامه ناس غه ضرر بولاجنی معلومدر. ۳) فکری آچق کیسه لرننگ اماملقدن قاجولرننگ جوابی اوزلرنه عائد بولسه کیره ک.

۴) بو مسئله لر ملت ایچون ایگ کیره ک اش دیب بله مز. اوقا گویناسی بوری او یازی قزلیار وولسی آج یلنه قریه سنده امام و مدرس محمد الفاتح ابن ملا محمد اللطیف.

۵۶

۱) ملاللق اورنی دینی یاقدن مقدس اورن بولغان کبی ملتگه خدمت یاغندن ایگ اوگغایی اورندر. خلق آنده روحانی بر خاصیت، دینی بر شرافت بار دیب سیزگانلکلرندن، آننگ همه سوزی اوقلی، یاغملی، اعتبارلی بولادر. اگرده بو اورنده معلوماتی کیگ، فکری آچق، کوکلی طازه، توغری بر یاش فداکار ملا بولسه، آلارننگ دین و اخلاقلرنه، اجتماعی و اقتصادی حالرنه صانسز خدمت ایتوونده شبهه یوقدر. موکا قدر بعض بر ضیالی ملالرننگ شهر و اوللرده ملتینه کورستکان خدمتلی بو سوزلر مه شاهددر.

۲) معلوماتی کیگ، فکری آچق یاشلر مز بو اورندن

قارار. آلاړنك خدمتلى تحديد قىلونغان بولوب، باشقه چه ملي، مدنى، عمرانى اشلرگه قانشدرماس (هم شولاي تيوشده شيكلي!). آلاړنى هم دىنى هم دىناوى باشقلمز ديوب بزيا گلوشه مز بولورغه كبرهك. حقيقتده آلاړ دىنى اشلرني گنه قاراب معارف اشلرنيه قاشماسه لرده ضرر كورنى - بلكه معارف اشلرلى دنيا علمندن خبردار بولغان خلق خادملى قولنده بولسه تيزرهك آله آتلاړ ايدى.

۳) ملا بولوب چندن خدمت كورسه توب، ملتنگ احترامينه مظهر بولونى اميد ايتيه آلاولر يدر. هم مدرسه لرمزدن گنه اوتوب حكومت تلىنى و حكومت قاشنده معتبر علملرني قولغه كرتو ممكن بولماو چياقدر. مثلاً: بر ملا، معرى درجه سنده عالم وموسى درجه سنده فقيه بولسون - ملت محكوم بولديغندن - ملت حاكمه روس تلىنى، روس علم خانهلرنده تحصيل ايتوله تورغان فنلرني بحقه باماسه اوز اورننى اوزى احترام ايتدره آلميدر. بلكه مملكت تلىنى، مملكت علملرني بلمدكلرى سببلى - ايگ كيم درجه لى پاليتسه يسكى فولاصنوى پيسر آلدنده در در قاتراب تورولرى ده اوزه كلرنيه اوتكانگه هيچ بولماسه بالالرينى شول خوارلقدن قوتقارو اوچون ريانليرغه، گيمنازيرغه ارغتورغه مجبور بولار. امامت منصبى خدا قاشنده ده حكومت قاشنده ده محترم منصب. لكن شول منصبدن فائده لئو اوچون دىنى علملر، نى درجه ده كبرهك بولسه، دىناوى علملر ايله حكومت تلى ده شول درجه ده كبرهك بولا شول. اگرده مدرسه فلانيه... لرمز - اوزلرينك شهرتلىنه و يالتراوقلى اسملرنيه موافق دىنى علملرني اوگره تولرى اوستينه يا وروپا تللرندن برارسنى، هم ده روس تلىنى، روس علم خانهلرنده اوقوله تورغان فنلرني بحقه اوگره تسه لرايدى، ملا بالالرى توگل - عوام بالالرى ده، ضيالى آدملر بالالرى ده مدرسه لرمزدن قاشسار، بناً عليه ملا بولودن ده قورقاسلر ايدى. حاضرگى كونده بيش كلاصلى حكومت مكتملىنى بترگان بر تاتار بالاسى - مدرسه فلانيه نى بتروب ختم كرده بولوب چقغان بر خلفه دن لله نيقدر ارتق معلوماتلى همده وطنداشلمز روسلر آراسنده بولسون حكومت رجالى قاشنده بولسون ختم كرده لرمزدن محترم سانالار، احترام كوره لر. منه شولارنى كوز آلدنده كوروب تورغان بر حضرت بيك اوزاق اويلا ب طورميچه توتاده بالاسن روس مكتمينه بيره در.

۴) خيرلى اورن ايكانى سويلاه ندى. لكن همان ده برسوز: اصلاحه محتاج. اصلاح ايسه: پاپوچيتلار واسطه سى ايله مسجد مدرسه لرنى تايمين قىلغان كېي - اول اورنده غى ملانى ده (چن ملانى - اما مسجد مناره سينه قولغان... نى، نيقدر معيشتن تايمين قىلمه كده فائده چقماس) ياخشى وظيفه ايله تايمين معيشت ايدرلك

حالگه كيترو، صدقه غه احتياجن قالدروا ممكن بولور ايدى. ۵) موگا ۲ نچى سؤالده غى جواب ايله جوابلانسه يارى. لكن همه اشنگ توبى هم اوشدو بيش سؤالنگ حل ايتاوى - مدرسه لرمز نك «تيك آخرت كشيلىر گنه يتشدر» ديگان فكرلرندن دونوب، هم دىنى هم دىناوى علملرني بلدرولرى اوسته (بوقايرده ايتولگانچه) حكومت تلىنى و يا وروپا تللرندن برارسنى آنا تلى درجه - سنده بلدرولر يدر. (بو اشلرنگ ممكن بولوب بولماوى يه ايكنچى مسئله).

۵۸

ملاق منصبى مقدس منصب عد قىلندقدن وملا لرا اهل اسلامنگ دىنى رئيسلرى بولديغندن ملتنگ: علمى، اجتهادى، اقتصادى و باشقه جهتن ترقيسينه خدمت ايتمك مونلرنگ وظيفه لرنندن بولسه ده ملا لرا شوشى منصبه مناسب وظيفه لرينى ادا قىلدلر مو يوقمو؟ ديب سؤال قىلنسه بيك آزنى استئنا ايله مع التأسف «يوق» ديه رگه مجبور بولامز. چونكه اماملر بزم فكر مز چه باشليچه ايكي صنفلدر. ۱ نچى: آچق فكرلى، علوم دىنيه دن و دىناويه دن بحق خبردار، انصافلى، غيور و صاف وجدانى ذاتلر. بوندى اماملر: اوزلرينك جان و سلامتكلرني فدا قىلور درجه سنده ملتنگ هر جهتن ترقيسينه اجتهاد قىلورلر. وعظاى ده هيچ كمنك خاطرني رعايه قياميچه، اوتكون بولغانلغى ايچون، عالم و ضيالىلرمزنى استئنا ايله زمانمزده عوام هيچ بر طرفه آوشه آمايچه تزلزله توردقدن، كوب اهالينك خصوصاً اهل ثروتنگ كي فلرنيه توغرى كيلمىلر. بالالرمز نك: «كيله چكده حلق غالب اولسه ده، بو دنياده آتون غالب» ديگان مقللرينك مفادنيچه، بو اماملر نه قدر اجتهاد قىلسه لرده هر تولى هجوملرگه هدف بولار. بو هجوملر شريعتنى تقيص گه و اماملرنگ معيشتارينك بيگرمك تاراويته سبب بولديغندن آخرا لمر اماملرنگ وجدانى تحمل قيله آمايچه، خدمتلى يارم يولنده قالسه ده استعفاغه و ملالقدن يوز دوندروگه باعث بولادر. مونلر بالالرينى ده ملاق منصبندن نفرتلندروب، كيله چكده بوندى رذالترگه دوچار اولماسونلر و معيشتاريني باشقه بر بر وظيفه ايله تايمين قىلسونلر ايچون، ملالقدن باشقه خدمتارگه حاضريلر.

۲ نچى ايسه خرافات اسيرى، اسرايلىيات مخزنى، متعصب وجدانمز، علمى ده هر جهتن سطحينه بولغان ذاتلردر. بوندى اماملر باشقه خدمتارگه يارما دقلرندن، اماملق لوازم كامل محبت ايله ادا قىلوب هر كمنك خصوصاً بايلرنگ كى مينه قاراب، هر تولى رذالت و خورلقارنى تحمل قىلوب عوام نك هجومندن سلامت

آغومنده جابولگان بوزوق طامرلرنی بر یولی یولتوب چغاروب، آتا-بابالردن کیله توزولگان ترتیلرنی بر کوچونو برله بوروب، یولینه ایولگان چوبلرنی آرجیب، بر صوغو برله دشمانتنگ اون ایکی باشینی اوزمه کچی بولا. لیکن درد بار. درمان یوق. نی اشلیسک؟ آغز کده غی تشرکاتک سلامتگی بولماغاچ، قابقان نرسه گنی چاینای آمانیچه نه وه لهب نه وه لهب بر زمان کیری چغاروب طاشلاوگ طبیعی حالد.

باشقه مسئلهلر توسلی، «ملاقدن کوگل صوونو» مسئله سی ده ایندی یایناق چاینالیدی، بو حقدده محترم «شورا» ییتارنده یایناق و قدن یرلی یایناق ذاتلرنک فکری درج ایتلدی و ایتمکده در. شاقطی غنه زار لاندیلر. شاقطی غنه کیگاشلر یرلیدی. بر یاقدن ملاقنک خدمتی مقدس ایدیکنی و ملا یاخشی بولغانده غنه ملت یاشی آلاچاغینی تکرار لاندیلر و ایکیچی یاقدن شولوق بیچاره ملالر اوستینه نله نی قدر یوونطق صولر توگوب اچلرینه آباق تیبیلر. محله خلقینه ده یاراسیغنه توشورولدی.

لیکن حقیقته کم عیلوو؟ ملامو؟ محله خلقیمو؟

عقل و وجدان جهتدن قاراغانده بونلرنک ایکیسی ده بر چامه عیبیلدر، درستره ک آبتکانده، ایکیسی ده بر چامه عیبسزدر. ملا بولغان کشی اوزینک باشک زمانلرنی اصلسز آکتلر اوقوب، نی دنیاغه ونی آخرتکه بارماسلق درجه ده ارمه ایتوده عیبلی ایکان، شول توسلی ایکی بوزاونه کیبه ک آیروب بیرلک بولغان طوگ باشنی اوزینه روحانی طیب ایروب صایلاغان عوام خلقی آندن یمان عیبیلدر.

لیکن مسئله ننگ جوابی بونده توگل. مسئله ییگره ک ماتریالیستی یاقدن قارالورغه تیوشدر. تاریخ، علم قنصاد و بتون مدنیت ننگ آغومی - بونلر باریسی ده بر یولی آچق کورسته لره که آز وفایدلی نرسه قیمت، کوب و یاراقسز نرسه ایسه بهاسزدر.

بو قانونتک طوغریلنی هر کمنک کوز آلدنده مک - مک قابت اثبات ایتمکده در. بوتن قانونلرغه یاغلمیم. گرچه تاریخ صحیفه لرنده بزنگ ایچون بوندن ده عبره تلیره ک سوزلر بولسه ده و طوغریدن طوغری: «ملتده روحانیلر نی قدر کوب ایکان شول قدر اوک اول ملت مدنیت دن یرا قدر» کبسی فکرلر اوچراشدرغالاسه لرده، بر یاقدن چیشکه بورولونی تله ده کمندن و ایکیچی یاقدن اوزمده شوندا یوق روحانیلرنک برسی بولقدن سوزلرنی اوزایتمیم.

یالغز شونی ایتم، که بزده روحانیلر کوبدر. حتی کیره گدن طش کوبدر، بو هر کمنگ معلوم.

بر آولنه اوچ مسجد، بر مسجدکه اوچ ملا، بر کفنگه

طورالر. مطبوعات ایله اشلری اولمادقدن، مطبوعات، و صحتلر طرفدن نه قدر هجوملر بولسه ده آنلرغه نسبت ایله کالعدم اولدقدن کانه حاکم مطلق بولوب یورمکده لردر. موندی اماملر بو منصبدن توگل اعراض قیلورغه حتی عزل قیلنو تقدیرنده ده تمام ماللرنی بتروب بولسه ده اچقندرمازغه اجتهاد قیلرلر. بوندی اماملردن ملتنگ علمی، اجتماعی، اقتصادی ترقیسینه خدمتار کونک شوپله طورسون بلکه ضرر و تنزین خدمت ایتمه سله یایسه ایبتکانلرنک یوللرینه سد اولماسله رحمت اوقور ایبتک، مع التأسف خیلسی بو خدمتی ایفا قیلودن ده چیرکانمیلر. اماملق اشلمز بو طریقده تریسز اسلوبده اولدقده، مقتدر علمامز اماملق منصبدن اعراض قیاسله خیلی زماندن صوگ اماملق وظیفه سی شوشندیلرغه غنه قالسه، مات فائده ایتمه کیره ک. ملت، مقتدر علمانی ماللق منصبینه جاب قیلماق ایچون، بو کون اماملرنک حالی ناامین گه تشبث قیلماقلری لازم.

سورا: بو مسئله حقدده بولغان جوابلر اوشبو یرده تمام بولدی. مینزله دن یازلغان بر جوانتک امضاسی اوقورلق بولماغانقدن، بلای اویازی «چوینچی» اولندن یازلغان جواب، جواب بولودن ییگره ک ایکنچی بر باشقه مسئله لردن عبارت بولغانقدن، قازاندن یازلغان بر کاغده سینرورادبلری رعایت ایتملادیکندن، «زایسان» دن یازلغان جواب. کاغذک ایکی یوزینده یازلغانقدن، بوغروصلاندن یازلغان جواب هیچ بر سبب کورساتمی مستعار امضا قویارغه قوشقانقدن درج ایتملی قالدیلر.

سؤاللر آچیق بولغان شیکلی، قارشوسنده یازلغان جوابلر - ننگ ده کوبسی ییک آچقدر. شونک ایچون بو مسئله حقدده اوز طرفزدن «محاکمه» یازارغه لزوم کورمادک. اوقوجیلر اوزلری محاکمه قیلورلر.

ییلگوله نگان وعده کوندن صوگه قالغان جوابلر موندی درج ایتملادیلر. مگرده شوشی کونلرده کیلگان بر مقاله نی درج ایبارگه موافق تابدیق. مقاله ایسه اوشبودر:

تاتار باشینه نله کگان مسئله نتیجه سز قوری چاینالو جزاسینه مبتلا بولادر و آیلرچه. یلرچه ایزلگانیدن صوگ کوندن کون حالسزله نوب، کوندن کون ضعیفه نوب سیزمه سدنک، طنچقنه جان تسلیم ایتدر و خیال آرخوآسینک ایبتک تیران بازلرینه توشورولوب ایبتک یوقارغی شورلکدرگه دفن قیلونه در.

بونک ایچون تاتارنی البته عیبله ب بولمی. تاتار اوزبلنگینی اشلی یرده. طورمشقه ایکی قوی برله یابوشقان کوینچه، عصرلر

ایکی اولوک، برنگه باشینه ایکی قوزغون، بر صوقر تیینگه ایکی بانجق، بر اوج طاورغه اون پریکاشچک کبک سوزلر یاورپایلر قارشنده بالار تابشماغی صمان طویولسه لرده، بیر یوزنده گی طوقز یوزلهب ملت آراسنده اوزینک اسمینی ده ایشته طورغان تاتار ملتی بفرنده بو کولکی کادریکاتورانک ایگ آچی حقیقت بولدقلری کون صایون سیزلمکده در.

عجب، که بونلرغه هیچ بر التفات ایشلمی. قایده اول التفات! اگرده بزنگ خلقنک آرماز درمانی بولسه ایدی، ملالرنک صائینی اول اون اولوش آرتدرو واماملرنک آچلقدن کیبولرینه قارامای هیچ غمسز قوری قووقغه آلدانوونده دوام ایتهر ایدی.

برنجی ملامز بولغان رسولز محمد (صلی الله علیه وسلم) ننگ یالغز باشی برله بتون عمریستان قبیله لرینی یاقتورتدغی حالدده صارق آزاری ضورغندغی اوللریمزغه اوچهره - دورتهر ملانک هیچ بر تاثیر ایشمه و نرینی نیچوک ایتوب آکلیق؟

ملالریمز ننگ صانی تاثیر ایتهرلک درجه ده کوب توگل ئلی دیب اوزمزی اوزنر جواتیق مو و یاخود: «کاشکی یوز طوک باش اورنینه، عالی تربیه کورگان و اوزینک مقدس اشینه تمام توشونگان برگنه ملا بولساجی!» دیه آه اوروب آچی باشلرمزنی توگیگ مو؟ بلمیم. مین اوزمده شوندا ی طوک باشلرنک برسیمن، لکن هر حالده، بتون عقام و بتون وجدانم قستانوچه صوگهی تله کنی ایگ حقیقی وایگ مطلوب کوره کده من.

بعض بر سیلر بولدیغندن سوزهنی اوزایته آمادم. لکن سوزلریمه دلیل کیترو و دیسته یاروم آردم طاماقغه ایکمک چریتدروندن، اشلکی بر ذاتی کوتهرو مک مرتبه آرتق ایکانلکنی کورسه تو نیتی برله توبانده گی بوللرنی ده قوشماچی بولدم.

بزنگ «طاقر باش» اولندن یراق توگل بیک شهب بر روس سیلوسی بار و بو سیلوغه تابع ضرولی - کچیلی اون اوج اول بار. جمله سینک اهالیسی کیم قویغانده ده اون سیکر - بکرمی مکلر جامانده در. خلق فوق العاده بای، او قو اشلری ایس کیتکچ آلدودر.

شوشی اون دورت اولغه باری بر چیرکاو و باری ایکی پاپاس روحانی طبیبق قیلیمقده در.

آلای بولغاچ بو یاقده ایندی چیرکاو ده بوشدر، پاپاس ده یالانغاچ در، محله خانی ناغی کوبدن دینسزدر دیمه کچی بولاسز بوغای؟ قایده اول دینسز بولو؟ کون تالک آطسه چیرکاو که صیوشا آملیر. بر ساعت چوقنور ایچون قشقی بورانلرده قاتوب قالجابوب اونار - اونیشار چاقروم یردن جهیه و کیلگانلری کوب، ته نلرینی

تلم تلم طوراقلا ساکده اعتقادلرینی صاماسلر. نه بزنگ طوقسان یورطلی «طاقر باش» کشیلرن پچراق پومالا برله قاولا - آکده مسجده که بارماسلر حتی جمعه کونلر نده ده ایکی - اوج صفدن آرتیلر. بو نی حال بو؟

ایندی تنگی پاپاس ننگ طورمشن کورکرا! یورطلری شهب، جهازی حسابسز، دورت توری تله غزیتلر آلا. بر اوغلی پیتر بورغ دارالفنوننده اوق، برسی اوزندن صوگ اورنینه اوطورر ایچون پاپاسلقغه حاضرله نه. غیمنازیه تمام ایتکان قزی مک یاروم صوملق رابالده اویناب عائله سینک بوش و قتلرینی نورلاتا. نی قدر مسعود یاشاو! بز ایسه بر تاماقتی طویدرر ایچون اول بوینچه یوروب تاراقان توشکان شورپه لرینی اوجماخ شرابلرندن آرتق کوروب اچمه کده مز.

بوندی تیره آیرماغه سبب نرسه ایکان؟ مینمچه، برنجی سبب شول، که طوقسان یورطی «طاقر باش» اولینه بز بارچه مز اوج روحانی، نه تگنده اون دورت اولغه اوج روحانی - شوگار کوره آلا قدرلی و اقتصادی جهندن ده تمام قایغوسزلردر. (بو یاقده غی پاپاسلر پادشاهلقدن ژالونیه آملیر).

ایکنچی سبب شولدر، که دورت تله غزیتلر او قوچی پاپاسنگ هر بر فنده عالی درجه ده معلوماتی و شولوق معلوماتکه قورولغان. هر بر اشکه بیتارلک قوتی بولدیغی حالده، بز بیچاره لرنک، یش وقتنی بیشه ریل اوگر دنوب، صوغه یازلغان و طوزغه باصلغان حکایتلردن یکرمی یش یل قازانغان شارا - بارالرمزدن باشقه اوج تویینه صالوب چترلک نرسه مز یوقدر.

وانکه گویرنساننده «طاقر باش» اولنده امام خطیب و مدرس میکلو بای بن ملا میکلو گرای میکلو خانف.

بوده آکا!

یوراگمدن چغب، آتش؛ کویوب جسم خراب اولدی
 یانوب، شراره یه، قلبم طبیعتدن فراغ اولدی.
 قزل قانه بویالوب مقله لر قوردی بو آغلاشدن
 ظن ایتمه ک باش توگاردیب بو کوزم ماتد سراب اولدی.
 املارم هبا اولدی امیدیمه یته آلمازدن
 خیالده قالدی ایدیشالدر سعادتکه اوتنه المازدن.
 حیما تمنی یوقاتدم، مین ترک ایکانمن اولمازدن
 باقوب، دلبر، دیدار یکه کوزم، میگا یراق (*) اولدی.
 عبد الحبیر عبد الایف . کرکی.

بسم الله الرحمن الرحیم

جایق بوینده غی مسلمان قاراچیلر

۱

«جایق» نك باشندن «كاسی» دیکزینه قویغان یرینه قدر دیرلك كازاچی خلقی یرله شكان. «اورنبورغ» بله «اورسکی» آراسنده، «جایق» صووی بوینده چیركاس، آقیريال، آلابایتال، بازتاماق، نیکول دیگان ۵ مسلمان كازاچی آولی بار. اورنبورغدن ۱۷ چاقرمده غی نیرینکه آولی ده حاضر ایندی یارطیلای مسلمان آولی. بولار بارده كازاچیلر. بوتان كازاچی اولارندن کوبره گی روس، خاخول، آندن قالا کرهشن اولاری.

مسلمان اولارنده غی قارتلرنک ایشونجه، بولار مونده ۱۰۰-۱۵۰ یلر لک قازان تیره سنده گی و آندن یریره کده گی بوغروصلان، شارلق تیره لرندن صالدا ت خده تینه جایق بوینه کیتورلگانلر. آلا اول وقت آنده قرغزلر بله روسیه آراسنده یاغرایچنی خدمتده بولغانلر. اول زمانلرده جایق بوینی هیچ کم طرفندن بیله نمه گان بوش صحرا لردن عبارت بولغان. اول وقتلرده «جایق» نك آغاچلقلری بله ایکی یاقلاب بر نیچه چاقمرلرغه صوزلغان یه ملی طوغایلری هم جایقنك اوک یاغنده غی (جغرافیه لرده اوشی صرت اسمنده) حاضرده قبقرل طاشلق بولوب کورنگان ایسابسز - حسابسز طارماقلی طاوولر - تولکی، قارساق، آبو، بوری، بولان، قولان کبی کیوکلرنک غمسنز یوروب عمر اینکان یرلری بولغان. اول وقتلرده کتو بولوب یورنگان کیوکلرنی جایق صووینه کیلوب جای لی طورغان، اورده لک، قاز، طرنا، دوغاداق، آق قوش کبی قوشلرنی ده هیچ بر قورقوتوجی بولغان. تیک قرغزلرنی باروب باصا طورغان آطلی باشقرد جارلری، باشقردلرنی باروب باصا طورغان آطلی قرغز جاوولری غنه هیچ بر آدم آیاغی باصماغان جایق طوغایلرن جروب، جروب اونکاله گانلر. اول وقتلرده جایق بوینه کیلوب قشلا رغه هم جایلا رکه باشقردلر قرغزلردن، قرغزلر باشقردلردن قورقغانلر. بولرنك ایکی آراسنده «جایق» صووی یاغرایچنی صزق بولوب طورغان. بو ایکی خلقنك آراسنده اول زمانلر عمرلك صوغش دوام اینکان. اول زمانلرده باشقردلرده ده، قرغزلرده ده مشهور، صوغشچی باتورلر بولغان، صاققار بوینی باشقردلرنده هم قرغزلرده اول باتورلر حقهنده غی روایاتلر، حکایه لرنی مین بالا چاقرد، ده ایشکاله گان بار.

بو حکایه لرده باتورلرنک اوزلریگنه توگل، آلا رنك آق بوز آطلری، کوك طولپارلری، توزه گان یرینه یتیمی قالمی طورغان اوقلری ده نلله نیندی بر لذت بله سویله نه. بولرنی ایشکانده شول باتورلرنی، شول کوك طولپارلرنی، جایقنك بر یاغندن ایکنجی یاغینه اوچوشوب یورگان اوقلرنی اوزکنك کوزك بله کورگانندی بولاسک. شول حکایه لرکه لذتله نوب اوطورغانده، اوزکنك ئلی باشقرد باتوری، ئلی قرغز باتوری یاقلی بولوب اوطورغانکنی سیزمی ده قالاسک. مین صاققار بوینی باشقردلری آراسنده یوروب کورگانم یوق، اما قرغز قارتلری، قای باتورنك کم بله، قای یرده صوغشقان، قایسی نك قبری قای یرده ایکن ده کورسانوب یره لر. جایق صحرا لرنده بر وقت آطقه منوب کیتوب بارغان چاغمزده (مینم آنده بالاراق وقتم ایدی) بر قرغز قارتی «مناو فلان باتوردك مولاسی» دیب کورساتنکان بر توبه یر مینم همان ده کوز آدمده طورا. بو باتورلر حقهنده غی حکایه لرده قرغز خلقی هیچ بر وقت کرامت، سحر شیکلی خیالی نرسه لر قوشمی سویلی. بولرنك سویله وندن، واقعی، قارا کوچ بله جیگا طورغان، اسسی کونلرده ده باشندن تیری طماغی توشمه گان، اومراو (ایزو) باوی عمرنده هیچ بیله نمگان، کورکه گی آچق، فولنده نایزاسی بله قامچیسسی، آرقاسنده جایه سی، قانچا غاسنده اوق طوترغان قانچغی، آطلی. غیرتلی، یوره کلی بر عادی کشی کوز آلدیکه کیلوب باصا. اما مین بزنگ كازاچی تاتارلرده «آلدار ناز» حکایه سندن باشقه، سحر هم کرامت قاتوشماغان تازه حکایه ایشکانم یوق.

بو کیوکلر کورشیسی، طبیعت بالاری قرغزلر بله باشقردلر تولکی، قارساق، قولان، بولانلر بله برکه «صاققار» اورمانلرده، قرغز صحرا لرنده یوزوب، هیچ نرسه دن خبرسز صوغشوب یورگان چاقلرنده، روسیه طرناغینه کرگانلر سیزمی ده قالغانلر. خیر بو قرغزلر بله باشقرد خلقی روسیه قولینه توشو بله تیزدننگه قولان و بولانلق حالتدن چقماغانلر. آلا اول چاقده غی بالالق کوچلیك و باتورلقلرندن یتک تیزگنه آیرلماغانلر. حاضرگی صیر کبی یواشلق، قویان کبی قورقاقلق، بتو، دنیا یوزندن یوغالو درجه سینه بردنگنه کیامه گانلر. آلا روسیه قول آستینه کرکاچده اولگی کیوکلکلرن ایتوب طرشقانلر. روسیه قول آستینه باشقردلر نلگه رکه ئله ککانلر. باشقردلرنی صاققارو ایچون بولورغه کیردک (!) حکومت «جایق» بوینه، باشقرد بله قرغز آراسینه، قاراولنه صالدا ت قویا باشلاغان. مونده کیتورلگان صالدا تلر خدمتدن قایشارلماغانلر. آخرده قازان طرفندن، ایلرندن مسلمان صالدا تلرنك آغا اپلرن و هانلرندن آلدلرلغان، جایق بویشده کارارمالر

مین موندہ مسلماننر حقندہ غنہ سویلیم . آلارنک اقتصادی ہم علمی حالری حقندہ یازارغہ طرشام .

II

۱۹۱۳ سنہ ننگ جایگی آیلرنده مین ایغریال ده و آنک تیرہ سنده گی کزاجی قریہ لرنده بولدم . مین بو اوللرده مخصوص چقغان بر سیاح صفتندہ اول صاین طوقتاب ، ہر اشنگ اصلن تیکشروب یوری آلامد ؛ شولای ده ، مین مجلسارده گنی سوزلردن ، اوزہ ننگ اولگی خاطرہ لرمندن ، صوراشوب ، کوروب باسگانلرمدن حیناب ، کزاجیلر حقندہ درستکنہ معلومات بیرہن دیب اویلیم . اقتصادی جہتدن مسلمان کزاجیلرنک حالی یاخشینہ . بولارده پراسٹیولیک ، طرشاق ، یر کسینہ محبت زور . بولار ایگنتی کوب ساحلر . ایگن اشارن حالیلری ماشینار بلہ اشیلر . کزاجی خلقی ہمہ سی دە . اومارطہ لقدہ غی بال قورتلری کچی برگنہ اورندہ ، گل اول کسبی بلہ گنہ کون ایتہ لر . بولار آراسندہ اولندن چغوب چیتکہ کسب کہ یاکہ اوقورغہ نیگہ یوروب ماتاشوچیلر ۱۰ مک گہ بر کشی دە بولماس . بولار آراسندہ اول سوداسی بلہ شغلہ نوچیلرده یوق درجہ سندہ آز . بولار آراسندہ اول کیتلری طوتوچیلرده ، باری دە دیرلک قازان . قارغالی تیرہ سندن کیلگان تاتارلرغہ . آلارغہ کزاجیلر : میشہر . کیامشہک دیکنہ قاراسلرده . آلارغہ قز بیرہ لر ، آلا بلہ تاتو معاملہ ایتوشہ لر . اما کزاجی آراسندہ غی میشہر لر (اوزلری ایتوونچہ قازانیلر) کزاجینی اول قورتی . دنیا کورہ گان . تیرس قورتی دیب آیلر . آلارغہ ہیچ دە قز بیرمیلر . آنی اوزلرنچہ غایت خورلق صایلر . آلار آزغنہ کوتارلہ باشلاو بلہ ، کزاجی خلقی برده یاراتمی طورغان تکبرلک ، تیکسناولک صقلرن باشرمی باشیلر . کزاجی خلقینک معلوماتسزلگی ، آککاولفی آرقاسندہ چیتدن بولار آراسینہ کیلگان میشہر لر سودا بلہ یاخشی کون ایتہ لر .

ایگن بلہ مال آصراو کسبی اوستینہ کزاجیلر اورسکی ، آقتوبہ ، اورنبورغ آراسینہ اوگر بلہ یوک طاشوب یاخشی غنہ آقچہ تابالر . بولارده ساجارلک یر بولسده بیک ایسکی . برکتسز ؛ کوب ساچہرگہ . آز آلورغہ طوغری کیلہ . بولارنک ایگن قرلری اوچکہ بولنگان ؛ اوچ بولکنک برسن اوچ بلغہ قالدروب یل صاین ایکی بولگیگن ساچہ لر . ساچہ طورغان یرلری اوی باشینہ ۳-۴-۵ دیساتینہ دن آرتمی . آلار یرندہ ایگن ساچولر غایت آور . بر صابانغہ ۴-۵ پار اوگوز یاکہ ۵-۶ ات جیگلر . اچکی کوپیرنالردہ غی کچی . بر آطلی کشی بر صابان جیگہ آلمی . مثلاً : اوقا گوپرنالردہ غی بر آطلی . بر صیبرلی سیمیہ کبک

سالنغان . « ایغریال » ننگ حاضرگی مسجدی دە شول کریوستلرنک برسی اورتندہ طور . کریوستی نہیلہ ندرلنگان کاناو اورنی حاضرده دە آیروم آچق بلنوب طور . « ایغریال » دن چاقرم یارم جاماسی یردہ گی « نہ بی طاوی » آتالا طورغان بیوک طاو باشندہ غی چاساوی یورتینک دە حاضرده اورنی یوغالماغان نہ لی . شول روشدہ قرغزلر هجومینہ قارشوی قویولغان صالداتلر و آلارنی ازلبہ یاکہ مجبوراً کیلگان آغا ایلردن حاضرگی مسلمان کزاجی اوللری حاصل بولغان . طبیعی . نہ لسون نہ لی ایل باصوب تورغان آطلی قرغز جاویرنہ قارشوی طورر ایچون صالداتلردن آط طوتارغہ مجبور بولغانلر . آندن صوک آلا کزاجیلرغہ نہ وورلنگانلر . جایی بویینہ اورناشقان کزاجی اوللری اول زمانلرده بیک زور قورقنچ آستندہ کون ایتکانلر . آلارغہ نہ لدن نلی قرغز جاویری هجوم ایتوب طورغانلر . قوللرنہ توشکان ایلرنی ہم خاتونلرنی قرغزلر آلوب کیتوب قول ایتکانلر . کریوستکہ قاقوب قایتاسون ایچون قرغزلر اسپرلرنک تابانلرن تلوب ، آط وللرندن کولسائر تککانلر ، قوللرغہ ماللر کوتدرگانلر . ایغریال دن قرغزلر قولینہ نلہ ککان بر یکت ۲۰ یل قول بولوب یوروب آخردہ بر قرغز قزینک یاردمی بلہ قاقوب قایتاقیننی سوییلر . اول قاققان وقتدہ کوچہ لی قرغز اوللری « ایغریال » دن اون کونلک یولدہ بولغان . قرغز قزی اول یکتکہ یول آزیغینہ بر قوش اوچ قورت بیرگان . آنک قوش اوچندہ اون قورت بولغان . اول یکت شول قورتلرنک کونینہ برسن آوزینہ صالوب صوورا ، صوورا اون برنجی کونتی « ایغریال » غہ قایتوب کرگان . بو کشی طوقساندن آشوب ، مین شول حکایہ لرنی یا گنہ آکلی باشلاغاندہ ، وفات ایتدی دیب سویلہ گنلری مینم خاطرمدہ .

قرغز جاویری طوقتاغاجدہ جایی بویی اورمانلرنده کوتوب کوتو قاققولر یاتقانلر . آلاردہ یش - یش کیوب تونلہ یورتلر باصقالاغانلر ، خاتون قزلرنی اورلاب آلوب کیتوب طوقتالاغانلر . خاتونلرغہ مال ازلبہ ، یش حیناولر بیک قورقنچلی بولغان . اما کزاجیلر روس ، تاتاری بر بولوب اوز اوللرنده حکومت خدمتن ایتوب ، اوز دینارن طنچقنہ کوتوب ، بالا اوسدرو بلہ مشغول بولغانلر . آلازندہ قاققولرغہ آلاشقان و آلارغہ یاردمہ شکان بران - سران کشینی آلازندن قووب بہارگانلر یاکہ طوتوب حکومتکہ بیرگانلر . شولای طور - طور حاضر ایندی بتون جایی صوونہ و آنک یہ ملی طوغایلرینہ جن خوچہ بولوب کیتکانلر . کزاجی اوللری صاقمار بونیدہ دە بیک کوب . مسلمان کزاجیلرنک باریدہ آچق قازان ناندہ سوییلر . اورنبورغ دن یوغایریدہ جایی بویندہ کزاجی اوللردن کوبہ گی روسلر بولسده

سمرقند آثار عتیقه لرن زیارت

سمرقند صقیل روی زمین است ،
بخارا قوه اسلام دین است .
(یر یوزینک یالتورغان اورنی سمرقند در ،
دین اسلام نك قوتلی اورنی بخارادر ، دیمکدر .)

اوشبو بیتنی باشلاب ایتوچیسسی کم ایکانی بزگه معلوم توگل ،
آنی تیکشروب طورمادق ؛ فقط کچیلکدن بیرو قولاق دومبرالرنه
سکوب قالغانغه کوره «تورکستان ولایتی» دیگاج ایگ نلک
کوکل گه «سمرقند» و «بخارا» شهرلری کیلوب توشه ده ،
آرتدانوق یوقاروده غی فارسی بیتلرده یتوب طور ایدی .

۷-۱۸۹۴ سنلرده «باکوده» توردمزده ، بخاراده طوروب
فارسی تلن اوگره نوب قایتمش فزانلی بر اقدینک اوین طریق
ایله : «یا! بخارا رویم ، آبخازبان فارسی را یاد میگیرید...» (۱)
دیب ایتکان وقتلرنده : «یوقنی سویله مه ده علاج آغای : قابده
اول بزرگه آندی عزیز یرلرگه یتوا!» دیب جواب بیره در ایدک .
اوقوماغان کشیلرنک عقلی ابروشمی تورغان بر سوز سویله
سهك : «الوغ سویله مه!» دیب تیبیه اینه تورغان بر عادتلری
بولای ؛ شول وقتده علاج آغای بزگه ده : «ایتیکای ، آلی ایشمه ،
اوتکانکنمی بلمی ده قالورسون!» دیب ایتکان ایدی .

بزلرنیک گنه حرکتسز یاتساقده ، وقت-زمان اوز یولنده
بیک حرکتده ، برده توقتامیچه بارا... بز هم ، شمول زمان
آغومی ایله برگه آغوب ، کوز آچوب یومغانچه «بخارا»
و «سمرقند» نی ده اوتوب خرقندغه (۲) یتکانتی سیزمی ده قالغانمز .
آرقزغه ئه یله نوب قاراساق ، بخارار قوش اوجوب (۳) یته آلمی
تورغان یرلرده قالمش .

(۱) ایله بخاراعه باریق . آنده فارسیچه اوگره نورسن ، دیمکدر ،
(۲) بو وقتلرده سمرقندرن خجندغه چه تیمر یولی بارایدی خوجند ،
خوقندنک غریبده ۱۰۰ چقروم مسافه ده ، اهالیصی فارسی سویله شه لر .
(۳) تیمر یولی بوقی وقتده بره بخاراعه بارمه ، بشون نوم
قارنداشلری ۴۰-۵۰ چقرمغه چه اوزاتوب قالار ، آلتی یدی آبخز ایله نوب
کپلونی خیالرنده ده کیتورمی ایدیلر خجندنی ایشمین ده اول برایکی یلاق
پول ایدی . حاضر بخاراعه بر ته والک ، سمرقندغه ۱۴ ساعت ، مکه گه
۲۸ کونده یتله لر .

کون ایتوگه ، جایق ، صاقار بویی کازاچیلری ۲-۳ صییر ، ۵ پار
اوگوز یا که ۲-۳ صییر ۵-۶ آت طوتارغه مجبورلر . آلارشول
قدر مالی بولسه غنه آچمی ، آبدرامی طور آلا . اون اوگرنک
یا که ۵-۶ آطنک ۲۰-۳ صییرنک آرتدن یورو ، آلارنی طویدرو
مشقتارن خاطرله گانده اوقا ، صامارا گویرنالرنده غی بر آط
بر صییرلی کشیلرنک کون ایتولری جیگره ک . کازاچیلرنک
طرشلفی ، طبیعتدن کوب نرسه کوقیچه اوز اجتهادینه غنه اشانوی
آرقاسنده آلائی آرتق آبترامی کون کورولری ممکن . هر کمنک
سویلی طورغان : «کازاچیلر خدمتکه اوزلرندن کیونسه لر ، آنک
قاروی آلارنک یرلری کوب» دیگان سوزلری بتولنه ی اصلسز .
هر بر کازاک غه خدمتکه چفو ۵۰۰ صومغه یته . شول آقچه نی
بیتکر ایچون ۴-۵ پار اوگوزلی آتا ، بالاسن خدمتکه چغارغانده
بر نیچه اوگرندن آیرولا ؛ ناچاراق حاللی کشیلر بورچه باتا . مونک
اوستینه اوقتو ایشنه ده ، اوجیتلارگه وظیفه ده هر اول خلقینک اوز
اوستندن ایکان اعتبارغه آونسه . حاصل کازاچیلرغه معارف مینسترنکی
صوماسندن بر تین ده طوتلماغان بلوچیلر کازاچیلرنک حالی
کرسنیاں هم میشچانلر حالندن آور ایکان هر کیم توشنور
ایدی ده ، قازاکلر قازنا کشیسی ، آلا ایچون قازنا قایغرا ، دیگان
سوزنی هیچ کم ایتاس ایدی . کازاکلرنک یری ناچار بولغان
کبی ماللری ده اچکی گویرنالر مالندن ناچار بولا . مثالا : اچکی
گویرنالرده بر صییردن آز بولغانده صوتکه غه ۲-۳-۴ چیرک
سوت صاولغانده ، اورنبورغ گویرناسنده غی اول صییرلرندن بر
چیرکدن آرتق سوت بیرگانی غایت سیردک اوجری . شول
سیدن آلا صییرنی ده کوب آصرارغه مجبور بولالر . لکن
کازاچیلرده مال یوری طورغان ، ساچوگه باراقسز (неудобная)
ئه چیلک ، طاوتاش یرلر بیک کوب ، شول جهندن آلا اچکی
گویرنالرده غی میشچان و کرسنیا نلردن آیرلالر .
مرد عالم محدود .

لطائف

«انگلیزلر مسلمان بولورغه باشلاغانلر دیب نصوصیلر ،
آنده ملالر بار ایدیمنی ؟» دیب صور اوچی غه ، بر معلم : «ماللر
یوق غه کورده ده شول مسلمان بولالر» دیب جواب بیرمشدر ،

كوك گه چه مندروب بنا قیامش گوزل منظره لی بیوك عمارت لرینك بو كونگه چه یاشاب طورولری، درست دنده اوز عصرنده «صیقل» (یالتور اوق) لقنی آلمش ایدی.

اوشبو آثارلرنی، حاضرگی كوزلك آشا كوروب، اول وقتده غی هنرگه بر نظر صالو بزنگ فکرده كوبدن بار ایدی، بر نیچه وقتلر صبر قیباغاج اول هم کیلوب یتدی.

بوندن ۱۶ سنه مقدم اوتنه سندن کیچمش «سمرقند» شهرینی یاگیدن كورمك ایچون، اوتسكان سنه عید قربان مناسبتی ایله خواجه لرمزدن مساعده آلوب، بر دوستمز ایله «خوقندن» «سمرقند» غه سفر قیلدق.

اوز عصرنده فرغانه ولایتینك پایتختی بولغان «خوقند» شهری حاضرده اویازنی شهرگنه سانالسه ده، كوندن كون اوزگهروب و اوسوب توردقی حالدده بزنگ كورمگانگه ۱۶ یارم سنه اولمش ایسه ده كورشیمی بولغان «خوقند» غه فاراغانده «سمرقند» شهری آرتق تعجب قیلوب حیران قالورلق درجه ده اوزگه رش که ده اوسوگه ده اوچرامامش. اول ایندی بلکه شولای بولور غه ده تیوشلیدر. چونکه ۳ کونگه فالمیچه یتهرلك ایتوب «اورنوبرغ» «تاشکند» شهرلری آراسی توتاشدر لغاچ به تاشکند، به خوقند ئوسه رگه تیوشلی ایدی. تاشکندینك بیوکلگینه نسبتا، آنك اوسوی البته بیک اکرن بارا (۱)، اما خوقند شهری كوندن

كون ئوسمه كده، تجارتی ایله «ایکچی مسکاو» اسمن آلاقمده در. لکن، قایدده قاراساگده آرتده ده آسده ده ئلگی بزنگ مسلمانلر! گویا بونلر بو کون توغانلرده ایرته که ئوله چکله و دنیانی ده، خدای یهودی و فرنگلر ایچون گنه یاراتمش کبی اعتقاد ایتهلر! شهرنگ ایك یاخشی اورونلرن، و تجارتنگ ایك سیمز ومایلیرن یهودیلرگه بیروب بتوردیلر! کمنکدر آغزندن چقغان: «بو دنیا کافره جنت، اولوبدر مؤمنه زندان!» مصراعی بونلرنگ قانلرینه سکگان. بونک معناسنی توشوغای: دنیادن هورکارگه (فورقارغه) و بیزه رگه قوشا... دیب تلقین ایتمشلر. ئله نرسه نی آخرتدن کوتدره لر. حال بوکه، قرآن کریم نگ قایسی صحیفه سن آچوب قاراساگده «فی الدنيا و الآخرة...» آیت شریفنه اوچریسن. آغزلری ایله «الدنيا مزرعة الآخرة» حدیثی ایتهلر. معناسنی اوقوب بلورگه طروشیمیلر. شونک ایچون ده بر باشقردنک «بدنی ایندی آنده ده تکیلرنک باشماقلرن آرتسورلر!» دیگان آچی سوزی اختیارسز کولگه کیلوب توشه... (آخری بار) سیاح.

۱۶ سنه مقدم «سمرقند» شهرنه کیلوب توقنادقمزده ۱۲ کون قدری طوروب «سمرقند» نگ بعض بر ایسکی عمارت لرن ثواب امیدى ایله زیارت قیلوب کوروب یورومش ایسه كده، ایسکی آغمده تعلیم آلمش قارت ایله مکتب کورمگان یاش بر بالانک کوزلرینه اول ایسکی عمارت بنالری، عادى بر ویران خانه قیابندن گنه بولوب کورونوب: «ای بیچاره لر، اولیا بولغانلر ایکان!...» دیگان سوزلردن باشقه تاثیر بیره آلامش ایدی.

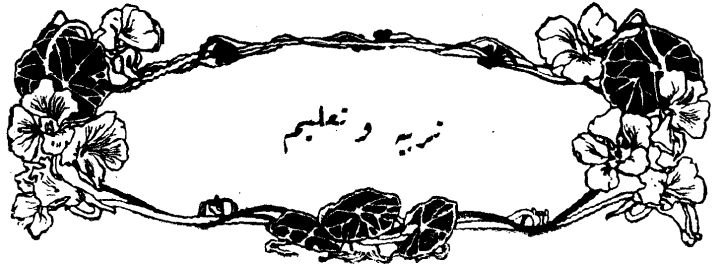
بو وقتلرنگ اوزی ده ۱۹ نجی عصرنگ آتق صولوشلری، بز هم شول عصرنگ ایك نچکه چیقلى، دنیا ایچون ده آخرت ایچون ده قایغورلمی تورغان وقتلر ایدی. آیلر، یلر اوتدی؛ عصرلر یاگیلاندى. زمانلرده اوزگه ره باشلادی... بر یوزینک بتون انسانلرنده عمومی و یاشرون بر حرکت پیدا بولدی که اول ده: اوقو، بلو حسی اریغانا باشلادی.. بیک اوزاق اوپانا آلمای طوروب آرتده قالمش بزم «ناتار» ملتینه ده «حریت» ایسلی قاغلوب اویقودن باشلرن کوته رگاج، ملی حرفلری ایله ملی مطبوعاتلری آچیلوب. ملی غزته، ژورنال و کتابار شرینه بیوك مساعده ایتولدی. قازان، اورنوبرغ و باشقه شهرلرده گی نشریاتلر، دریا کبی روسیه نگ همه تورک اروغاری طورغان شهرلرگه آغا باشلادی.

ایدل کنارندن بایاق یراق طورغان بزم «تورکستان» ولایتینه ده «ناتار-تورک» ادبیاتی کیلوب یتوب، اوزاق سنه لر یاتوب اویومش بزم فکرلرمزه قاغلوب قوزغاتوب قویدی و یاتوب آورمش یان باشلرینک جراحته ندکلی سیزولوب قالدی.

بنانات، حیوانات، انسان، ملت، مملکت نیچک اوسه تورغان بولسه، انسانتنگ ده عقلی فکری شولایوق اوسه بارا. بزده شول انسان جمله سندن اولدقمزدن یاش ادبیاتزنی اوقی اوقی کوزلر فکرلر آچلا، کوللر هر بر عجایبنی کوره سی کیه باشلادی... «قازانده سیون بیکه مناره سی... شهر بلغار ویرانه لری... قریم سرایلری... سمرقند. امیر تیمر مازاری... فلان اثرلر... فلان اورونده فلان آنا عتیقه لر...» کبی مقاله و خبرلر، ملی غزته و ژورناللرمزده کورونه باشلادی. بزنگ ده کچک وقتمزده عادى ویران خانه کبی کوزمزگه کورونگان بنالر «آثار عتیقه» اسمی تحینه کردی. آنلر اول وقتده شول اسم تحتنده اولمش ایسه لرده بزگه فقط ملی مطبوعاتمز طوغاندن صولغنه بلوندی.

شوشی صی مطبوعاتمزغه کوزنی یوروته یوروته، کورشیمز بولغان «سمرقند» نگ بیک ایسکی شهرلردن ایدکی وبو شهرده بیک اولوغ علما و حکما یتوشوب علملری ایله شهرنی و اطرافنی یالتراتوب طورولری، بونلرنگ اوز قوللری و اوز فکرلری ایله

(۱) «آریس» استانسندن یدی صو ولایتینه بول آچیلغاچ آریس استانسسی، «پشپک» شهرینک اوسه چگی و تاشکندنگ ده بر چیتده قلاچاخی سولیه ته

تل و ادبیات اوقو اصولری

ادبی و اجتماعی مقالہ لرنی اوقو تدرہ وظیفہ لرنی:-

علمی و فنی مقالہ لرنی اوقو تانده نیندی اصولر و نیندی وظیفہ لرنی یوکله تاسه، ادبی و اجتماعی مقالہ لرنی اوقو تان چاقدهده، توگه لی (تمامی) ایله شول اوق اصولر - رعایه قبلنورغه و شول اوق وظیفہ لرنی اوتولورگه تیش.

لکن، شول قدرسن هیچ خاطر دن چغاماسقه کیرهک: بو نوع مقالہ لرنی برنچی توب غایه، اولدهده اشارده قبلنوب اوتسکان ایدی. بالارنگ روحلرن تربیه قیلو، آلا رنگ قبلرینه کروب، کوکلریننگ ایگ صاف نقطه لرنه اخلاق اورلقلر اوطورتو، بالارنگ روحلرنده دینی، ملی و عموما کشیدلکرلن (انسانیتلرن) صاقلاوغه اوندی تورغان پاک هم صمیمی تعریفلر توزودن عبارت. بو نوع مقالہ لرنی قرائت کتابلرنه کرتسکاندهده. اوقو تان چاقدهده، منه شول بیوک مقصدنی دائما، کوز آلدنده طوتوب، شوگا موافق حرکت ایتهرگه کیرهک. بیگرهک، شول غایه گه ایرشو ایچون غیرت بله اوتولورغه تیش.

افاده و تعبیر لرنی تیکشورده - بالارنی ملی تل و ملی

ادبیات بله بحق آشنا قیلو ایچون ایگ موافق، ایگ های هم دائره سی ایگ کیگ بولغان یارده مچی، علمی و فنی مقالہ لرنی بیگرهک، ادبی و اجتماعی مقالہ لرنی بولا. شونلقدن، تل اویره تو، بالارنگ ملی افاده لرن کیگایتو هم ییتوده بو نوع مقالہ لرنی غایه سندن سانالوب، بونلرنی اوقو تان چاقده، باشقه وظیفہ لرنی اوستینه، خصوصی صورتده و یگ تقلاب «افاده و تعبیر لرنی تیکشورده وظیفه سی ده آرتدرلا.

درست، بو وظیفه علمی و فنی مقالہ لرنی اوقو تاندهده اوتولماسقه تیش. لکن، آندی مقالہ لرنی بو وظیفه فنی ایرکنه ب و کیگ دائره ده اوتوگه آرتق مساعده قیلیمیلر. چونکه آنلرده افاده و تعبیر جهتلری یلگلیرهک هم تارراق دائره ده نه بله نه. فنی بولغانلقلری سببلی، کوب اورنده. شوگا مجبوزیت کورله. افاده و تعبیر لرنی تیکشورده «چاغشدر» (تشبیه)، «کوچم» (استعاره - مجازلر)، کنا به هم تور تو (تعریض) کبی شعری

خصوصیتلر بیگرهک کیگ اورن آلا. هم آلورغه تیش. افاده و تعبیر لرنی تیکشور و طیمه سنده بالارنی، شوندی خصوصیتلرنی کیگی بله ن آجق تاشدرا بارو، برنچی شرط. بونگ ایچون ده، اول طریقچه نه یسلگان تعبیر و افاده لرنی ایرنمیچه تحلیل قیلوب. شونلرنی ساکردلرنیگ اوزلرن دن، ایکنچی توری افاده بله ن نه یسدروب فارا، یاکی عادی اسلوبکه نه بله ندرتوب نه یسدرو هم نیندی بر مناسبت (به بله نش - یا قتلق) بله ن اول طریقچه نه یسلگانلکرن، ساکردلرنیگ اوزلری بله ن بر گه تیکشور و کشف قیلا بارو لازم.

ادبی و اجتماعی مقالہ لرنی تصویرری اوقو:-

بو نوع اوقونگ ایگ لازم بولغان چاغی و ایگ اهمیتلی اورنلری، ادبی و اجتماعی مقالہ لرنی اوقو غانده بولا. بالارنی تصویرری اوقو غه کونکدرو ایچون ده، شوندی مقالہ لرنی کوب یاردم ایته. چونکه، تصویرری اوقو، باشدن (عقلدن) بیگرهک یورکدن (قلبدن) قایناتوب چقان معنارنی، کوکلننگ هر توری شادلقی هم قایغولی تعریفلرن، حاصل روحنگ ایرکسزدن بولغان تورلیچه تولقلرن افاده قیلا تورغان مقالہ لرنه آجق و ییکل تطبیق ایته.

ادبی و اجتماعی مقالہ لرنی چنده، بعض، شوندی صحنه لرنی خصوصا محاوره (سؤال و جوابلاشو) طریقچه یازغان شوندی اورنلر بولا، که آنلرده، تصویرری اوقونگ خاصه سندن بولغان منطقی اورغی (логический ударение) لرنی رعایه قیلو، طنش لرنیگ حقن اوتو، تاوشنی موکلاندرو، یا که آگ شادلقی آهنکی بیرو. تن و اعصاب لرنیگ قوزغالشی (жестъ)، یوز و قیافه لرنی اوزگه رنو (мимика) کبی حال لرنی ییک ایرکن هم ییک آجق کورسه تورگه ممکن.

بونگ آرقاسنده، بالارن، افاده گه، تاوش هم وضعیتنگ اوزگه رشندن کیلگان تأثیر و نفوذنگ درجه سن قیمتن آجق نوشوب، وقتی بله ن، اوز آرالر ندهده شول ره وشچه سویله شوگه سؤال و جوابلاشو غه کونوگه باراجقار.

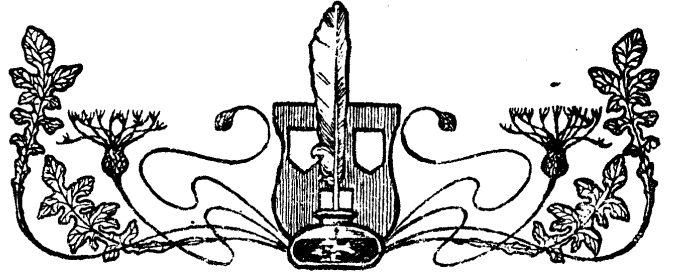
تصویری اوقو دن معلم، اول اوزی ایگ برنچی اورنهک بولورغه تیش. یعنی معلم، بالارغه، ثلک اوزی تصویرری قیلوب اوقوب بیررگه کیرهک.

بزه بو حقده ییک اوگایسز بر عادت بار: کیرهک ساکردلرمز، کیرهک معلملرمز بولسون، کوبلری، مقالہ لرنیگ روحینه موافق ره وشده تصویرری قیلوب اوقو دن قیوسزلانا، نوغریسی اویالا هم تارتاز. شول سببلی، معلم و معلملرمزنگ قایسی برلری، حتی مقالہ لرنیگ تصویرری قیلنوب اوقولورغه همیشه لنگن

یازغان مفصل بر اثر درد. سیر شریفه حقیقه مکتب بالالربنه درس قیلوب اوقوتور ایچون بر قدر اثرلر تألیف قیلندی ایسه ده معاملر و باشقه لر مطالعه قیلور ایچون مفصل اثرلر یوق، شول جهتمدن ادبیاتمزده الوغ بر بوشلق بار ایدی. اوشبو اثر سببلی شول بوشلق طولسه کیرهك. عثمانلی تورکلری سیر نبی حقیقه بیک کوب اثرلر یازدیله و نشر قیلدیله ایسه ده مونارنگ اشلی کوبسنجه حسن انتخاب قاعده سینه رعایت ایتمی ترجمه قیلو و روایتلر آراسنده محاکمه یوروتمی نقل ایتمدن عبارتدر. بو اش، عثمانلی تورکلرنده سیر حقیقه غنه توگل فقه، کلام و اصول فقه فنلرنده اوشبو روشدهدر. مونارنگ الوغ علملرندن سانالا طورغان ابوالسعود، ابن کالمرنگ هنرلری ده مجرد روایت جیو، کتاب و رساله کوبایتودن عبارت بولدی. اوشبو سبیدن تورکیاننگ ایسکی عالملری اسلام دنیا سینه یاکی بر لقمه بیرمادیلر، انتقاد و محاکمه اصولینه خدمت ایتمادیلهر دیپ دعوی قیلورغه اورن بار. تورکیاده سوک وقتده بیک متبجر آدملر ظهور ایتمدی ایسه بو اش ابوالسعود، ابن کالمر تأثیری ایله توگل بلکه غرب خلقینگ اثرلری ایله آشنا بولولری سببلی میدانغه چیقدی و شونلردن عبرت آلوب عقافی استعمال قیلورغه و کتابلرده بولغان روایتلرنی انتقاد میزاندلرندن اوتکارلرگه موفق بولدیلهر. مسلمانلر، مغرب خلقی ایله احتیلاط ایتمولری سببندن احتمال که بیک الوغ ضررلر کورگانلردر. لکن آنلرغه قاتشو سببلی کورگان فائدهلری ده حسابسزدر. ایسکی کتبخانه لرنده ابن تیمیه و ابن القیم اثرلری طولوب یاتقان حالده تورکیاننگ سیر یازوچیلری شونلرغه کوز صالحی مجرد ایسکی کتابلرنی ترجمه قیلولری و مذکور عالمرنگ انتقادلری ایله آشنا بولمی قالولری الوغ کیمچیلک بولسه کیرهك. ابن تیمیه، ابن القیم لرننگ خطالری کوب بولورغه ممکن. لکن بو ذاتلر، بو کونده آوروپاده بولغان حر قلملی و فیکرلرنی آچیق سوبله وچی ماقناولی عالمرگه اورنهك بولورلق درجه ده طوغری سوزلی، جسور آدملردر. اولریننی کیرهك یاراتسونلر و کیرهك یاراتماسونلر اما اثرلرندن مطلقا استفاده قیلورغه تیوشلی ایدی.

«حضرت محمد» کتاییننگ الوغ بر مزیتی مجرد ترجمه و مجرد روایت کوچرو بولمی بلکه محاکمه اصولی، خبرلرنی واقعلرگه تطبیق ایتمو قاعده سی ایله ترتیب قیلنو جهتمدهدر. کتایینی دقت ایله قارارغه یتشه آلمادق. شوننگ ایچون حاضرده انتقاد قیلورغه قولمزدن کیلمی، اما اوسدن اوسدن قاراو برله ده ترتیب روشی برله آشنا بولدق هم یاراتدق. شوشی طرزده بر کتاب توزولو تیوش ایکانلگینی بیک کوب یللدن بیرلی آرزو قیلوب یوریدر ایدک. علم اهللری و خصوصاً معلملرننگ دقتلرنی اوشبو

بله طوروب، قارت ملانر شیکلی، بر تورلی تاوش بله نکنه، اکثر اشوب، یا که طوتی بیک طقلمداتوبقنه اوقوب اوتوب کیتهلر. منه بو کیمچیلکمز، ایندی موندن سوک بتهرگه تیوش. معلم عبدالرحمن سعدی. «آلماتا».

مطبوع اثرلر

آول کوب کوریشی ژورنالی. اوفاننگ گویرنسکی زیمستواسی مسلمان اوللری فائدهلنسولر ایچون اوزینک اولدن چیقاره طورغان ژورنالینی تورکیچه گه ترجمه ایتمو یوقاریده آیتولگان اسم برله تاراتورغه باشلادی. ۱-۲ نجی نومیری اداره گه کیلمدی. مندرجه سی خلقمز ایچون کیرهك بولغان نرسه لر برله طولغان. اوفازیمستراسی مسلمانلرننگ حاجتارینی اوتار ایچون تورکیچه ژورنال چیقاروب بیک یاخشی ایتهدر. انشاء الله مونی اوقوچی و فائدهلنوجی کوب بولور. یالمق حق بر صوم، آیروم نومیری ۱۰ تین. آدرس:

Уфа, губ. зем. упр. для „Аул кен кюреше журналы“

طبی بیکلشمه. هر تورلی آوزولر، آلارنگ علامتلی، آلاردن صاقلانو هم دوقتور یاردمندن باشقه اوز اوزگدن دارولانو یوللرن کورساتکان کتابدر. مؤلفی: دوقتور فیدوروف و مترجمی عباد الله آلماروفدر. تلی بیکل، عبارتی چغشلی آکلارلق بولدیغدن هر یورت ایچنده بر نسخه سی بولورغه تیوشایدر. بهاسی ۵۰ تین. ناشری «قازان» شهرنده احمدگری حسنی و شرکاسی در.

مبادی العربیه فی الصرف والنحو. عربی لساننگ صرف و نحو لری حقیقه ترتیب ایتمولگان درس کتایدر. مرتبش شام عربلرندن رشید الشرتونی و ناشری ده «قازان» ده «معارف» کتبخانه سیندر. حق ۲۵ تین. عربی لسان معلملری دقت قیلورغه تیوشلی بر اثردر.

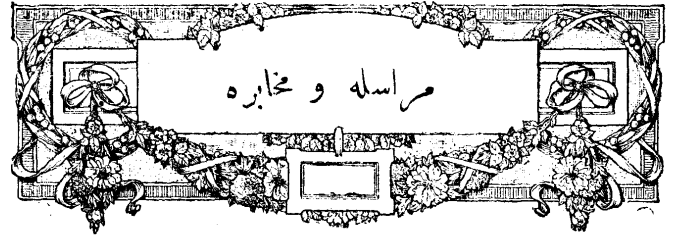

مضرت محمد. رسول اکرم حضرتلرننگ سیری حقیقه

مؤلفی طرفدن ترتیب ایتولگان اثرلرنک یوزده توقسان یشی کوبه یازو اصولی ایله ترتیب ایتولدیگری کی باشقه قوملرنک علمی اثرلری ده مجرد ایسکی مؤلفلرنک سوزلری کوجرو، ترجمه ایتو اصولی ایله ترتیب ایتولمکده در. اسلام عالملرندن ابن حزم، ابن تیمیه، ابن القیم، ذهبی و صوگ وقتلرده شوکانی، شیخ جمال الدین الافغانی، محمد عبده، قورصاوی، مرجانی کیی عالملرنک قیمتلی هر بر سوزنی عقل و حکمت میزاندن اونکارولری، اصلی بولوب بولماونی کما ینبغی تیکشورولری، مجرد ایسکی کتابلرده کورلو سببندن گنه قبول ایتاؤلری سببندندر. مرجانی طوغان یلده یک کوب عالملر طوغان ایدی، مرجانی وفات ایتکان یلده یک کوب عالملر وفات ایدی، شولر آراسندن یالکز مرجانی خاطرکه آوب ماتنگ یویلی یاصاونده سبب اوشبو نرسه در. وحی قصه سنده رسول الله نك تیرلرکه باتووی، اوشوب قالدیرانووی و قورقووندن بورکانوب یاتولری کیی نرسه لر حکایت ایتلووندن فائده له نوب اسلام دینی حقده آوروپاغه معلومات بروجی خرستیان روحانیلری مسئله نی دخیده بر قدر مبالغه لر ایله چوالتوب ایرشدردیله و آوروپانگ بعض بر آدملی (دوقتورلری) شول اعراضدن استدلال قیلوب رسول الله نك بوما، احتناق رحم، عصبی خسته، لکلردن بری ایله مبتلا آدم ایکانلگنی استخراج قیلغان بولدیله. روس عالملی طرفدن یازغان نرسه لرنک اصلی شولدر. دوقتورلر، اوزلری کورمی و معاینه ایتی طوروب هیچ بر خسته لکنی تشخیص ایتادیکلری حتی ضرر بولمی طورغان دواتر بربرگه ده جسارت ایتادیکلری حالده مک یل مقدم وفات ایتکان و خسته ایکانلگی روایت ایتولمگان و بتون حرکات و سکنتاتی، اخلاق و شمائلی آندی خسته لکلر ایله حیولورغه ممکن بولماغان بر کشینگ خسته بولووی ایله حکم ایتولری حتی آنک خسته لگنی تعیین قیلولری، صوگ کیلگنلری شونی کوجره و ترجمه ایتبارولری تعجب ایتازاک حال توکلدر. مونگ سبی یک قسقه و یک آچیق. محمد علیه السلام نی پیغمبر توگل دیب اعتقاد قیلغان صوگ آنک اشله گن فوق العاده اشلی حقده فکر یورتورگه و شوگا سیبلر تابارغه مجبورلک بار. مونده ایکی حالتک بری بولمی مطلقا یارامی: اول کشی یا حق پیغمبر یا که خسته بولورغه تیوشلی. حق پیغمبر توگلگی یقینی صورتده معلوم بولغاچ بالضرور ایکنچی احتمال (خسته لک). گنه فالادر. مونه اسلام مخالفلرنک دلیللری اوشبو. موسانگ.

یوشع ننگ حق پیغمبر بولولری درست بولسه محمد علیه السلامنک حق پیغمبر بولووی نیک درست توگل؟ دنیاده عصبی، احتناق رحم و بوما خسته لی آدملر یک کوب بولغان حالده نیچون برستندن گنه ده شوندی انوغ اشلر، دنیاه انقلاب یاصولر کورلمادی

اثرکه جلب ایتهمز و انتقاد قیلولری تی تلیمز. بو، انتقاد قیلورغه تیوشلی بر اثردر. اگرده یاخشبراق کاغدهگه باصلغان و اشخاص اسملری حقده مفصل بر فهرست قویلغان بولسه کتابنگ زیتی و فائده سی دخیده آرتقان بولور ایدی. موندن صوگنی خلقلر ایچون کتابلرده مفصل فهرستلر بولو مطلقا لازمدر. فهرستلر باصلغان کتابنی ۲ صومغه آوغه کوره مکمل فهرستلری بولغان کتابنی ۶ صومغه آئسه ده اوچوز حساب ایتولورگه تیوشلی. اوشبو اثردن بر نسخه سینی اسممزگه هدیه قیلولری ایچون ناشرلرگه رحمت اوقوه قده مز. کتابنگ مرتبی «حسینی» معلملرندن صنعت الله افندی یکبولات و ناشری ده قازانده «معارف» در. حقی ۱ صوم ۳۰ تین . ر. ف.

اوغ: رسول الله هم ده اسلام دینی حقده میسیونرلرنک اصلسز اتادلری، استهزالی یک کوب. حتی مونلر یوزده کارینه صالفون صو سیو قصدی برله بولسه کیرهک بعض بر اسنادلرینی تورکیچه باصدروبده تارانا باشلادیله. اوستلرینه یوکه نگان وظیفه لری شوشندی نرسه لر بولغانی ایچون مونلرغه آرتق سوز ایتوب بولمی. ایتسه کده فائده بولاچق توگل. لکن بو کونلرده روسلرنک الوغ عالملرندن برینک بر رساله سی قولمزغه توشدی. بو ذات، اوشبو رساله ده رسول الله حقده بر آز سوز یازا و: «الوغ آدم. عقلی و داهی بولسه ده بوما زحمتی ایله مبتلا ایدی، آندن صادر بولغان خارق عادت اشلر خسته لک وقتده صادر بولدی» مضمونده بر سوز سویلدر. موندی سوزنی میسیونرلر یازسه لر عجب ایتاز ایدک، میسیونر بولماغان عالملرنک شوندی سوزلری یازولرینه نیندی مجبوریت بار؟ شوشی حقده «شورا» ده برر سوز یازسه ایدی. کمال الدین العمادی.

شورا: رسول الله حقده بولغان مذکور سوز، یاگا بر سوز توگل بلکه ایسکی زمانده آروپا ده بولغان دینی تعصبلردن میراث برلوب قالغان یک ایسکی سوزدر. دنیاده هر قوم و هر ملت، هر دین و هر مملکت خلقی آراسنده عالملر. مؤلفلر یک کوب بولسه ده تحقیق اهملری، آکلاب و هر سوزنی تدقیق میزاندن اونکاروب سویله وچیلر افراط درجه ده آذر. بزنگ اسلام

و کورلمی؟ مونلرغه جواب بیرو رسول الله حضرتلرینه مذکور نرسه لرنی اسناد قیلوچیلر اوستنده بورچ بولسه کیرهک. وحی کیلو روشلری حقنده روایت ایتولگان و راولرنگ یا ککشو و معنا یله کوچر و احتماللرندن سلامت بولماغان خبر واحد قسمنده گی خبرلر ایله حکم ایمازدن مقدم آنک ایجابی اشلرینی تیکشروب چیقارغه و دنیاده کورساتکان الوغ عمللرینه کوز صالوب فکر قیلورغه تیوشلی ایدی. انشاءالله آوروپا علماسی بر وقتده شوشی اشلرگه دقت ایتار و میسیونیرلر هم ده روحانیلرنی واسطه ایتمی اولزلری طوغریدن طوغری اسلام دینی و اسلام شریعتینی تبلیغ قیلوچینگ احوالینی تیکشورلر. قارایل و دراپرلر باشلاخان اشلر بر وقتده آخزینیه باروب چیقار. اوشه حقه بزنگ ایمانز کاملدر. استانبول شریعت ایستزلری طرفندن دینسزلر، دهری وزندیقلر اسمی بیرلگان بر هیئت طرفندن نشر قیلنووی دعوی ایتوله طورغان بر ژورنال بار. بویرده ذکر ایتولگان سؤال حقنده مذکور ژورنالده بر مقاله اووقوغان ایدک. شول نومبرنی اداره دن تابا آلساق کیله چک عددارنگ برینه عینا یا که اقتباس یوللو کوچرسهک کیردک. اسلام دینی طوغروسنده دینسزلیک زندقهک ایله تهمت ایتولگان کشیلرنگ نیندی روشده حرکت ایتولرینی کوروب طورو قزقای بر اش بولسه کیردک.

غالبات. خطای مملکتنده افیون چیکمک و ایگمک منع اولناندن بویان. افیونک بهاسی بیک یوقاری کوتاردی. بوندن طولاییدرکی بو طرفلرده افیون ایگیس و افیون سوداسی تعمیم اولندی. خصوصیه دهقانلر افیون ایگوکه جدی اهمیت بیدیلر. سودا گرلرده شولایوق. بوننگه برابر افیون ایله سودا درستمی، توگلمی؟ دیگان بر مسئلهده حقدی. اما بونده ملالر ایگیه آیرلیدیلر. برنجی یاق درست کوردیکی حالد اوتکی یاق مطلق حرام دیدیلر. لکن بونلرغه قاراب یورت بونداق فایدهلی کسیدن منعانه آلمادیلر. ایمدی بو طوغروده «شورا» نک فکرن اشته سیمز کلدی. شاید سزده دینی - فلانی دیب بهانهلر کورساتوب یوق بار یرلرگه حواله قلمای اوز فکرگزنی مفصل اوله رق آچیق تورک تیلی ایله بیان بیوررسز. بو مسئله دینی اولو ایله برابر هم اقتصادی بر مسئلهدر. محترم «شورا» مجموعه سی بو طرفلرده بیک اعتبارلی اولدیغندن «شورا» فکری ایله عمل قلوچیلر بیک کوب اولاجانی شبهه سزدر. همه دن اول اوزم عمل قلاچاغم. (قوتولدرگر بزنی شبهه دن!) نظر خوجه عبد الصمد اوغلی.

کونده قارت عالمدر جمله سندن): «بو زمانده مجتهد بولور ایچون آوروپا و روسیه دارالمنولرندن هیچ بولماغانده بر فاکولتیتنی تمام قیلوب چیقارغه تیوشلی» دیب دعوی ایتکان ایدی. لکن مجتهد بولور ایچون توگک «شورا» ده جواب بیرر ایچون گنده دارالفنون نک برر شعبه سینی تمام قیلورغه حاجت بولغانغی بزنگ قاشمزده کوبدن ثابت بولدی. آراقیده بولغان اسپیرت آرش ایگمگنده بار، نیکوتین اسملی زهر چایده بار، مسلمانلرنگ مونلرنی استعمال قیلولری نیچوک درست بولادر؟ دیب بیرلگان سؤلارغه اوزمزننگ علممز یتمگانی، صورارغه کشی بولماغانی سبیلی «لا ادری نصف العلم» دیب خصوصی صورتده مکتوبلر یازوب اعتذار ایتکان ایدک. افیون حقنده غی بو سؤال غده جواب بیررگه حاضرگه اقتدارمز یوق. افیون خصوصنده یازغان روسچه اثرلرنی مطالعه ایته آلساق انشاءالله شوندن صوگ برر جواب یازارمز. یا که اوزگر افیون حقنده اداره گه مفصل معلومات یازگرده شوگا کوره جواب بولور. یوقسه افیون بزگ، بتولنه ی مجهول بر نرسه، اسمندن باشقه احوالی حقنده بر معلوماتمزه یوق.

مرفقنر. «شورا» ده «عرب لغتی و آنک عالملی» اسمنده مقاله لر یازلوب کیله در ایدی، شول مقاله لر بو کونلرده یازلماس بولدیلر. شونی نیچون طوقتاتدگنر؟ ممکن بولسه دوام قیلسون ایدی. «شورا» ده باصوغه مانع بولسه رساله ایتلوب باصلسه ده شاید اووقوچیلر بولور ایدی. امل الله خیراته اوغلی.

شورا: بردن اول مقاله لرده عربچه شعرلر، عربچه مقاللر یازلورغه مجبورلک بولدی. اگرده آنلرنگ ترجمه لری گنه یازلسه مقصود بولغان لذتلر تابلمی قالادر. ترجمه سز یازلوغه اووقوچیلردن بیک کوبلر رضا بولمیلر. ایکنه چین: «شورا» اووقوچیلرینگ شول مقاله لرنی محبت برله اوقولری حقنده شبهه گه توشدک وشونک ایچون باصماز بولدی. رساله قیلوب باصدررغه «وقت» مطبعه سی یتشه آلمیدر. اگرده کتابچیلر باصدرمقچی بولسه لر آنی تمام ایتوب بیررگه ممکن. لکن «شبهه سز باصدرامز» دیب وعده بیرلمگان مدته کتاب یازوب اوطورو فائده سز، بلکه صرف عبث اشدر. باصلمی طورغان کتاب برله قارغه یازغان یازوننگ قرارسزلقلری بر درجه ده در.

شورا: الوغ بر مجلسده یاش عالملردن بری (ایندی بو

اشعار

اسلام عالمی

(«نوابی» حضرت تریبہ تقلید، شاعر محترم «دردمند» افندیگہ تقدیم)

۱

امید
گیزار ایدم تورکستانک ناغلرنی
تورلی میوه بلن تولغان باغلرنی
کیگ صحراسن چولستانن سیران ایدوب
طگلار ایدم تورک خلقینگ آهلارنی
قارلی تاغده، آرچه، بولوب اوسار ایدم
تورک قومینی قولطوغیمه قوچار ایدم،
قازاق، قرغز، اوزبکلرنی قالدرمیچه
غریکه نابا آق قوش بولوب اوچار ایدم.
صحراداغی کاروانلرنی جیبار ایدم
یوک اوزنینه یاش اوسمرلر تیبار ایدم.
شرقایلرگه غرورلانوب کوکراک کیراگان
معارفنگ اورتاسینه قویار ایدم.

عصریمزنی یاگغراتدی بر یورهک یارغچ صدا،
بو - «معارف طوپلری» در، که اویاندرمی بودا
عالم اسلامنی؛ غفلت یورغانی چولغاب تمام
هر طرفدن؛ یوقالی غرلاب، سیزمی ده، قوزغالمی دا...

۲

آشار ایدم، کوک فاپوسن آچار ایدم.
تورکستانغه علم نورن ساچار ایدم،
چولستانن صحرالرن نورغه قاپلاب
راحتله نوب منه شونده یاشار ایدم.
آلتای تاوی بویلرند یورار ایدم،
تیانشانغه آق چاطرنی قورار ایدم
تورکستانک اوتکانلرن کوردوب تورغان
خان (*) ته گری، دن شو سوزلرنی. صورار ایدم.
تهیتیچ میگا قایدہ سینگ اوتکانلرک
شرقدن غریکه شاولاب آققان الوغ شانک
کونی تونی علم اوچون جانن بیرگان،
قایدہ کیتدی قایدہ اوچدی ایرانلرک.
قلندر. تاشکند.

اوزلری کوتکان ایدی «آخر زمانک یدگیسن»
کون باطش یاقدن کیلوب چقدی «قویاش» نورلانیدیا!
چقدی «دابة الارض» یوردی تیمر یوللر بلن.
زور بالقلر توسلی یوزدی شوب کره یسرلر سودا.
قوش بولوب اوچدی هواده تورلو اوچقچلر حاضر،
شاولاتوب اوتکانده بزگه ایتدی: «عبرت!...» دیب ندا.

۳

ایندیگی طورمشقه هیچ ممکن توگل تطبیق ایتو
«اوغلام اوغل هم قزم قز...» سوزلرن «یکباو» قدا.
«قازی، قوزی، قاز، قز، قزلر...» تله ونی حضرتم،
ایندی موندی واق دعالرنی قبول ایتمز خدا.
بار مالکنی صرف ایتوب صارت قرده شم بای، «حاج شک»
ایله سهک «سنت طوبین». کوت - بخت و ملکگدن جدا!
سزده ایتمهک منلانکه بر «مغیچه - ساقی (۱)» اوچون
«یوزده گی میگگه سمرقندلر، بخارلر فدا!...»

۴

نفس شیطان یک یاوز اول هر آدمنی آزغرا
آزغرا طورغاچ نادانلرنی یولندن یازدرا؛
اما آندن ده یاوز بر نرسه بار اول: «ایچکیلیک»
اول خلغنی یورت - یرندن هم دینندن یازدرا!
س. بابیچ.

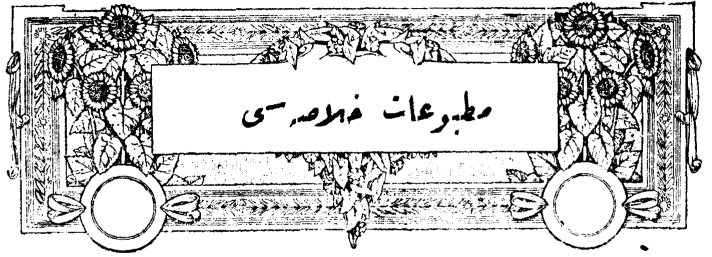
یتدی چاق غفلتلی یوقلاودن اویانورغه و چاق
یتدی، مؤمنلر، ایتزگه تکرینگ آمرن آدا؛
«بارچه مز صالریق آلهی ییگه، بتسون آیرلوا»
ایزگی اسلام دیناسن یاقترسون انوار الهدا...
عبدالله عبداللین.

قطعه

(*) تیان شان تاوینک ابک ییوک نقطه سی.

(۱) - - مغیچه: مجوس بالاسی - قایقده خدمتیچ بالاسی.
ساقی: ایچروچی، صوغاروچی - قاقاق آیسیاتتی.

مطبوعات فخری

تورک، دینانک اڭ گوزله قطعه سینه حاکم بولوب. آوروپا برله آسیانی برلشدردیکلری حالده اجتماعی حاللرینی اصلاح قیلورغه موفق بولمادیلر. دنیاده بولغان ملتارنک هر بری اوزلرینک اجتماعی حاللرینی اصلاح قیلوب شغلاندیکلری بر وقتده تورک بر طوغورده اصلا حرکت کورستمدیلر. حتی اوزلرینک قول آسترنده بولغان واق ماستارنک اجتهادلرندنده عبرت آلا بلمادیلر. اوشبو حاللارنک نتیجه سی اوله رق هر بر معامله لری بانقر و تاق غه اوچرادی، بر اشلرینی ده اوچینه ایاتوب یتشدره آلمادیلر. ذهنلری تارالیدی. عادت گنه اشلر گه ده عقللری یتیمی طورغان بولدی. بو فلاکتارنک باش سببی تورکلرنگ اوزلرینک ملتیلری ایله شغلانماولری و ملیت مسئله سینه اهمیت بیرماولریدر. ملیتاری برنچی مقصد ایتلوب طوتولماو سببندن اجتماعی و اقتصادی اشلری خراب بولدی. مونک عیبی تورکلرنگ عالماری و محررلری اوستینه توشدر. مونلر تورکلرینکی تدقیق ایتمدیلر. اوزلرینک کیملر ایکنلرینکی تیکشرمادیلر حتی اونوتدیلر. هر اشلرنده مونلرینی رهبر ایتوچی عوام خلقی، طبیعی مونلر یولندن کیتوب آخرنده بر فلاکت چوقرینه کیلوب توشدیلر. بو طوغورده عیبلی، بز عثمانلی تورکلری گنه توگل بلکه باشقه تورکلرده ایچینه چوموب یوغالوب بتکلر ایدی. اوزلری هستقل بر تورک حکومتی بولوب عمر سوردیکلری حالده سلچوق تورکلری بتون رسمی کاغدلرینی فارسی تاندن یازارلر ایدی. آزاده بر سلچوق پادشاهی رسمی یازولرینی تورکجه یازدرغه باشلاغان بولسه ده بر طاریدن بوتقه بولمادی. مغرب طرفینه دریا روشنده آغوب بارا طورغان تورک ملتینگ اوز اوزلرینی بو قدر اونوتولرینه نی قدر حیران قالونسده آز بولور. آنا طولی ده بولغان خرسیتیانرنگ بیک کوباری تورک و مسلمان نسلینه منسوب بولدقاری حالده مجرد اوزلرینک تورک ایکنلرینکی اونوتولری سببندن باشقه لرغه قاتشوب آنلرنگ تالرینی، عرف و عادتلرینی قبول ایتکان و شونک نتیجه سی اوله رق مذهبارینی آلوب خرسیتیان بولغان خلقلردر. بزنگ ایسکی عالملمز تورکلرینکی بحث ایتمدیلر، شرح وحاشیلر برله دنیا طرفلرینکی حالده ملیت بحثینگ فائده لرینی آکلی آلمادیلر. مونک ضررلی نتیجه سینی بو کونگی تورکلر و بو کونگی مسلمانلر کوره لر، موندن صولکده بیک اوزاق زمانلرغه قدر کوره چکلردر.

مروت فنونه. مملکت مزده تجدد و ترقی آرزوسی بار. هر کیم: «بزگه طریشو لازم، اجتهاد ایتارگه کیرهک» دیلر.

اهنهاد. تیر یول و پارا خودلر، تیلیفون و تیلیغرافلرنگ عمرنی اوزایتقانلرینی آکلاوچیلر آز بولمسه کیرهک. ایکن بیوک سلام حکمتی بولغان: «لیس للانسان الاماعی» سوزینه اعتبار قیلورغه تیوشلی. «آدملر ایچون اوز اجتهادلرینک طشندنه نرسده یوق» دیک «آدملر ایچون اوز اجتهادلرینک طشندنه حیات و عمرده یوق» دیکدر. مونک معناسی آدملرنگ عمرلری، حیاتلری برر تورلی فائده لی اش برله اوتکان ساعتلردن گنه عبارتدر دیک بولور. یورتدن یورتغه کروب آشاب یوروچیلر، ایرته دن کیچ گه قدر قهوه خانه. پیوا خانه لردن اوطور و چیلر و پوچماقلرده ایبهک سلکتوب کون اوزدر و چیلرنگ. آدملرنگ حسابلرینی یازوب یوروچیلر گه مشقت واش آرتدرمقدن باشقه بر فائده لری ده یوقدر. بو ایرته دن کیچ گه قدر یورتدن یورتغه کروب آشاب یوروچیلر و کونلرینی قهوه خانه و جای خانه هم پیوا خانه لردن هم پوچماقلرده اوتکار و چیلر شول اوزلری آشاغان و ایچکان نرسه لری حقدن تفتیش ایتسه لر ویندی کوچلر، مشقت و زحمتلر سببندن شول حاللر گه کیلوب بتوشولرینی فکر ایتسه لر «یوق آدم بالالرینک بو قدر زحمتلر ایله میدانغه چیقارغان نرسه لرندن فائده لوب غنه حیوانلر روشنده یوررگه یارامی، بزده شولای طریشورغه، انسانلرغه خدمتلر کورساتورگه بورچیمز» دیگان براوی کونلرینه کیلور و شونک سببلی اوزلری ده سی اقدام یوللرینه کرلر ایدی. یول یورولرنگ بیکلله نووی و تیز یورونک عمر اوزایو غه سبب بولغانانی بیک معلوم. الک زمانلرده تورکیا اسکله لرندن آمریقاغه قرق کون بارالر ایدی. حاضرنده توقز کونده یتسه لر. بو توقز کون باروچینک اوتوز بر کون عمری، فائده بولوب قالادر. بو نرسه عمر اوزایووی بولمی، نی بولسون؟ مونک مثاللری بیک کوب، هر شهرده حتی هر اولده کورولوب طورغانانی سببندن تفصیلات بیررگه لزوم کورلمیدر.

اقدام. بتون ترقینگ باشی اجتماعی اشلرینی اصلاح و تأمین قیلودن عبارتدر. اجتماعی و اقتصادی حاللرینی اصلاح ایتسه گان ملتله هیچ وقتده ترقی طرفینه یول طوتمازلر. تورکلر، اجتماعی و اقتصادی حاللرینی اصلاح قیلورغه اڭ محتاج بولغان قوملردر.

و مدد صوراب مزار شریف ایچون قربانلر بوغازلاولرمز، علم تحصیل ایتوچی شاگردلر مزنک بوده نه و اته چ صوغشدرولری، آشق و کارته اویناولری، جوانبازلق قیلولر. مسافر خانلرده سفسطه سویلهب و طغلاب او طورولر هر بری فساداخلاق سبیلر نندندر.

المقطف • بو کون آمریکا و آوروپاده خاتونلر مسئلهسی بیک کوتارلوب بارا. خاتونلر بیک کوب اشلرده اوزلرینگ حقلری ایرلر برله بر تیگر بولونی طلب ایتلر. بو طوغروده خاتونلرنگ طرفدارلری کوندن کون کوبایه. بو کونده خاتونلرنی ایرلر برله تیگر، صابلاو و صابلانو حقلرینه قاتشدرغان مملکتلر بایناق کورله در. حاضرنده فینلانديهنگ پارلامینتوسنده او طوروچی خاتون مبعوثلر بار. مونلر دینلرگه منوب خطبهلر سویلیر، بحث و مناظرلر قیاشلیر. کامیسیه لرده خدتلر قیللر. داقلا دلر یاصیلر. بو اشلردن ضررلی نتیجه کورلما دی، دنیا ده بر اوزگارشدن بولما دی. لکن هر بر اشده خاتونلر، ایرلر برله بر تیگر بولونن عائله نظاملری بوزولود، دیب قورقوچیلر یوق توگل. شولای بولسه ده بو اش ایندی توقالماز، یواش یواش بولسه ده همیشه آغه بارر. خاتونلرنگ نیندی اشلر اشله ولرینی بلور ایچون پارلامینتو زبستوا. شهر اداره لرینی تیکشدرگه، صابلاو مجلسلرینی کوررگه حاجت یوق. بلکه زور شهرلرنگ بازارلرینی، بانق و هر تورلی محکمه لرینی، زاوود و فابریقه لرینی، هر تورلی صناعت خانلرینی کورویته در. اوشبو یرلرده خدمت ایتوچی خاتونلرنگ صانلری ایرلردن کوب بولماسلر آرده بولمیلر. «نیویورک» شهرنده بولغان سودا کاتتورلرنده اشله وچی و نیندی الوغ مسئولیتی اورنلرده خدمت ایتوچی خاتونلرینی کورویچیلر ایچون کوب عبرتار بار. مونده الوغ غزته لرینی، الگ اشکللی تجارت کاتتورلرینی، الگ زور بانقلرینی اداره قیلوب طوروچی خاتونلر حسابسز کوبدر. «نیویورک» ده الگ دهشتلی بنالرینی قاراب صادره طورغان خاتون ارختیکتورلر و آدوا کاتلر بار. الوغ بر شرکتنگ مدیری اوشبو کونده مس الیزابت اسمنده بر قز بولوب یلغه یوز ایللی مگ صوم وظینه آلوب طورادر. «چیقاغو» ده دورت میلیون آلتون بایلقی بولغان بر خاتون بار. بتون اشینی اوزی اداره قیلده در. آمریقاده «کفتکی» ولایتده بکرمی اوچ باشلرنده بولغان کاترین اسمنده بر قز، برنجی درجه ده بایلردن بولوب مامق اورلغندن مای یاصاتوب کسب ایته. ایرلرنگ ذهنلری یتمی طورغان اشلرینی اوزی باشقاره در. حلوا ایله صاتو ایتوچی ایکمنچی بر خاتونسنگ توقز میلیون آلتون غه بایانی یتته در. آبتینگ طوتوچی کورادو اسملی قزنگ بللق سوداسی ایکوز مگ آلتون حساب قیلنه در.

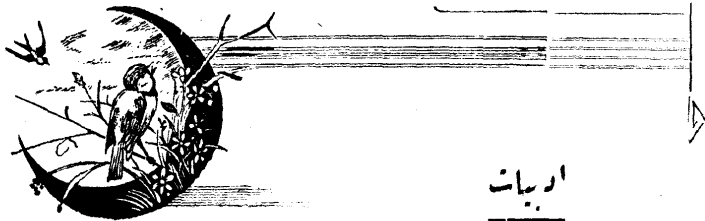
لکن بزده علمی ایمان بیک ضعیف. بز ترقینی آرزو قیلده مز لکن علمی ایمانمز ضعیفگی سببندن آنک یوللرینه کرشه آلمیمز. قوری آرزو، قوری فرض و خیال برله بر نرسه ده بولماغانلی معلوم. اگرده علمی ایمانمز ضعیف بولماسه ایدی بز قوری آرزو برله طورماز بلکه بو خصوصده بز دن مقدم ترقی ایتکان ماتلر یوللرندن یورگان بولور ایدک. اوز آرمزده کوبی آزمی فکرلری آچلغان و شوشی ملت گه خدمت قیلوب طورغان آدملمز بار. بز شونلرنگ درجه لرینی ده تقدیر ایته آلمیمز. ترقی ایتکان ماتلرینی استخفاف قیلونی بر نرسه گده صاناهیمز. تجدد حرکتلری ملت ایچنده بولغان اجتهادلی آدملرینی تحقیر قیلو و ترقی ایتکان ماتلرینی استهزا ایتو ایله توگل بلکه آنلرنگ قدرلرینی بلو و شونلرنگ یوللرندن یورو برله بولور. ترقی ایتکان ماتلر، اوزلرینه یول باشچیلق قیلوچی آدملرینی لازم درجه ده احترام قیللر و باشقه لرغه شونلر ایله افتخار ایتلر. بو مسئله نی ییکل کورمک و هر کیمنی استهزاء و مسخره قیلماق مات ایچون ضرردر. موندی کشیلردن کولوچی سطحی آدملرنگ ضررلری آندان طوغمه جاهلرنگ ضررلرینه کوره بیک کوب اوش آرتقدر.

صرای تورکستانه • بالارمز سیکر اون یاسلرگه یتوب تقلید حسلری او یانغان وقتلرنده بزله، ادب بیرمک قصدی ایله ادبسلک تعلیم ایتهرگه باشلیمز. سوز سویله رگه اوگرده نه طورغان وقتلرنده بزله بالارلرینی سوز سویله و دن منع ایتهمز. اوشبو سببندن بالارمز اوسوب کشی بولدقلرندن صولکده سوز سویل بلمیلر، قزاروب بورتوب عجز لکده قاللر. بیک کوبلرمز بالارلرینگ آلالرنده عشق یتلری و فساد اخلاق غه مضی بولغان سوزلر سویلیر و بو اشلری برله بالارلرینگ اخلاق لرینی زهرلیرلر. اوشبو یاش وقتده آغان تربیه مز سبیلی بزدرده مدانه شایع بولدی. بز هر کیمنگ سوزینی ایشتدیکمزده «بیک معقول! خوب!» دیب طورامزده شول آدمنگ باشی آزغنه بر طرف غه بولسه آنک سوزلرینی تحظه قیلده مز، کوله مز. بز بالارلرینی جینک گه اوگرده ته مز. بتون دنیا خلقی بالارلرینی تربیه قیلو عامینه اهمیت بیردیکلری حتی اوشبو فتنی مکتبلرده شاگردلرگه تعلیم ایتدیکلری حالده بزله موننگ اسمینی ده یاخشیلاب بلمیمز.

صرای فرغانه • بز اورتا آسیاده طوروچی روسیه مسلمانلری اتفاقسزلق و علمسزلکمز سببندن تنزلده مز. ختنه طوی طوغروسنده بولا طورغان او یونلر مزنک نتیجه سی نامشروع اشلرگه مبتلا بولوومز و قرضدار قالوومزغه سبدر. اولکلردن استعانت

اربیات

امید که

(ژوکوفسکین)

امید! ای سماواتک صبرلی ایلجیسی! مین سینی، سیندن
صوقلانوب شادلانومدن. مدحاب ثنا ایتک بولام. ای شادلقنک
ایبدهشی، ایش مینی ده سینک ملکانه یلما یووک میگا مکافات
بولسون.

ای آلهی! بارچهسی ده سینک بله ننگه طورالر، سینک
بله ننگه صولیلر بیت. سلطاندن کتوچیگه، برنجی بختلیدن بتون
دنیا طرفندن سورلگان آخرغی فقیرگه قدر سینده گنه لذت هم
جوانچ مطالبالر.

خان، سیندن باشقه، اوزینک تخنده، تیره یاغن نه یاه ندرگان
عظمت و نور اچنده، انک حرمتینه ایتولگان ماقناولی خطابلر
اچنده، بختسز.

قهرمان، سیندن باشقه اوزینک نشاطدن صوونا، محروم
بولار. محاربه میدانینه اوچقان وقت سین آنی جانلاندراک هم
قانع بویالغان جسدلر آراسنده، توتون ایله طولغان خرابه ده سین
آکا مظفریت و شهرت علامتی کورسه تهسک!..

سین، شابر تیرگه باطوب بیرن طرمالاب یورگان ایگونچینک
صابانن یورتهسک هم آنک بو طرشاغینه، بو خدمتینه یومارد
مکافات وعده ایتوب حالسزله نگان قولینه یاردم بردهسک!..
سین، مدهش هم نباتسز دیکسگرنک، تیره نوچی (صرتلری)
طولقلری بونچه یراق یرلرگه یوزوچی که چیگه، تیزدن آنک
مشقتلی سفرینک نهایتی ته چکن هم آنده، آنی کوتکان حسابسز
خزینهلر بارلغن خبر ایتوب یوره گن شادلاندراسک و شولای ایتوب
آنک کیمهسی ایله اداره قیلهسک!..

سین، بر طوقتامی بالالری ایچون طرشقان نازک آنانی
شادلاندراسک. سین آگا، بالالری کیهلچکه آنک ایچون بر
زینت، بر ترمک بولاچغن سویلیسک ده آنک کوزلرندن شادلق
یاشرلی چغاراسک!

سین، آدم اوغللری طرفندن طاشلانوب، یالانچاق طاشقه
باشن قویوب آه و فغان اورغان فقیرنی جواتاسک، آنی تسلی
قیلهسک: سین اوزکنک ایزگی قولک بلهن، آنک آلجان،

آمریقاده موندی زور اشلر باشقاروچی خاتونلر بیک کوب.
لکن بالا سویو، قارنداش قیلهنی یاقین کورو و شفقتلی بولو
طوغروسنده مونلرنگ باشقه خاتونلردن بر آیرمه لری ده یوق.
شونک ایچون خاتونلر، ایرلر برله بر حقوقده بولو سببندن عائله
نظاملری بوزلودن قورقورغه اورن بولماسه کیرهک.

الیهول. آمریقانک بیک کوب ولایتلرنده خسته کشیلر
آراسنده نکاحنی منع ایته طورغان نظاملر چیقدی. نسللر بوزماسون،
خالق آراسینه سرایتلی خسته لکلر تارالماسون ایچون بعض بر
ولایتلر، نکاح کوتندن اونیش گنه کون مقدم دوقتورغه کورلونی
واوزینک سلامت ایکانلگی حقنده شهادت نامه تابشرونی شرط
ایتوب زاقون توزودیلر. دوقتور شهادت نامه سندن باشقه عقد
ایتوچیلرنی وقاروده مساهله قیلوچی دوقتورلرنی بیک قاتیغ
جزالرغه دوچار قیلورغه یاصادیلر. اورچورگه، باشقه ملترلرنگ آباق
آستلرنده تابتالمازغه تله گان ملترلر ایچون اوشبو نظاملرنگ اجتماعی
واقصادی، صحی و عمرانی فائده لری بیک کوب بولاچقدر.
بزنک مصر مملکتتمز، مدنیت طوغروسنده اوروپا مملکتلری ایله
بر درجه ده در. لکن بزورده سفاهت یولاری یگرهک ایرکن بولو
سببلی، خلقلر و خصوصاً یاشرلردن کوبلر سنماهت گه چومدیلر
واوشبو سببندن بیک کوب عائله لر، آغولی خسته لکلر ایله مبتلا
بولوب بارلر. اگرده بو حاللر همیشه شولای دوام ایتسه بو
خلقلرنگ استقباللری بیک قورقچیلدر. عقللی آدملر و ملت
رکنلری بو مسئله نی تیکشورگه و چاره لر تابارغه تیوشلی ایدی.
بزرگه کوره مونک بردن بر چاره سی آمریقاده غی کبی خسته
کشیلر آراسنده نکاح یورتونی نظام برله منع قینمقدر. نکاح
قیلورغه تله وچی یکتلر اوزلرینک سلامتکلری حقنده، اونیش گنه
کون مقدم دوقتور طرفندن بیرلگان شهادت نامه تابشرونی الزام
ایتمکدر. بز بو طوغروسنده زاقون چیقارونی مصرنگ تشریح
(مبعوثان) مجلسندن طاب قیله مز.

عبرتلی سوزلر

خلق حضورنده بولغان اوکت، اوکت توگل بلکه سوگودر.

حیاتک لذتی و برکاتی، ایزگولک قیلوچیلرغه غنه معلوم

بولور.

کوب لطیفه سویله وچی، کوب یا کثشور.

(زور طالبی) ایله قز قویوب توگهردک شکلده اوطورغان مالداپای، ایدمه شلرینک کوك یورغانی ماقتاو ایچون بورنغی قارا یورغا، قولایر کویلرن گوزهل صدا بلهن قوشلوب آیتکان اوله کتری، (جر) آگا قوشلغان شلدرچه صو، ماطور قوشلرنک طاوشلری، طاو آغاچلرینک ده بولارغه طابا قاراب قچقرووی، مالداپایغه ئلله نیندی آیتوب بترماسلک نشاطلر بیره در ایدی. آنک اول کوك یورغاستدن باشقه کوز تولکی، بوری قوغانده منوب چغا طورغان چابار صاری آطی ده هیچ بر آطنی آدینه چنارمی، به یگیلر دهده همان برنجی پرینزی اوزینه گنه آادر ایدی. مالداپاینک آتاسی «چیشهن» قارت ده یالغز اوغلن اوته یاراتوب آنک ایچون چلقینک اچندن ایگ شب یورغا، یومشاق جیله طورغان آطلرن طوتدروب کوشله گن ایهر طوقم اوستنده گنه یورته طورغان ایدی. شوگا کوره مالداپای، بوز بالالر اوزندن جیرلانغان، اوتکانده گی قارا یورغا، قولایر کویلرن بیک اخلاص بلهن طسکیدر ایدی. چیشهن قارت اوزی «بی» بولغاچ بالاسی ده قدرلی. قایدده بازدهده باراجغی آلدن بیلگی، خلق آنی حاضرله نوب کوتلر. یولده نیده اوچوراسه آط اوستندن توشوب، کورکه کلرینه قوللرن قویوب ئلله قایدن سلام بیرلر، اول اوتکاچکنه یوللرینه بونالهلر ایدی. چیشهن اوغلی، چیشهن ایرکسی دیه کوب قبیلهرگه معلوم بولغان، هر کم آنی آتاسی شیکلی بی بولور، آتاسی کبک یورطقه باش بولور، دیلر ایدی.

چیشهن قارت اوزی ایسان وقتده قدا بولغان کشیسینه قالک (مهر) مان تمام بیروب، کیلونن توشردی. اوغلی بلهن کیلونه سسوت کبک آق کیزدن اوی تگوب ایکسن بوله ک قویدی. طاتلی خیاللر ایله اوسدرگان بالاسینک بر آزغنه بولسه ده آلدنده خدمتن کوره آلمی، آصاقال چیشهن قارت قارتاق خسته لگندن تولوب کیتدی.

کوز تیو قورقوسندن باشینه اوکی (۱) جوننی طاغوبقنه اوسدرگان ایرکه مالداپای، یگت وقتنده غی عرف، عادتن همان طاشلیسی کیلمه دی. یاش چاقده اوزن نیچوک یوغاری درجه ده کورسه، ئلی ده شول یورغاسی اوستنده تله سه قایدده باروب، مهابت و ساطلتلی روشده کورنمک، خلقنک ده حسن توجهن اوزینه قراق ایله ندرمک بولوب، بیگره کده آتاسینک نامن بوغالتمی، آنک شرف و ناموسن صاقلاب اوزنده آتاسی بولندن آلوب باررغه طرشمق ایدی. اول فکرنده مالداپای بتونله ی یاگش کیتمه گان ایدی. کیله چکده ایلگه باش بولور، خلقنی ده اوز یاغینه (۱) مهچی باشلی بابلاق.

اینتککان کوزلرندن پرده نی کوتاره سگ ده یراقده کیله چکن کورسه ته سگ؛ اول قاری هم آنده اوزینک چیککان عذابلرینک نهایتن - قبرنی - آندن صوگ جناب حقنی، آندن عمرلک شادلقنی کوره؛ شولارنی کورده ده، اول چداملق ایله قوراللانان. سین، زنجیر ایله بوغاولانوب، طوغانلرینک یوره گنده، اوزینه بر طامچی اولسون قزغانچ حسی طاباغان محبوسینک قارانتی زندانن، جوانچ نوری ایله یاقتراسگ! سین، آنک بویوقعان کولکنده نشاط طوغندراسگ هم آنک یوره گینک جراحیتنه شفالی دوا سالاسگ!

ای، بزنگ صاعشلر مزنی تهمله ندرچی امید! شوشی حیاتنک قارانغو یولنده میگا یولداش بول! یولداش بول میگا، عزرائیل ابدیت قابقاسینک سرلی ایشکن آچوب، مینی، سینک قوچاغکدن آغان و منگولک قناتلرنده، مینی ایگ یاخشی، ایگ سعادتلی و ایگ راحت دنیاغه ایلتکان وقت قه قدر میگا یولداش بول! . . .
عبدالله حساموف.

مطبه

مالداپای

اوزون بویلی، سیمز جوان، قالون بیتلی، کیگ صحراده یاشاچی مالداپای، آتاندن صوگ مگرچه قوی، جلقیغه خواجه بولوب قالدی. صحرانک شرق طرفنده کورنگان کورکام منظره لی مهابت بیوک، اوستنده آب آق قار یاتقان «آلا طاو» آراسندن کموش کبک شلتراب آققان صولری، تیره سنده تورلی چاچکلر ایله طولغان بولونلری، آندن ایسکان ایرته، کیچده گی ته ملی ایسلی جیللری، مالداپای اوطورغان صحراغه ئلله نیندی توصیف قیلوب بترماسلک بیزه کلر بیره در ایدی. اوزی یاش، آتاسی تری وقتده صایلاب آغان. باشقهلر کورسه آنک یورشینه حیران قالا طورغان کوك یورغاسینه منوب، بوز بالالر بلهن اولدن اولغه قزقلی کیچهلرگه، قای وقت طاو بویلرینه او اولرغه بازدر ایدی. ایس کیتکچ طبیعت، برکتلی آغوم صولری، ایکی یاغندن تزلوب کیتکان ئلله نیچه تورلی آغاچلری، کچولک بوتاقلرینه قونوب صایراغان طاو سانده بوغاجلرینک صزا طاوشلری، اورطالرینه چاره

مکړ چه خلق ایچون: یوز بیه، اوچ یوز قوی صویدروب نلله نیچه صابا قمرده حاضرله تدی. قوناقلر ایچون مخصوص تکلگان کینز او بولرنگ ده صانی اوچ یوزگه یته در ایدی. آندن باشقه ایک مشهور کشیلر توشه چک او بیلرده یاصلغان تکلفات ایتوب بترگیسز ایدی. طوی حرمتینه آط چاپشدر، کوره ش یاصاو، آط اوستنده تورلی او بولر اویناو شیکلی اشلر تمام بیرینه یتکرلدی. باطریق کورساتورگه طریشوچیلر اچندن ایمگانگان و اولگانلرده بیک آز بولمادی. مونه اول زور سنت طوی مالدابانی طاعی ده بر قات کوتاردی. هر کم، کورگان و ایشکان آنک حقدغه سوبلی باشلادی. قایده بارسهک آنک آش اوزدرروی، آطر چاپدروی، فلان کشینگ آطی اوزروی، نلله کم لرنک کوره شده باطر بولوب چغورلی، یاش یگت مالدابانگ شرف وهمتن آلا قاشنده قات قات اوسدردی. اول تلرده داستان بولدی.

*.

ماطور آلا طاو بویلی قزقما سلق بیرلر توگل ایدی. قوی ارمانلی طاو ایته کبری، آنده اوسکان هر تورلی آغاچلری، اوزلکمی آغوب یاتقان واق شلدرمه صولری بو بیرلرگه بتمه سلك حیات و جان بیروب طورغانلی ایچون، کشینی بر کورو بله نوک اوزینه مفتون ایته در ایدی. سوزده که نوب کیلگان طاو ایته کلرندن افقغه طابا جابلوب کیتکان کیگ صحرار کشی که طاعی ده آیره راق عظمت بیردر ایدی. مونه غی بیرلرنک شول قدر گوزله، صاف آلتون ایکنچیلکن مالدابای جنسده شلرینه بتونله ی باشقه بولغان، کون باطش یاغنده غی ایکنچی بر خلق ده بیک یاخشی بلوب آغانلر ایدی. یراق یول یوروده بیک مشقتلی ایکنینه قارامی، آلا هر وقت بو یاقغه کیله لر، بیرلرنک اصل هم بوش یاتقاینه صوقلانلر ایدی. اوز ایللرینه قایتقاچده بو یاقفی ماقیلر، و طندا شلرندده شول یاقغه کوچوب کیتارگه قزقدرا لر ایدی.

بولار شولای بر یاقدن یر قاراب ایکنچی یاقدن کوچنه ده باشلاغانلر ایدی. دین هم معیشتلری آلا طاو خلقینه بتونله ی باشقه چه بولغان بو صوگغی خلقنگ کوجووی آرتقاندن آرتادر ایدی. آنلر قول کوچلرینه بیرلگان، طرشوچان، ایگونچیلک بله کون کورونی یاراتوچان اجتهادلی خلق بولوب، آلا طاو لیلر ایسه ماللرن طاودن طاوغه قاولاب، ایرکنه ب کیمکایوب یوررگه اویره سگان بر خلق ایدی لر. بیرلری نی قدر یاخشی بولسه ده ایگونچیلک که هیچ ایسلری کینمی، نلله لر قایده، کیگ صحرالرده تارالوب یوری بیرلر، کوکلرینه بورونفی آتارینگ زاک (عرف، عادت) لری تمام سکشکان، آلا هر هیچ فایحان شول بورنیلقدن آپورلاچق توگل ایدی. تکبیر همان اوزلرینگ اشلرن اشلی بر دیلر،

آودارو ایچون آنارده واسطه بولورلق نرسه لر یوق توگل ایدی: صحرانک تله سه نیندی یاخشی بیرلرنده جابلوب یورگان قارا مال (جلقی، صیر) اول ماللرغه مالدابانک ایبه بولوی، آتادانی، خلق آراسنده غی زور شهرتی، آنک استقبالی ایچون آچلغان بر آق یول ایدی. آنک کیلشمه گان اشلرندن بر ایکیسی: اوته قومسز - حریصلغی، ماندن هیچ بر طویمی، کیرهک نیندی یول بله بولسه بولسون مالغه مال آرتدروب اشنی بایلق آرقلی قولغه آورغه طریشووی ایدی. آنک بار تله گانی، آکا بر آدمده تیک چقمی فقط یالغزی یاخشی آنده بولوب، ایلنده آنارغه مساوات دعوی قیلغان هیچ بره ونک چقماوی مطلوب ایدی. شول وقتده غنه اول اوزینگ او یلاغان پلانلرن وجودگه چغاروب میدانغه قویا آلاچق ایدی.

اوقو، یازو بلمی، اوز قرداشلر (تیکداشلر) نندنه توبان قالغان مالدابای، همه اشن قارا کوچکه صالورغه، خلقی ده اوزینگ قارا عقلی بله جیکارگه طریشادر ایدی. آتاسی زمانته قاتناشوب یورگان، آتاقی آقصاللر، اولگی یورش کیلوشلرن همان اوزگرتقی بونارغه ده کیلوب گه بله شلر. آتاسینگ قیلغان خیرات و یاخشیقلرن بره بره صانیلر، ایذگولک بله یاد ایتلر ایدی. ره تدن مونی ده قالدرمی کوککه چغاروب ماقیلر، آنک زور بر ذات بولوب، کیله چکده آتاق ایبه سی هم یورطقه باش بولاچغن آدان بلدرلر ایدی. شونک ایچون آندی کوکلن کوتاروچیلرگه جلقیسینگ اچندن مونه دیگان صایلاب بولهک ایته، آلارنگ ده کوکلرن تابا طورغان ایدی. اول اوزینگ حالندن بیک شاد ایدی. شاد بولماسلق ده توگل ایدی. طوغاندن یرلی جیل بله یا کغرده تیمه گان مالدابانک آدینه آقصاللر، یتمش یاشار قارتلر کیلوب تزلرن بوگه لر، ایتوب بترگیسز مبالغه لر یله آکا «مداح» بولار ایدی. اوزندن هیچ کم اوستن بولا آلمی اوینده یورگان مالدابای، موندی بترگیسز کوتارولردن صوگ بر امیدینه بیسنی آرتدردی. بایلیغی ده مول. عوامنک قاراشیده کوندن کون آنک یاغینه اوغان توسلی بولغاچ، اول اوزنده نلککی یاشلک وقتده غی زورلق، اول وقتده غی درجه دن باشقه تاغی ایکنچی بر تورلیرهک بیوکک سیزه باشلادی. چن چندن اوزنده «مین» لک طابدی. بایلق قاتش آرالاشقان ایرکه لکده آنی بیک زور ایتدی. اول کوندن کون اوز اوزینه زور بولوب کورندی. دان چغاررغه اوته اخلاصلی بولغان مالدابای بردن بر اوغلینگ سنت طوین یاصامق بولوب تیره یاقدن بایشاق یراق بیرلرده کی آتاقلی کشیلر نی چاقرندی. طویغه کیلوچیلر نی صیلاو، آنلرنگ کوکلرن طابوده هیچ بر کیمچیک کیرمی، قولندن کیلگان بر نرسه نی ده ایامادی. جیولغان

ئالە نىندى خياللىرىغە چومدىرا، اول اوزىنىڭ مال آرتدىرا آلمايىنە جىدىن پوشتە . چىدامسىزلا ئەيدى .

بىرىنىڭ تارىپى بىلەن بىر، قومسىز مالدا باينىڭ كوكلى دە يىك تارىپىدى . اول اشىنىڭ آغە كىتە آلمايىنە تورلىچە چارەلەر ئازلەب قارادى . آنىڭ كوكلى ئالە قايدىن باشقە بىر كىك ، راحتلە نوب ياتا تورغان اورون ازلى ، طورغان اورىدىن اوچوب كىتەردى بولوب طالپنە باشلادى . اول اوزىنىڭ كىك ياقىن كورگان قايسى بىر ايدە . شىرىنىڭ دىملەوى بويىچە كىك يىر ئازلەب خاتون ، بالاسى وبتون ماللىرى ابلە قىلدى . چىنە چىغوب كىتدى . بىخت يولدىزى ھەم كىلە . چىكەگى بىتون ياقىنى كونلىرى شونەغە بولاجىق دىب اويلاغان مالدا باي آندە بارغىچ اول امىدلىرىنىڭ باشقە چە چىققان بىك تىز كوردى . خونخوز طىبىتى « قالماق » لىرىنىڭ قاراماللىرىغە بولغان اوزلىكىسىز ھوملىرى آگا ھىچ بىر طىبىتى بىرمەدى . طىبىتى ياشاۋ ، مال آرتدىرۇ فرضى بىلەن وطن طىبىتى يىراق يىردىن كىلگان مالدا بايغە بىختلىك كوندىن كون آرتدى . طوراً تورغىچ ماللىرىنىڭ دە سانى دورىدىن بىر اولوشكەگە قالوب ، اولكى طىبىتى بولدىن نىچە مرتىبەلەر ناچارراق بولغان طىبىتى بولدىن چىكە قالدى . قارائى دورى استىنا آراسىدە قالغان شىكىلى تامام عاجىزلىككە توشوب ، مالنى قايا قوبارغە بىلدى ، ياگىز باشى ، خاتون بالاسى نىچىك قوتقارۇ امەلىنە توشدى . مرتىبەلەر قالماقنىڭ جاۋ شىكىلى كىلوب ھەر وقت چىقىلدىن ايداب كىتولدى ، آنىڭ اوستىنە اوزىدە بىر نىچە مرتىبە طوتوب قىنولدىرۇ آنى سىزلاتدى . اول نىقدىر سىزلا نىسەدە آندەغى كورگان خورلىقغە قارشى طورىرقى آندە بىر كوچ ، قوت بوق ايدى . بارسى باشباشداق ، يارىم يورطى نظام آستىدە ياشاگان مالباشارلىرىنىڭ طالاولىدىن قوتولا آلمايى . آندەغى تورە سانالغانلىرىدىن بايتاغىنە بولەكلەر ، تورلى ھىدەلەر بىرور كوكلىدىن طابارغە طىبىتىدە آلەندە ياخشى ، آرتىدە مىسقل كوزى بىلەن قاراغان قىلدى تورەلردىن فائىدە كورە آلمايى . چونكى قالماقلىرى مالدا بايغە قاچقىن دىيىكەنە بورتەلر ايدى . مالدا باي سوك چىكەگە كىلدى ، آنىڭ بويىكى بىردە چىدار ھالى قالمادى . بىر كون اول ياگىز كىز اوبى بىلەن طالاولىدىن قالغان بىر نىچە باش چىقىسىن قولا ب كىرى اوز وطنىنە قايتورغە چىقىدى . غىرائىتەدىن اوتكان وقتىدە : قوتولدىم بو ياوزلردىن دىگان شىكىلى ايتىدىر بىر اوستىدە آرتىنە بولوب قارادى دە ، اجىن اچىكە تارتوب كوكران بىك نى كىرىگان رەۋىدە بىتون كوچى بىلەن بىرگە بىر توكردى . كوز كىرىنىڭ قارىلى ياگىزلى صوق كونلارندە كوننى تونىگە قاتوب قورقۇچ ، تار يوللى بىك طاولر آراسىدە رەتلى بوقى كىرى ، چودەگان . آرقلىدىن بىرورەس

اما توب خاقتىڭ آلاىغە بولغان مېتىللىرى صوق بولوب آلاىغە قاگىغان باشلىر دىيىكەنە قارى باشلادىلر . اولكىلر زامانە تىمر كورە كە كورمەگان بىرلر ، حاضر تورلى ياقىن صوقا ، صابانلر بىلەن سورلدىلر . مالدا باي دە شولايوق اوز اشىدىن قىل چاقى دە ايتورلورغە طىبىتى ، آنىڭ ايدە شىرى دە نى بىوراسىغە كوتوب طورالر ايدى . آنىڭ « بى » بولغانىدە دە ۴-۵ يىل اوزغان اول اوزىنىڭ مقصودىنە تام يىتوشكان ايدى . شول مىنە بىلەن بىر وقتىدە اورنلاشقان جىر ، ظلم دە آندە عادىدىن آشقان ، تورلى چىلەر قوروب عوامنى دە طالاولغە اوستارغان ايدى . قدا قداغىلىق آراسىدە چىققان دعوالر ، اوغرىلىق اشلىرى و باشقە مېتىللىرى ھەم سى مالدا باينىڭ آلەندىن اوتەرگە توغرى كىلە ، شرعى و عرفى مىسئەللىرى بىتونى آنىڭ چىشونىنە طاپشورلادىر ايدى . قىستەسى اول اوزى شرىعتىچى ملا ، اوزى « بى » ايدى . مالغە اوتە خىرىصاغى بىلەن شىرت طابىقان مالدا بايغە « بى » لىك زور تونراق بولدى . اول اوزىنە باش ايتوب - يالواروب كىلوجىلر نىڭ بايق ، فقيرلىكىنە ، دعوالرىنىڭ ھىقى ، توگىمى ايكانىنە قارامادى . فقط آلارنىڭ آقتىق تىلدىن اوزىنە قاراتورغە ، آچقە بىرە آلغانلىرىدىن چىقى ، سىر اوب اوز مالىنە قوشارغە طىبىتى . شولاي ايتوب آنىڭ قولندە بولوب كورنگان قارامال دە صىحرانىڭ ھەر طرفىدە كىتوب چىلوب يورى تورغان بولدى . آنا اول ئالە نىچە طابىق اياقلى ماللر ايتوب بىرىنىڭ كىلگىلى مالدا بايغە ايكىمك بىلەن سودىدە آرتىراق كىرەك ايدى . لىكن اش آنىڭ اويلاغانىچە چىمادى . كوبىدىن توگىل تىرە سىنە كىلوب اوتورغان باياغى مېتىللىرى بىتونى بايتاق كىموتكانلر ، آنىڭ ھىوانلىرى اوتلى تورغان باشلىر بىرلر نىڭ كوبيسى آلارنىڭ نىچە نىك ، ايكونلىكلرى بولغان . ئەلگى ھىسابسىز قارا ماللىرىغە اول بىرلرگە كىرگە مېتىللىرى ، اكر كرسە مالدا بايغە زىان تارتودىن باشقە چارە بوق ايدى . بىر نىچە مرتىبەلر ايكونلىككە توشوب تابتاغان اوچون ابللى ، قايسى وقتىدە يوز باش مال بىرور كوچىكە قوتولغان ايدى . مالدا باي اوز جىسدە شىرىنە غىرتلورگە مېتىللىرى بولسە دە ، تىكى كىلمشەكلرگە موقىلىق (باطىرقى) كورسە تە ايدىر ايدى . آندى قىلما مالدا بايغە بىر ياقىنغە بولمى ، اوستلرندە ھىكىمى يورى تورغان اوزىنىڭ وطنداشلىرى دە آندىن بىزگانلر ، آنىڭ جىر ظلمىدىن طويغانلر ايدى . شوگا كورە آنىڭ طورەمىشندە شادلىدىن قايتوغە ، كوندىن كون آرتوب بارغان بىر ھىسرتكە اورلوب كىتكان بىر اوزگار شىبىلەدە ايدى . آناسى زامانە بولغان اوچىسىز قىسىز كىك يالانلردە دورى ياقىدىن قىلادىر ايدى . بىرىنىڭ بولاي تارىپى قىلمايى آنىڭ مال كوبيتوب فىكىرە بىتونلە بىرس بولغان شىكىلى ، خلىق كوزىدە دە ايتبارى توشە باروى آنى

غربيلير آراسنده منگواك يوغالو ايله يوغالدى .
شاكرجان يعقوبى . «آلماتا»

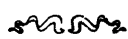
حوادث

دولت دوماسنده مملكتتك ۱۹۱۴ نچى يىل ايچون واردات -
مصارف لائحهسى قارالا . بو مناسبت ايله حكومت اوزى نك
سياستن ، دوماده اوزى نك تلهك و نظرلرن بلدره طورالر . بو يىل
دوما داخله نظارتدن بيك ناراضيلق اعلان ايتدى .

بو يىل روسيه دولتى عسكرن آرتدررغه قرار بيردى . مثلاً:
يلدغى ۴۵۶ مك اوزينه بو يىل ۵۳۰ مك ياگا عسكر آيناچقدر .
بو طريقه آرتدرو آرقاسنده روسيه نك عسكرى اوچ يلد به
مليون ۸۰۰ مك گه يتو ممكندر . كه بتون اتفاق مثلك (گيرمانيا ،
آوستريا ، ايتاليا) عسكرندن كوب بولاچقدر .

ماي باشلرنده پيتربورغده مخصوص صاويشچانیه ده مسلمان
اشلرن قاراو دوام ايتدى . مسلمان مکتب - مدرسه لرى ،
دوخوونى صوبرانيالر ، ياگا مفتى لكار تاسيس ايتو مسلمان
روحانيونك امتيازلرن آرتدرو كبي مسئله لرده خيلى مهم قرارلر
بيرلگان . مجلس يابق بولغانلقدن قرارلرى رسما نشر ايتلماس
بورون امله گان اشلرى حقمده قطعى درست و معين معلومات بىرو
قيوندر .

ليواديانغه پادشاهمزغه سلطان نك سلامن بلدرو ايچون
توركيه نك ايك كته دولت خادملرندن مينيستر طلعت بك و سابق
حريه مينيستري عزت پاشا قول آستنده بر هيئت كيلدى . بو
هيئت توركيه ايله روسيه آراسنده غى كوب اختلافلرنى بتروگه
موفق بولغان و ايكي مملكت آراسن ياقلاشدرغان ، ديلر .

محررى: رضاءالدين بن فخرالدين .

ناشرى: «محمد شاكر و محمد ذاكر راميفلر» .

بولغان آتق جلقسينك ده كوبسن يول بوييچه قالدروب ، كوچكه
نيچوك يتدى آلاى ، آچلى طوقلى بولسه ده اوزينك ايلىنه
ياقلاشدى : يراقدن بورونغى اوطورغان صحرالى كورنه باشلادى .
آوللرينه بر كونلك يول قالغانده اول ايركنه ب بر اورنده قوندى .
آزده بولسه حال آلدى . خاتون ، بالاسى ده آزراق صولش آغان
كبي بولديلر . اول ايرته طوروب آتق كونن يوررگه ، بورونغى
اوطورغان اورينه يترگه ديب چقدى . موندن ييش اون يىل
بورون طورغان اورنلردن برسینه تابا قووانوب جونهدى . اول
بيررگه ياقلاغاچ نى كوزلرى بله كورسن : آنك نلككى ماتور
جايلولرينك بارسى ده ايگونك بولغان ، اول كيتكانده بارمق بله
صانارلق قدرگنه آز قالغان غربيلير كوبه يگانلر ، بتون بيرنى يرتوب
آياق باصارلقده بير قالدردماغانلر ، زور ، زور اوللر صالوب ، بر
بيررگه جيولوب اوطورغانلر . آنك بورونغى قدردان ايبده شلرى ده
بلميم قايدار يوغالوب بتكانلر . يوره گنده اولگى كوتارنكيلك
اورنلاشوب قالغان مالداى اوزن قارشى آلورلر ، ينه قدرله لر ديب
قايتسه ده ، آلارنك اوزلرن توگل ، قالغان اثرلرينى ده كوره
آلمادى . آلا بورونغى اوى تگوب جايلوب يورگان اورنلردن
ئله قايا كيتوب تارالوب بتكانلر . اول يرلر همه سى تگى كوچب
كيلوچيلر قولينه كروب بتونله ي باشقه بر كورنش آغانلر ايدى .
قضاى يرندن محنت آچيلرن تاتوب قايتقان مالداى چن قاتى محنت ،
آور عذابلرنك بولاچغينه ايندى توشنده ده اش اوتسكان ايدى .
شول كيلوب توقتاغان اورنده خاتونى بله يا كغز بالاسن قوچاقلاب
قانلى كوز باشلرن آغزوب باشن كوتارماسدن بيك اوزاق او كروب
يغلادى . آنك يلاغانن كورگانده طاش يوره كلي بولغانده ده
طاقت طوتارغه ممك توگل ايدى . اول وقتده آلارنك منگان
آتارندن باشقه هيچ بر نرسه لرى قالماغانلقدن آبدراونك ائ
صوگنى چيگنه كيلگانلر ايدى . آلارغه فقط بر چاره بولسه ،
تگى غربيليرگه خدمت گه كرو ، نيچوك ده شولار آراسنده جان
صاقلاو ايدى . اول هم شولاي ايتدى . اوزينك قارتايوب كيلگان
آخر كونلرنده ، غربيليردن بره وگه خدمت كه كروب آتق
كونلرن آلا بله اوتكوره باشلادى .

قوياش باتقاج آقرنغه قزلغى بئكان بكك ، مالداى ده

«شورا» اورنهورغره اونه بشمه كونره بر مققانه ادبى ، فنى و سياسى مجموعه در .

ТАКСА ЗА ОБЪЯВЛЕНИЕ: НА 2-Й СТРАНИЦЕ СБЛОЖКИ
30 КОП., НА 3 И 4 СТР.—20 К. ЗА СТРОКУ ПЕТИТА.

Адресь: г. Оренбургъ, редакция журн. „ШУРО“.

آبونه بدلى: سنه لك ۵ ، آلى آيلق ۲ روبله ۶۰ تين .
«وقت» برلن بررگه آلوچيلرغه:
سنه لك ۹ ، آلى آيلق ۴ روبله ۶۰ تين در .

قار، بوز - قاربوز.

عرف الدين (يکاترينبورغ اويازى ميدنى زاوودده ابتدائى ۴ نچى صنف شاگردلى). عبدالله ايشممتوف (آرخانگيل). عائشه احمدوا (پيرم). مير عزيز بطالوف برله عبدالروف اميروف (ککرى يلفه). خيرجان فضل اللين برله شيريزدان الباکرى (طومسكى). محمد فاتح بابازيدى (ناووى کازانکه). جنت مناسبوا (سىمى). رفيع الله سيموف (مماش، تاتارسكى اشقولا شاگردى). غياث خان عبدالنصروف (مکتب خيبريه شاگردى «کرى» ده). عبدالولى قوشايف (ناووى کازانکه). شمس محمد آبالاکوف (تاشليدار). علم الدين مانجوكوف (ايشچينسكى). عبدالله شاماس. شريفه بنت احمدجان الياسوا (يالتا اويازى «بايدار» قريه سنده). علاج حسن (قافقازده - استاروپول شهرنده). خيرالنساء الياسوا (اورنبورغ - پوشكينسكى اشقولاده اوقوچى). ام کاشوم ارسايدوا (ازمينا غورسكى). محمد شريف حمزين (ابلاي ده سراجيه مدرسه سنده). ناجيه قورماشوا (مينزله).

اورنورده:

- «ورم توبار کولوز» مقاله سى صولک تابشرلغان سيبندن بو عددکه صيمي قالدى، آداغى عددده باصلور.
- آرسلان بابا خاطرملرى درج ايتوله چکدر.

درست جواب بيروچيلر: عبدالله ابراهيموف (اورنبورغ کروان سراى مدرسه سى شاگردى). عبدالمجيد ايله عارخان جيلوفلر (ايمبه استانسه سنده مکتب خيبريه شاگردلى). احمد شريفوف (اورنبورغ، حسينيه شاگردى) عبدالحخير عبدالله ييف (بخارا مملکتده کرى). محدرحيم خالدى ايله عبدالله مجيدى (هر ابکيسى حسينيه شاگردى) عزالدين عبيدالين (ياشرغان). عبدالهر احمدوف (قارغالى). تاجى باى حاجى محمدوف (خوقند). عبدالله صالحوف (طرويسكى)، فتح الرحمن نعمت اللين (اورنبورغ). روضه احمدوا (طرويسكى). خليل الله خيروف، بى بى اسما کرېموا، محدر شاکر کرېموف (هر برى شافران استانسه سنده). رابعه مجيديه (تاشکند). ابوالمجن عبدالين، حبيب الله مصطافين (حسينيه شاگردلى). ابراهيم حميد (سنبر). طائفه حکيموا (بيترپاول). سليمان اوحديف (چمکننده غارادسكى اوچيليشچه شاگردى). عبدالولى قوشايف (ناووى کازانکه). محمد قتاح علاج الدينوف (تاشکند). کرېم داد شريفوف (چمکنند). احمد صنفا صفيوف (اورسكى). مريم ايزمايلوا (اومسكى). ابراهيم الحسنى (بوا). عبدالله ديباى (حسينيه مدرسه سى). شاه مردان يارايوف. شمسويه خانم حکيميه (سنبر اويازى الوغ تارخانه معلمه). «بايراک» معلمارندن احمد شاه قريبوف. نعيمه ستاروا (بيترپاول). نورمحمد بخارايفوف (طومسكى). منلى کمال بنت ظريف، فاطمه بنت

«شهبال»، ژورنالى

استانبول ده چقا طورغان رسملى ژورناللرنگ ايگ اعلا و ايگ نفيسى ۱۵ کونده بر مرتبه چقا طورغان «شهبال» مجموعه سيدر. بو ژورنال ادبيات دن علم فن صنعت مدنيت دن و ترقيات عصره دن بحث ايتله. رسملى غايت گوزمل انتخاب ايتله. کاغدى و باصلووى بيگ نفيسى اولوب ياوروپا رسملى ژورناللردن قالشميدر. بونگ هر نسخه سى ايو ايچون بر زينت در. آبونه حقى روسيه ايچون يلفه ۱۰ صوم. آلتى آي غه ۵ صوم.

آدرىس: Константинополь. Въ ред. журнала „Шагбаль“ Стамбуль. противъ Новой-пчты № 9-10. آچه نى عادى پراو ادنى بلانقه ايله آدرسى يالکوز روسچه غنه يازوب يباررگه مکنندر. آندن ژورنال کيله چک آدرسى روسچه اوقوناقلى و آچيق ايتوب يازارغه تيوش.

اورنبورغده „وقت“ مطبعه سنده

کانتورلر ايچون: هر تورلى کنيگه لر، اسچوط، ناکلادنوى، فاکتور، بلانقه، کلوريت، آچق خط، کويتمانسيه، يارليق، آفیشه، ليتوچقه؛ طوى و ضيافت ايچون: دعوت زاپيسقه لرى هم تبريك و ويزيت کارتچکه لرى حاصل هر تورلى مطبعه اشلىرى تورلى قراسقه، پوطال و تورلى حرف ايله گوزل روشده اشله رگه زاکاز قبول ايتوله و چيتدن بر آز زادانقه يباروب صور اغانلرنگ تله گانلرى فورماده تيز اشله نوب يبارله در.

Ш У Р О

№ 10.

МАЙ 15 = 1914 ГОДА.

اسلام مجموعہ سی

استانبولده اونیش کونده بر چغا طورغان
دینی و ادبی ژورنالدر. آیونه حتی روسیه ایچون
یلغی ۳ صوم ۵۰ تین، یاروم یلغی ۲ صوم. آقچہ نی
عادتی پیراؤدنی بلانقہ ایله یباررگہ، آدریسنی ده
روسچہ غنہ یازارغہ ممکن. آندن ژورنال کیله چک
آدریسنی آچیق و اوقورلق ایتوب یازارغہ تیوشلی.
آدریس:

Константинополь (Гурція)

Чагалъ-оглы „Джаміат-Хайрія-и-Исламія,
редакция „Исламъ Маджмугаси“

ياشگی باصلوب چقدی « احمد مدحت افندی »

تورکیانک مشهور ادیبیلرندن بولغان احمد مدحت افندی احوالی حقدہ یازلغان بر اثر در. مندرجہ سی اوشبو نرسہ لردن عبارت:
احمد مدحت افندی نیک ترجمہ حالی. عمر سوروی. طبیعت و اخلاق. تالیفلری. سورگونگی و سلیمانہ مدرسہ سی. تورک ادبیاتی
و احمد مدحت. سیوطی، احمد مدحت افندی و تولستوی. روسیہ مطبوعاتی و احمد مدحت افندی. مکتوبلری. اوشبو مسئلہ لر حقدہ
بولغان فکرلری: دنیا یاراتلووی، طوفان، نوح پیغمبر لسانی، قرآن کریم، عشق، تکامل قاعدہ سی و قرآن، حوا و ادم علیہ السلام،
اوروپانک دینسزلگی، ازدواج، رسم و صورت، تاریخ ادیان، تاریخ بشر قرآن کریم ترجمہ سی، تعدد زوجات، نستر و حجاب، تورک
قومی، خاتونلر، قزلرغہ چیت تلر اوقوتو، بشرنک یاراتلوونده ایروملق و باشقہ لر. اتقادلر و طعنلر. احمد مدحت افندی و روسیہ
مسلمانلری. احمد مدحت افندی حقدہ محترم داملا عالجان حضرت مکتوبی. صوگ کونی.

۱۴۴ ییتدن عبارت بولغان و استانبول حرفی ایله باصلوب احمد مدحت افندی نیک ایکی تورلی رسمی ایله زینلہنگان بو اثرنک حتی
۵۰ تین. پوچطہ ایله ۶۰ تین. ادرس: «وقت» اداره سی.